

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СОВЕТЫ**

КАРАР

№ 60

11.08.2016ел.

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының социаль-икътисадый үсеше стратегиясе турында

"Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында" 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законга, "Татарстан Республикасында стратегик планлаштыру турында" 2015 елның 16 мартындагы 12-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына, "2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү стратегиясен раслау турында" 2015 елның 17 июнендәге 40 номерлы Татарстан Республикасы Законы концепциясенә ярашлы, Аксубай муниципаль районы Советы карар кабул итте:

1. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына социаль-икътисади үсеш стратегиясен 1 нче кушымта нигезендә расларга.

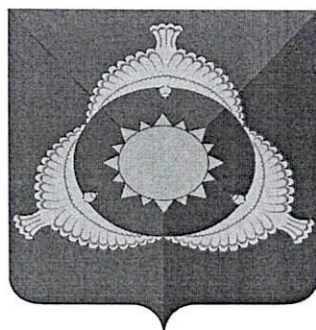
2. Әлеге карарны Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында бастырып чыгарырга <http://Aksubayevo.tatarstan.ru>

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшерүне Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Советының Бюджет, салымнар һәм финанслар, жирле жыемнар, инвестицияләр һәм эшкуарлык буенча даими комиссиясенә йөкләргә.

Аксубай муниципаль районы башлыгы,
Совет Рәисе

К. К. Гилманов

СТРАТЕГИЯ

**СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ
АКСУБАЕВСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО
РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
НА 2016-2021 ГОДЫ
И ПЛАНОВЫЙ ПЕРИОД ДО 2030 ГОДА**

Эчтәлек :

2016-2021 елларга һәм план чорына Аксубай муниципаль районының социаль-иқтисады үсеш стратегиясе проекты паспорты

2030 елга кадәр.....3

ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР.....5

1. АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СТРАТЕГИЯСЕНЕҢ
МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ

БУРЫЧЛАРЫ.....7

2. АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ҮСЕШЕНӘ СТРАТЕГИК
АНАЛИЗ.....8

2.1 иқтисади-географик урынның төп мәғлүматлары һәм
үзенчәлекләре.....8

2.2 төп күрсәткечләргә анализлау, ирешелгән үсеш максатларын
бәяләү.....10

2.3 төп проблемалар.....22

3. РАЙОННЫҢ КОНКУРЕНТ ӨСТЕНЛЕКЛӘРЕ.....23

4. АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ ОЗАК ВАКЫТЛЫ
ҮСЕШ СЦЕНАРИЕ.....25

4.1 район үсеш сценарийлары.....25

4.2 стратегияне гамәлгә ашыру вақыты һәм
этаплары.....29

5. РАЙОННЫҢ СОЦИАЛЬ ИҚТИСАДИ ҮСЕШЕНЕҢ ӨСТЕНЛЕКЛЕ
ЮНӘЛЭШЛӘРЕ.....30

5.1 бюджет белән тәмин ителеш.....30

5.2 халык саны динамикасы.....34

5.3 белем алу.....36

5.4 Сәламәтлек саклау..... 45

5.5 Мәдәният.....49

5.6 яшьләр сәясәте һәм спортны үстерү.....51

5.7 мәшгульлек һәм социаль яклау.....60

5.8 авыл хужалыгы һәм сәнәгать.....63

5.9 2030 елга кадәр Аксубай муниципаль районының киңлек
үсеше.....66

5.9.1 Аксубай муниципаль районының

Экологик

иминлеге.....

.67

6. АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫН ҮСТЕРҮ ПРОЕКТЛАРЫ.....69

6.1 тармаклар буенча районны үстерүнең өстенлекле проектлары 69

7. СТРАТЕГИЯНЕ ТОРМЫШКА АШЫРУ МЕХАНИЗМНАРЫ.....90

7.1 реализация кораллары, мониторинг.....90

КУШЫМТА:

1. Муниципаль программалар исемлеге.
2. 2016-2030 елларга Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының киңлек үсеше планы.
3. 2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Аксубай муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегиясен гамәлгә ашыру кысаларында планлаштырылган чаралар.

2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр план чорына Аксубай муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегиясе проекты паспорты.

Стратегиянең җаваплы башкаручысы	Аксубай муниципаль районы башкарма комитеты
Стратегияне башкаручылар	Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Башкарма комитетының структур бүлекчәләре, район җирлекләренә җирле үзидарә органнары, Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы бизнес берләшмәсе предприятиеләре, оешмалары һәм вәкилләре
Стратегиянең максаты	"Халыкның югары тормыш сыйфатын тәэмин итүче югары дәрәжәдәге социаль-икътисади үсешкә ирешү»
Стратегиянең бурычлары	1) уңай инвестиция климаты булдыру;
Стратегиянең төп нәтижәләре һәм тормышка ашыру вакыты	2) югары житештерүчән эш урыннары булдыру;
Район позицияләре	Татарстан Республикасында тулаем төбәк продуктында ВТБ өлеше 0,4 % тәшкил итә.

<p style="text-align: center;">Финанслау стратегияләр*</p>	<p>2016 елның 01 гыйнварына Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре арасында Аксубай муниципаль районы рейтинг позициясендә 31 урынны били.</p>
---	--

Гомуми нигезләмәләр

"Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында" 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон (алга таба-ФЗ – 172), "Татарстан Республикасында стратегик планлаштыру турында" 2015 елның 16 мартындагы 12-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, "2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль - икътисадый үстерү стратегиясен раслау турында" 2015 елның 17 июнендәге 40 номерлы Татарстан Республикасы законы концепциясе.

Стратегия нигезендә эшләнгән:

- муниципаль район үсешенә стратегик анализ;
- муниципаль районның территориаль-географик яктан конкурент өстенлекләрен билгеләү;
- социаль-икътисади үсештә конкуренциянең 7 юнәлешә буенча барлыкка килгән төп күрсәткечләрен, тенденцияләрен, проблемаларны һәм диспропорцияләрен анализлау;

кеше капиталы;

- космос, реаль капитал;

- базар;

институтлар;

- инновация һәм мәгълүмат;

- табигый ресурслар;

- Финанс капиталы;

- конкуренциянең 7 юнәлешә буенча тышкы мохитне анализлау;

- муниципаль районны үстерү сценариен билгеләү;

- районның социаль-икътисади үсеш өстенлекләрен билгеләү;

муниципаль-ара хезмәттәшлек;

стратегияне гамәлгә ашыру һәм аларның үтәлешен контрольдә тоту механизмнарын эшләү.

Татарстан Республикасы Президенты Р. Н. Миннеханов раслаган һәм Татарстан Республикасы премьер-министры И. Ш. Халиков һәм муниципаль берәмлекләр Советы Президиумы рәисе М. З. Шакиров Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте башкарма органнарының һәм Татарстан Республикасы жирле үзидарә органнарының Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең X съезды йомгалары буенча 03.03.2016 № 01-2264 уртак чаралар планын Аксубай муниципаль районы стратегиясе кысаларында социаль-икътисадый үсешнең үз планнарын эшли. Аларның үтәлешен күзәтүне Башкарма комитет тәмин итә.

Стратегияне гамәлгә ашыру районның һәм аның составына керүче авыл жирлекләренең социаль-икътисади үсешенә кирәкле инвестицияләр жәлеп итүне, яңа эш урыннары булдыруны, конкурентлыкка сәләтле продукция, эшләр һәм хезмәтләр житештерү һәм сату күләмен арттыруны, районның бюджет үз-үзен тәмин итүен һәм халыкның тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын күтәрү мәнфәгатьләрендә үз вәкаләтләрен үтәүне тәмин итәчәк.

Стратегия тәмин итәргә мөмкинлек бирәчәк:

- Халыкның яшәү дәрәжәсе үсешә аның яшәү эшчәнлегә өчен уңай климат нигезендә;
- Халыкның сәламәтлеген һәм озын гомерлелеген саклау: аерым авырулардан (кан әйләнеше авыруларыннан, жәрәхәтләрдән, юл-транспорт һәлакәтләреннән) үлемнең кимүе;
- Уртача гомер озынлыгын арттыру;
- Житештерү чыгымнарын киметү һәм район халыкның хезмәт хакын арттыру;
- Житештерүне автоматлаштыру, инновацион энергия саклау технологияләрен керту;

- Икътисад тармаклары белгечләрен максатчан әзерләү;
- Эшкә яраклы халыкның мәшгульлеген арттыру һәм эшсезлекне киметү;
- Юл, транспорт-логистика инфраструктурасын үстерү;
- Яшь халыкның китүен киметү өчен шартлар тудыру;
- Авыл жирлегендә яшьләр өчен ял инфраструктурасын үстерү.

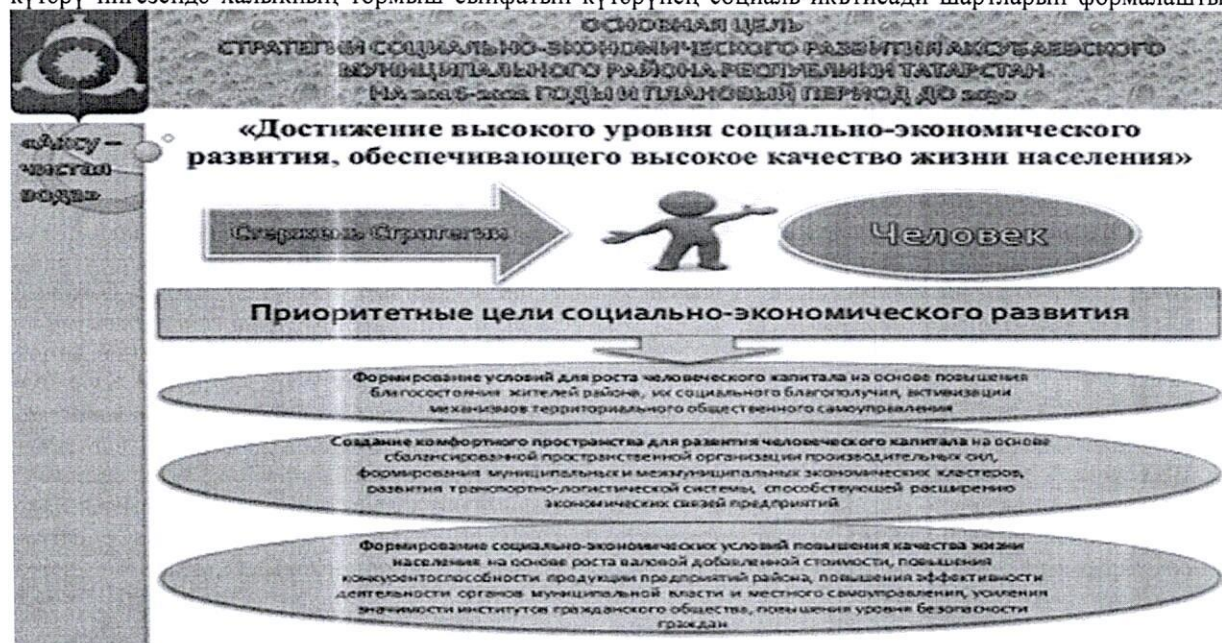
Стратегияне гамәлгә ашыру өч еллык тайгак планлаштыруны кулланып башкарыла, нәкъ менә шуңа күрә чараларның төп өлеше беренче өч елга тупланган. Аларны үтәү нәтижеләре буенча, шулай ук республика һәм илнең социаль-икътисади үсешенә гомуми трендларын исәпкә алып, стратегиягә тиешле үзгәрешләр кертеләчәк.

1. АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СТРАТЕГИЯСЕНЕҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ.

2030 елга кадәр Аксубай муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегиясенә төп максаты булып «халыкның югары тормыш сыйфатын тәэмин итүче югары дәрәжәдәге социаль-икътисади үсешкә ирешү» тора. Стратегиянең таягы кеше, һәм стратегиянең өч өстенлеге бу таяк тирәсендә төркемләнә.

Беренчесе-район халыкның иминлеген арттыру, аларның социаль иминлеген арттыру, территориаль ижтимагый үзидарә механизмнарын активлаштыру нигезендә кеше капиталын үстерү өчен шартлар формалаштыру;

Икенчесе-Житештерү көчләренәң баланслы пространство оешмасы нигезендә кеше капиталын үстерү, муниципаль һәм муниципальара икътисади кластерлар формалаштыру, предприятиеләрнең икътисади элементләрен киңәйтүгә ярдәм итүче транспорт-логистика системасын үстерү өчен уңайлы киңлек булдыру; Өченчесе-тулай өстәмә кыйммәт үсеше, район предприятиеләре продукциясенәң конкурентлыкка сәләтлелеген арттыру, муниципаль хакимият һәм жирле үзидарә органнары эшчәнлегенәң нәтижелелеген арттыру, гражданлык жәмгыяте институтларының әһәмиятен арттыру, гражданның иминлек дәрәжәсен күтәрү нигезендә халыкның тормыш сыйфатын күтәрүнең социаль-икътисади шартларын формалаштыру.

Максатка ирешү өчен түбәндәге стратегия мәсьәләләре хәл ителергә тиеш:

- 1) уңай инвестиция климаты булдыру;
- 2) югары житештерүчән эш урыннары булдыру;
- 3) кеше капиталын үрчәтү һәм үстерү өчен шартлар тудыру;
- 4) төзекләндрерү дәрәжәсен күтәрү;
- 5) социомәдәни хезмәтләрнең сыйфатын күтәрү һәм аларның норматив тәэмин ителешенә ирешү;
- 6) ял итү һәм эшләр өчен уңайлы территория булдыру;
- 7) жирле үзидарә органнары эшчәнлегенәң нәтижелелеген арттыру;
- 8) Аксубай муниципаль районының финанс-икътисади үз-үзен тәэмин итү дәрәжәсен арттыру.

1. АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ҮСЕШЕНӘ СТРАТЕГИК АНАЛИЗ

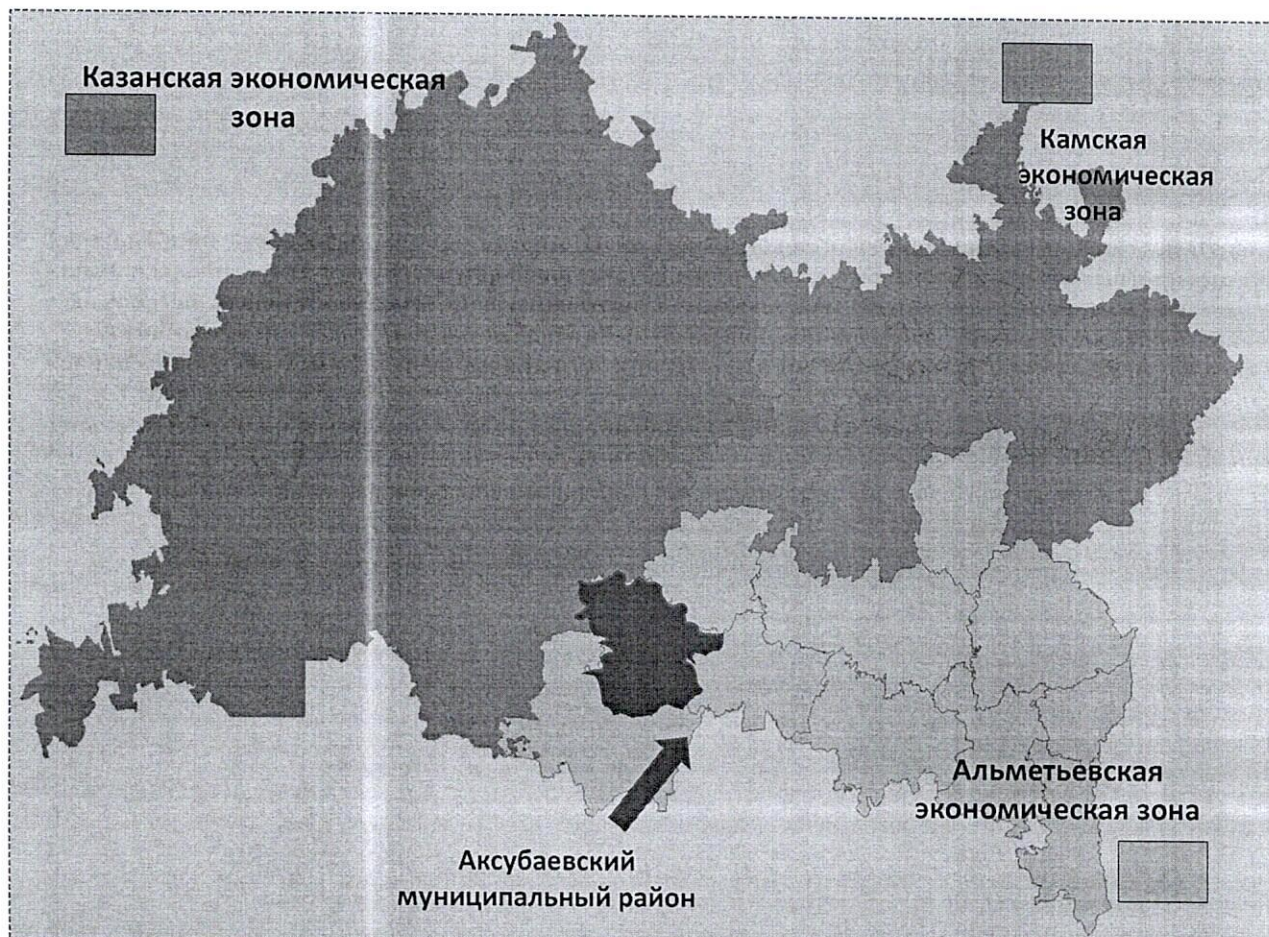
2.1 Аксубай муниципаль районының икътисади-географик урнашуының төп мәгълүматлары һәм үзенчәлекләре.

Район 1930 елның 10 июлендә оештырылган. 1962 елда ул Октябрь районы белән берләштерелә, әмма 1965 елның гыйнварынан Аксубай районы кабат мөстәкыйль эшли башлый. Административ үзгә-Аксубай шәһәр тибындагы эшчеләр бистәсе. Аның исеменәң килеп чыгышы турында берничә версия бар. Аларның берсе ак-су елгасы исеме буенча. Мондый елга урта гасырлар ныгытма - шәһәре янында Ага һәм хәзерге вакытта бар. 1771-1773 еллардагы сакланган документларда Аксубай

Авылы Казан губернасының Чистай өязе Иске Ибрай волосте составына кергәнлеге күрсәтелә. 18 гасыр ахырында улус үзәге Иске ибрайдан Аксубайга күчәрелә һәм Аксубай улусы оештырыла. 1973 елда Аксубай шәһәр тибындагы эшчеләр поселогы статусын ала.

Административ үзәге-Аксубай шәһәр тибындагы эшчеләр поселогы, Казан шәһәрәннән көньяк-көнчыгышка таба 210 километр ераклыкта, Көнбатыш Кама Арьягының урман - дала зонасында, зур Сульча елгасында (Зур Чирмешән елгасы кушылдыгы), Нурлат тимер юл станциясеннән төньякка таба 58 километр һәм Чистай пристаненнан 65 километр ераклыкта урнашкан. Район аша Чистай Нурлат, Чистай Чирмешән автомобиль юллары үтә. Район Чистай, Нурлат, Чирмешән, Алексеевск һәм Яңа Чишмә районнары белән чиктәш. Территориаль яктан Аксубай районы Әлмәт икътисади зонасына карый.

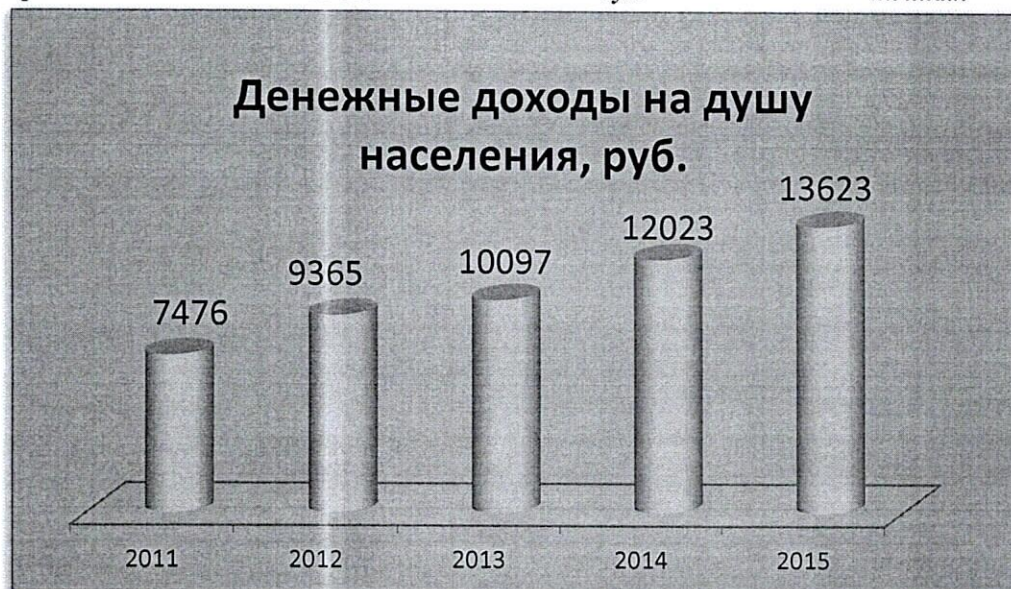
Район территориясе 143 960 га тәшкил итә, шуларның 32 074 га урманнар биләп тора. Районда барлығы авыл хужалыгы билгеләнешендәге жирләр 104 539 га, шуларның 81 786сы сөрүлекләр. Район рельефы биек булмаган тигезлек (биеклеге 125 150 м), вак елга үзәннәре белән аз бүленгән. Иң зур елгалар-Зур һәм Кече Сульча. Климаты уртача-континенталь. Ул жылы дымлы жәй һәм уртача салкын кыш белән характерлана. (40 70 см). Уңай климат шартлары һәм гадәттән тыш хәлләр китереп чыгаручы факторлар булмау территориаль һәм сәнәгать үсешен озак вакытлы планлаштыру өчен уңай шартлар тудыра. Аксубай муниципаль районы халкының саны 29 782 кеше, шуларның 9 987се Аксубай шәһәрәндә яши. Муниципаль берәмлек территориясендә 79 торак пункт бар, анда 20 авыл жирлегә һәм бер шәһәр жирлегә эшли.

2.1 төп күрсәткечләрне анализлау, ирешелгән үсеш максатларын бәяләү.

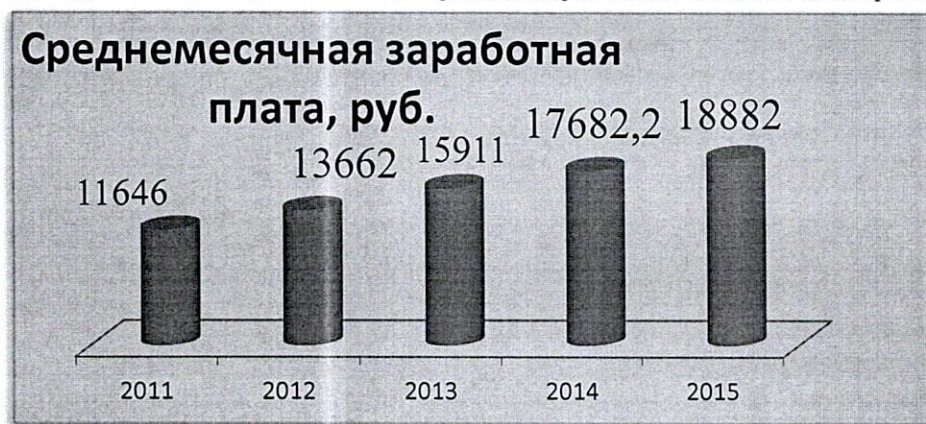
2015 ел йомгаклары буенча муниципаль районның икътисади үсешенә максатчан кыйммәтләре 2011-2015 елларга Аксубай муниципаль районының социаль-икътисади үсеш программасы белән билгеләнгән.

Мәгълүмат-аналитика базасын формалаштыру, гомумиләштерү һәм анализлау максатларында 2011-2015 елларда Аксубай муниципаль районының социаль-икътисади үсеш программасын тормышка ашыру нәтижәләрен билгеләп үтәргә кирәк. Бу чорда тулаем территориаль продукт күләме 25% ка арткан. Бу күрсәткеч 2015 елга максатчан күрсәткечтән 101,3% ка артып киткән. Райондагы икътисади хал халыкның тормыш дәрәжәсе белән характерлана. Тормыш дәрәжәсе эң башына реаль акчалата керем күрсәткече белән бәяләнә, беренче чиратта бер эшлүчегә номиналь исәпләнгән хезмәт хакы белән. 2015 ел бәяләмәсе буенча эң башына уртача айлык акча

Программа буенча, максатчан кыйммәт 12 518 сум тәшкил итә, үтәлеш 109% тәшкил итә. 2011 елдан уртача айлык хезмәт хақы 162 процентка арткан һәм агымдагы ел ахырына 18882 сум тәшкил иткән.

2015 ел нәтижәләре буенча теркәлгән эшсезлек дәрәжәсе 0,59% тәшкил итә бу 2011 ел күрсәткеченнән ике тапкырдан артык түбәнрәк. Район бюджетында үз керемнәренәң ел саен арту тенденциясе бар 2015 елда 224,5 млн.сум күләмендә яки планлы билгеләнүләргә карата 110% үтәлгән. Үз керемнәрен формалаштыруда төп өлеш физик затларның керемнәренә салым 66% тәшкил итә, салым һәм салым булмаган керемнәр структурада 12% тәшкил итә.

ФИНАНСЫ И БЮДЖЕТ

Исполнение собственных доходов.
Исполнено 224 млн. 502 тыс. руб., на 110 %

Источники формирования собственных доходов:

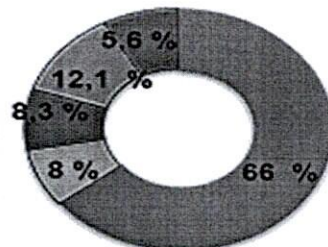
Налог на доходы физических лиц 148 451 тыс. руб.

Неналоговые доходы 27 106 тыс. руб.

Налог на имущество 18 724 т.р.

Акцизы 18 140 тыс. руб.

Прочие доходы 12 081 тыс. руб.

Аксубай муниципаль районунын үстөрүнөң ирешелгән максатларын бәяләү күрсәткелләре таблицада китерелгән.

2011-2015 елларда Аксубай муниципаль районунын үстөрүнөң ирешелгән максатларын бәяләү Таблица 2.1.

Күрсәткелләр	2011	2012	2013	2014	2015
Тулаем территорияль продукт (ВТП), млн. сум.	5668,9	5995,6	6434,4	6977,9	8155,1
	0,91	1,03	1,16	1,29	1,55
Хезмәт житештерүчәнлегә, млн. сум	32	31,5	31,05	30,6	30,1
Халыкның уртача еллык саны, мең кеше.	11,4	12,2	14,5	13,2	11
Туу коэффициенты	1,14	1,25	1,08	0,73	0,59
Теркәлгән эшсезлек дәрәжәсе, %	6,19	5,78	5,55	5,38	4,8
Эшләүчеләрнең уртача исемлек саны, мең кеше.	22,3	22,5	22,9	23,5	23,6
Физик культура һәм спорт белән даими шөгыйльләнүче халык өлеше, %	22,62	26,4	27,9	38,29	46,13
Бер кешегә акчалата керем, сум.	7476	9365	10097	12023	13623
Предприятиеләрдә һәм оешмаларда хезмәт хакы фонды. млн. сум	866,19	947,77	1060,8	1142,2	1190,9
Уртача айлык хезмәт хакы, сум.	11646	13662	15911	17682	18882
Татарстан Республикасы экспортының гомуми күләмендә муниципаль берәмлек экспортының өлеше, %	0,400	0,415	0,411	0,417	0,431
Үз житештерү товарлары озатылган, икътисади эшчәнлекнең чиста төрләре буенча үз көчләре белән эшләр һәм хезмәтләр башкарылган, мең сум.	5386823	6098097	6367532	7013507	8043379
Ваक्лап сату әйләнеше, млн. сум.	1047	1394	1503	1626	1665

Курсәткечләр	2011	2012	2013	2014	2015
Втбда кече һәм урта бизнес өлеше, %	10,4	10,4	10,5	12,0	12,5
Кече һәм урта предприятиеләр хезмәткәрләренәң уртача исемлек санының барлык предприятиеләр һәм оешмаларның уртача исемлек санының өлеше, %	8,9	7,8	6,9	8,7	9,4
Төп капиталга инвестицияләр күләме, млн. сум.	646	709	994	1088	1690
Торак пунктларны яшәлләндерү дәрәжәсе (яшәлекләр өчен биләнгән мәйданның торак пунктның гомуми мәйданына нисбәте), %	9,5	9,6	9,7	9,8	10
Барлык стационар чыганақлардан атмосферага зарарлы матдәләр чыгару, 1 кешегә кг.	6,03	10,88	28,63	31,07	34,1*

Авыл хужалыгы һәм Сәнәгаттә ирешелгән максатларны бәяләү

Район икътисадының төп локомотивы булып агросәнәгать комплексы тора, ул үсемлекчелек һәм терлекчелек продукциясе житештерүгә махсулашкан халык хужалыгы тармакларын үз эченә ала.

Район территориясендә 6 авыл хужалыгы предприятиесе житештерү – финанс эшчәнлеген алып бара:

«Акубай «Агрофирмасы» ЖЧЖ - районның 40100 га 49% сөрүлек жирләрен биләп тора;

ЖЧЖ АкуАгро 20044 га 25% сөрүлек,

«Актай «агрофирмасы» ЖЧЖ - 3737 га (5%),

«Колос " ЖЧЖ-1200 га (1%),

«Сулъча» ЖЧЖ - 2259 га (3%),

«ТАТАГРО» ЖЧЖ - 6300 га (8%). Калган авыл хужалыгы жирләрен 45 крестьян-фермер хужалыгы 8085 га (9%) биләп тора.

Районның төп авыл хужалыгы житештерү юнәлеше сөт –ит терлекчелеге, ашлык житештерү

2. Стратегический анализ развития Аксубаевского муниципального района

2.3. Анализ основных показателей, оценка достигнутых целей развития

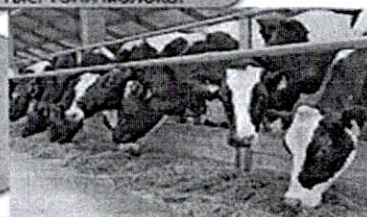
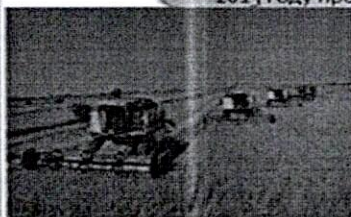
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО

Аксубаевский район – сельскохозяйственный.

Возделываются яровая пшеница, озимая рожь, ячмень, горох, овес, сахарная свекла, подсолнечник, рапс, кукуруза на зерно.

Основная отрасль животноводства – мясо-молочное скотоводство. В 2015 году произведено 2 тыс. тонн мяса, и 23 тыс. тонн молока.

В районе имеется 91 858 га с/х угодий. Из них 81 496 га. Пашни. В данной сфере занято всего 1389 чел. Производством продукции занимаются 6 обществ с ограниченной ответственностью 45 КФХ из них 27 семейных ферм. В сфере сельского хозяйства занято всего более 1400 человек

Основные виды продукции сельского хозяйства в районе и доля на рынке РТ

Наименование	Количество тыс. тонн.			Доля на рынке РТ, %
	2013	2014	2015	
Зерно	60,3	63,9	60,2	1,7
Молоко	20,9	21,6	23	0,2
Мясо	2,7	2,1	2,1	0,08

Районның авыл хужалыгында 1267 кеше эшли. 2015 елда хезмәткәрләренәң уртача айлык хезмәт хакы 13577 сум тәшкит итә, яки 2011 ел дәрәжәсен 173% ка арттыру.

Районның авыл хужалыгы оешмаларында, шул исәптән фермер хужалыкларында, 16991 баш эре мөгезле эре терлек бар, шул исәптән 5900 баш сыер, 472 баш дунгыз, 950 баш кош.

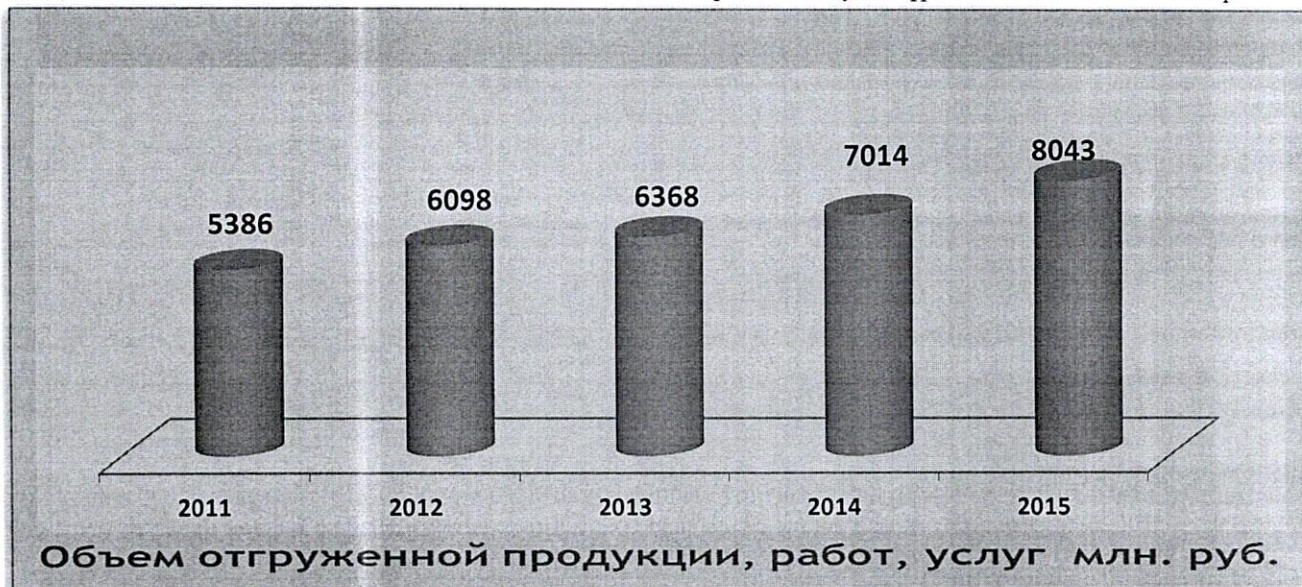
2015 елда сатуның агымдагы бәяләрендә тулаем авыл хужалыгы продукциясе житештерү күләме - 1239,9 млн.сум тәшкит итте. 1 хезмәткәргә исәпләгәндә тулаем продукция күләме 978,6 мең сум.

2015 елда районда авыл хужалыгы продукциясен сатудан кергән акчалата керем 977,9 млн.сум (1 хезмәткәргә исәпләгәндә 771,8 мең сум) яки 2011 ел дәрәжәсенә карата 218% тәшкит итте.

Тулаем сөт савымы 23,0 мең тонна тәшкит итә, сату күләме 18,8 мең тонна. Бер сыерга 4001 кг сөт савып алынган.тәре авырлыкта 2103 тонна терлек житештерелгән һәм сатылган.

60244 тонна ашлык житештерелгән, бөртекле культураларның уртача уңышы 17,4 ц/га тәшкил иткән. Үз житештерүенә йөкләп жибәрелгән продукциясе, башкарылган эшләр һәм хезмәтләр күләме 2015 елда 8043 млн.сум тәшкил итте. 2011 ел белән чагыштырганда бу күрсәткеч 149% ка артты.

Өлеге күрсәткечнең шактый өлеше-муниципаль район территориясендә файдалы казылмалар чыгаруны гамәлгә ашыручы предприятиеләр һәм житештерелгән авыл хужалыгы продукциясе.

Сәнәгать житештерү предприятиеләре дә зур өлеш кертә; «житештерү предприятиесе» ЖЧЖ, «Аксубай урман хужалыгы» ДБУ, «Строй дом+» ЖЧЖ, «Аксубай май заводы» сөт продукциясен эшкәртүне яңартты.

«ГАРАНТ " сәнәгать майданчыгы ИК ЖЧЖ муниципаль дәрәжәдәге сәнәгать майданчыгын булдыру тәмамланды.

Сәнәгать майданчыгы хужасы агымдагы елда гына да 30 млн.сумнан артык инвестицияләр керткән. өч резидент бар. 2016 елның беренче яртыеллыгында ашлык эшкәртү, грануллы катнаш азык житештерү цехы ачу планлаштырыла. Көнөнә 1200 икмәк чыгаручы пекарня эшли. Көнөнә 2500 икмәк житештерү куәте бар, хәзерге көнгә 23 төрле икмәк-булка изделиелары житештерелә. Проф житештерү цехы эшли башлады. гомуми бәясә 7,5 млн. сумнан артык булган ике жиһаз урнаштырылган. житештерү куәте тәүлегенә 10 тонна.

Аксубай муниципаль районында житештерү предприятиеләре үсешендә уңай моментларга карамастан, районның төп азык-төлек товарлары балансында эчке житештерү өлеше шактый түбән булып кала.

Космос үсешенә ирешелгән максатларын бәяләү

Торак төзелеше бүген район өчен приоритет кына түгел, ә социаль проблемалар комплексын хәл итү өчен житди мөмкинлек булды. 2011-2015 елларда барлығы 61 870 кв.м. вчт кертелгән. узган ел 11,01 мең кв.м. 2015 елда 1

кешегә гомуми торак майданы белән тәмин ителеш күрсәткече ел саен арта - 23,6 кв. метр.

2011-2015 елларда 15 торак пунктка каты япма белән керү автомобиль юллары төзелгән.

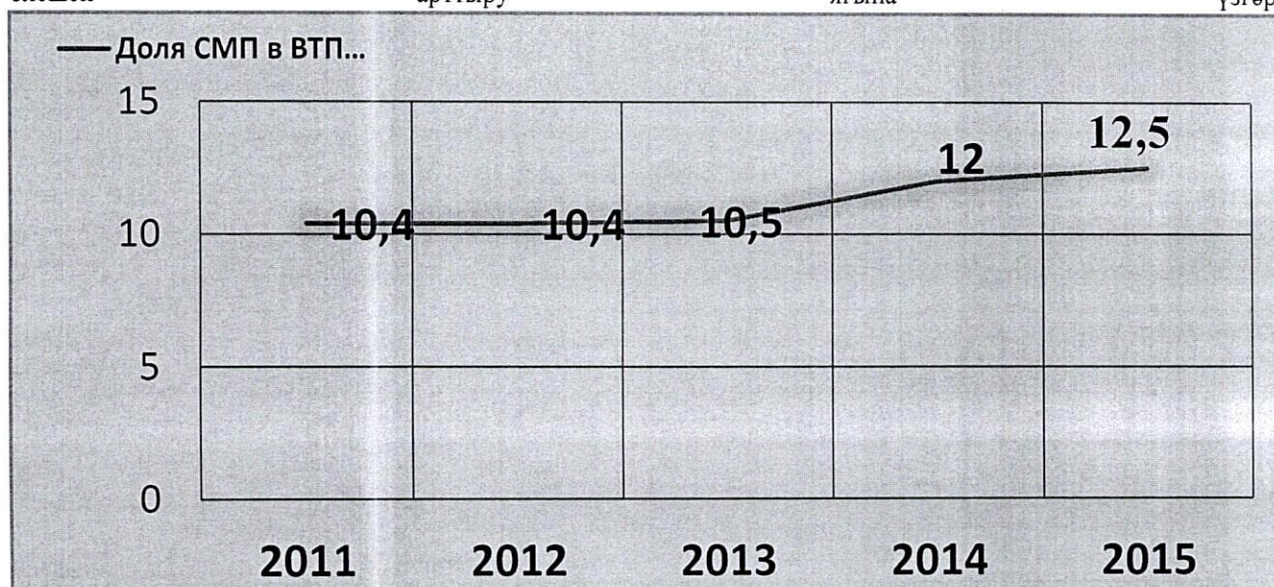
Шушы чорда төзелгән һәм файдалануга тапшырылган: «Юность» Универсаль спорт залы, Аксубай шәһәр тибындагы 260 урынга исәпләнгән балалар бакчасы, Түбән Татар Майнасы торак пункттында 20 урынга исәпләнгән балалар бакчасы белән 60 урынга исәпләнгән мәктәп, «Дельфин» ябык йөзү бассейны, 5 күпфункционале йорт, 5 күпфункционале үзәк, 4 участок полициясе йорты, 2 ветеринария пункты, 8 ФАП Аксубай бистәсенә үзәк өлешен төзекләндерү, «Геройлар Аллеясы» төзелде, парклар төзекләндерелде, күп фатирлы торак йортларга һәм социаль инфраструктура объектларына капитал ремонт ясалды.

Коммуникация һәм Биллинг хезмәтләре базарында үз эшчәнлеген Аксубай РУЭСы предприятиесе алып бара. Район эчендә телефон элементәсе цифрлы телефон станцияләре ярдәмендә тәмин ителә. Аксубай муниципаль районында мобиль элементәне Билайн, МТС, МегаФон, Летай һ.б. компанияләр тәмин итә. почта элементәсе хезмәтләрен «Россия Почтасы» күрсәтә. Районның барлык торак пунктлары да сымлы телефон элементәсе белән тәмин ителгән. Тулаем район буенча «250+» программасы тәмамланды 250дән артык кеше яшәгән барлык торак пунктларда интернет мәгълүматларын тапшыру тизлеген арттыру һәм өстәмә хезмәтләр күрсәтү өчен оптик жепселле элементә линиясе үткәрелде ар.tv

Кече бизнестә ирешелгән максатларны бәяләү

Эшмәкәрлек үсеше тотрыклы темплар белән бара, районда барлыгы 513 кече һәм урта эшмәкәрлек субъекты теркәлгән, шуларның 425е шәхси эшмәкәрләр, алар арасында төп өлешне күмәртә һәм ваклап сату предприятиеләре 56% биләп тора. Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, сәүдә нокталары булган күп кенә эшмәкәрләр параллель рәвештә үз житештерүләрен ачалар (икмәк пешерү, кондитер цехлары, кафелар, тәрәзә һәм ишек жыю, металл эшкәртү цехлары ачыла, шина монтаждау остаханәләре, ЖБИ, арболит блоклары житештерү ачыла). Район икътисадының структурасы акрын, әмма ышанычлы рәвештә кече һәм урта бизнес

Кече һәм урта эшқуарлык субъектларының тулаем территориаль продукттагы өлөшө 2011 елда 10,4% тәшкіл иткән 2015 ел баяләмәсе буенча әлегә күрсәткөч 12% тәшкіл итәчөк.

Мәгариф үсешенөң ирешелгән максатларын баяләү.

Гомуми (мәктәп) белем.

2015 елда Аксубай муниципаль районының мәгариф чөлтәрә 33 гомуми белем бирү учреждениесен үз эченә ала. Шуларның 9 башлангыч, 7 төп, 16 урта мәктәп, 1 гимназия, аларда 3346 укучы белем ала.

Гомуми белем бирү системасы белем бирүнең тотрыклы сыйфатын тәэмин итә, моның турында дәүләт йомгаклау аттестациясе нәтижәләре, шул исәптән, төбәкнең уртача күрсәткөчләрөнә (әдәбият, география, Инглиз теле) Туры килгән Бердәм дәүләт имтиханы (БДИ), фән олимпиадаларында, ижади конкурсларда һәм фестивальләрдә катнашучылар, жиңүчеләр һәм призерлар санының артуы шаһитлык бирә.

Белем бирү сыйфатына тәэсир итүче мөһим фактор булып кадрлар потенциалының барлык дәрәжәләрендә торышы тора. Районның мәгариф системасында 937 кеше эшли, шуларның 493е педагогик хезмәткәрләр, 439ы укытучылар.

Гомуми белем бирү учреждениеләрендә укытучылар саны 35 яшькә кадәр

2013 2014 2015

17% 18% 23%

Профильле әзерлек һәм профильле уку алдыннан кергү укучыларның индивидуаль сорауларын исәпкә алырга, үз белем бирү траекторияләрен төзөргә мөмкинлек бирә.

Профильле укуту алдыннан қолач 100% тәшкіл итә, профильле укуту программалары буенча:

Профильле өйрәнү белән қолачлау.

2013 2014 2015

31 % 28,1 % 31,2 %

Анализ күрсәткәнчә, соңгы елларда белем бирү процессында катнашучыларның тотрыклы ихтыяжыннан өч төп профиль файдалана:

- физик-химик (15%, 2013-2014 уку елы - 20%);

- химия-биология (7%, 2013-2014 уку елы - 12%);

мәгълүмати-технологик (6,2%)

Мәктәп тырышлыгы белән генә, хәтта бик яхшы тырышлык белән дә, профильле укутуның максатларын һәм бурычларын тулы күләмдә үтәү мөмкин түгел. Моның өчен өстәмә ресурслар жөлеп итү кирәк. Мәсәлән, урта һәм югары һөнәри белем бирү предприятиеләре, оешмалары белән килешүләр төзү. Бу килешүләр кысаларында проф.ориентация эше дә, профильле фәннәр буенча курслар укуту да үткәрелергә тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү

Хәзерге вакытта районда 24 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе эшли, аларга 1065 бала йөри (2014 елда 1156, 2015 елда 1128 бала). Мәктәпкәчә белем бирү белән тәэмин итү 48% тәшкіл итә. (2014 елда -52 %).

Балалар бакчаларында 1198 урынга 1065 бала тула.

ДОУДА балалар урнаштыру буенча чират 51 кеше тәшкил итә (1,5 яшьтән 3 яшькә кадәр), 3 яшьтән 7 яшькә кадәр) (2013 елда -244, 2014 елда -228 кеше). Аксубай бистәсендә 260 урынга исәпләнгән яңа балалар бакчасы төзелеше 3 яшьтән 7 яшькә кадәрге балалар чиратын бетерүгә мөмкинлек бирде.

Мәктәпкәчә белем бирү системасында эшләүче хезмәткәрләр саны 2015 ел ахырына 286 кеше тәшкил итә, шул исәптән 102 педагогик хезмәткәр (хезмәткәрләрнең гомуми санының 35,6 проценты), шул ук вакытта барлык педагогик хезмәткәрләр дә педагогик белемгә ия яки яңадан әзерлек үтә. Мәктәпкәчә белем бирү системасында педагогик хезмәткәрләрнең азгына артуы 1 педагогик хезмәткәргә туры килгән тәрбияләнүчеләр санының артуына китерә. Хәзерге вакытта бу күрсәткеч 8,5 кешегә тигез.

Мәктәпкәчә белем бирүнең гамәлдәге оештыру формалары халыкның тулысынча үсә барган ихтыяжларын канәгатьләндерми.

Мәктәпкә балаларның килүенең тигез башлангыч шартларын тәэмин итүче мәктәпкәчә белем бирү системаларын үстерүгә ярдәм итүне белдерүче «безнең яңа мәктәп» милли магариф инициативасын тормышка ашыру максатыннан районда мәктәп әзерлеге оештырылган. Мәктәпкә кадәрге балаларның колачы 92 процент тәшкил итә.

Өстәмә белем

Муниципаль районда балаларга һәм яшьлەرگә өстәмә белем бирү системасын үстерү, район магариф учреждениеләренең тәрбия, потенциалын ныгыту буенча уңай тәҗрибә тупланган. Рухи-әхлакый, патриотик тәрбия, яшүсмерләр арасында тискәре күренешләрне профилактикалау өлкәсендә максатчан программалар гамәлгә ашырыла. Районда 3 өстәмә белем бирү учреждениесә эшли (2 учреждение магариф бүлегенә буйсына (МБОУ ДОД мәктәптән тыш эш үзәге (2610 бала), МБОУ балалар - яшүсмерләр спорт мәктәбе (814 бала), 1 учреждение МБОУ балалар сәнгать мәктәбе (440 бала) мәдәният бүлеге. Укучыларның өстәмә белем белән тәэмин ителеше 91% тәшкил итә.

Сәламәтлек саклау системасында ирешелгән максатларны бәяләү

Татарстан Республикасының Аксубай районында үзәк район хастаханәсен, бер табиб амбулаториясен һәм 52 фельдшер-акушерлык пункты үз эченә алган медицина ярдәме күрсәтүнең үсеш алган чөлдәре бар. Республика нормативлары дәрәҗәсендә район халкына түләүсез медицина ярдәме күрсәтүнең дәүләт гарантияләре программасын ресурслар белән тәэмин итү. Район 2015 елда халыкның табигый үсеше күрсәткече буенча тискәре аһәмияткә ия булган районнар санына керә (-2,3 Татарстан Республикасы буенча уртача еллык халыкка каршы 2,5) һәм соңгы елларда даими үсә торган һәм 2013 елда 69,33 елга җиткән (Татарстан Республикасы буенча 68,29 ел, Кама аръягы буенча) гомер озынлыгы күрсәткече буенча 21 нче позицияне били ТР төбәгенә-69,19 яшь). Шул ук вакытта Татарстан Республикасының Аксубай муниципаль районында республика буенча уртача табиблар персоналы һәм койка фонды белән чагыштырганда азрак. Татарстан Республикасының Аксубай районында 10 000 кешегә табиблар белән тәэмин ителеш 11,0 һәм Татарстан Республикасы буенча 29,0, Аксубай районында 10 000 кешегә урыннар саны 33,3 Татарстан Республикасында 58,1 (2014 елда Татарстан Республикасы буенча мәгълүматлар). Республиканың сәламәтлек саклау системасы 2011-2012 елларда йөрәк - кан тамырлары авыруларыннан, яңа шешләрдән һәм халыкның өлеменә төп сәбәпләре булган тышкы сәбәпләрдән үлемне киметүгә юнәлдерелгән "сәламәтлек саклауны модернизацияләү" программасын гамәлгә ашыру нәтиҗәсендә шактый ныгыды.

Татарстанда 2015 ел йомгалары буенча сабыллар өлеме дәрәжәсе (1000 туган балага 8,4, республиканың башка территорияләрендә үлгән балалар исәбенә республика күрсәткечләреннән югарырак), республика буенча уртача 6,03 дәрәжәсенә җиткән. Күпеллек максатчан эшчәнлегенә карамастан, Аксубай районы кайбер юнәлешләрдә артта кала. Сәламәтлек саклау системасында тырышып эшләүгә карамастан, Аксубай районы кайбер позицияләр буенча чагыштырылыш потенциалы булган кайбер районнарга караганда түбәнрәк, сәламәтлек саклауның интеграль күрсәткечләре - идарә ителә торган сәбәпләр аркасында гомер озынлыгы, авырулар һәм өлем очраklары

Мәдәният өлкәсендә ирешелгән максатларны бәяләү

Аксубай муниципаль районы мәдәният, муниципалитет территориясендә яшәүче халыкларның бай традицияләрен һәм рухи үзенчәлеген гәүдәләндерә, бер үк вакытта гомумкешелек кыйммәтләрен гәүдәләндерә һәм дөнья мәдәни мирасының бер өлеше булып тора.

Аксубай районы белән күп кенә күренекле мәдәният эшлеклеләре: шагыйрьләр һәм язучылар язмышлары бәйле.

Республикада «Татарстанның яшь тавышлары» проекты кебек мәдәни брендлар киң танылу алды, аның кысаларында «Беляевские звезды» Республика балалар-яшүсмерләр академик вокал конкурсы, «Пробуждение» республика эко-фестивале, Аксубай РДК базасында уза торган «чуваш соловей» республика фестивале, Түбән Баланда авылында «Троица» бәйрәме үткәрелә.

Хәзерге вакытта Аксубай муниципаль районында 3 муниципаль мәдәният һәм сәнгать учреждениесә үз эшчәнлеген алып бара. Аксубай муниципаль районының мәдәният объектларының гомуми чөлдәре үз эченә ала: 3 музей, 40 гомуми кулланышта булган китапханә, 55 мәдәни-ял итү тибындагы учреждение, 1 кино учреждение.

2015 елда Мәдәни-массакуләм чараларда катнашучы халыкның өлеше ел саен арта, ул 70% тәшкил итә. Клуб формированиеләрендә катнашучы халыкның чагыштырма өлеше 8,3 %. Муниципаль районда гамәлдәге учреждениеләреннән» кабул итү чиге " 90% тәшкил итә. Районда мәдәният өлкәсендә

140тан артык хезмэткэр эшли, шуларның 29,8 проценты югары профильле белемгә ия, 44 проценты урта һөнәри белемгә ия.

Күп кенә акчалар матди-техник базаны үстерүгә, тармак объектларын төзүгә һәм реконструкциялүгә, мәдәният учреждениеләре жиһазларын комплекслы мәгълүматлаштыруга һәм модернизациялүгә юнәлтелә. Мәдәният учреждениеләренең ял һәм ижат эшчәнлеге өчен заманча югары технологияле жиһазлар белән жиһазландырылуы 45% тәшкил итә.

Яшьләр сәясәте һәм спорт өлкәсендә ирешелгән максатларны бәяләү.

Физик культура һәм спорт өлкәсендә эшне оештыруның мөһим шарты булып матди - техник база тора, хәзерге вакытта районда яшьләр үзәге, «Юность» Универсаль спорт комплексы, «Дельфин» ябык йөзү бассейны кебек объектлар бар, алар яшьләрне физик тәрбияләү мәсьәләләрен хәл итә.

«Юность» спорт комплексының спорт залында спорт төрләре үсеш ала: мини-футбол, волейбол, баскетбол, самбо, билбау көрәше, милли көрәш, бадминтон, кикбоксинг. Спорт комплексының спорт залында физик культура дәрәсләре үткәрелә, 164 кеше шөгыйльәнүче 10 секциядә уку-күнемдә дәрәсләре оештырыла. Хисап чорында "Юность" Универсаль спорт залына көн саен уртача 153 кеше йөри.

Заманча технологияләр буенча төзелгән «Дельфин» йөзү бассейны актив эшли. Хисап чорында уртача көнлек катнашучылар саны 270 кеше тәшкил итә. Бушлай йөзү секциясе алып барыла, анда 7 яшьтән 18 яшькә кадәрге 12 төркемдә 200гә якын бала рәхәтләнеп шөгыйльәнә.

2013 елдан 2015 елга кадәр районның торак пунктларында 11 спорт мәйданчыгы төзелгән.

Районда матди-спорт базасын ныгыту һәм спорт-сәламәтләндерү эшен, өстәмә спорт-физкультура объектларын камилләштерү буенча күрелгән чаралар мәктәпләрдә һәм балалар, яшүсмерләр, яшьләр һәм өлкәннәр арасында яшәү урыны буенча физкультура-спорт эшен шактый яхшыртырга мөмкинлек бирде. Соңгы елларда төп күрсәткечләр буенча аз, әмма тотрыклы үсеш күзәтелә. Район спортчыларының күбесе спортның төрле төрләрендә республика, Россия һәм дөнья ярышларында жинүче һәм призер булды. Физик культура һәм спорт белән даими шөгыйльәнүче халык өлеше 2015 елга 46,13% ка житкән, 2011 елга 204% ка үскән

Районның төп проблемалары.

Районның динамик һәм уңышлырак үсеше өчен, халыкның икътисади өлешенә дә, социаль тәэмин ителешенә дә йогынты ясый торган кайбер проблемаларны карарга һәм хәл итәргә кирәк. Нәкъ менә проблемаларны дөрес билгеләп, без куелган бурычларны планлы рәвештә хәл итеп, районны үстерү стратегиясен эшләү юнәлешен билгели алачакбыз. Муниципаль район үсешенең төп төп проблемасы булып;

Кеше капиталының китүе.

Аксубай муниципаль районының төп проблемалары.

- Инвестиция җәлеп итүчәнлеге җитмәү;

- Район бренды булмау;

Инфраструктураның җитәрлек дәрәжәдә үсеш алмавы;

- Катты юллар белән тәэмин ителешнең түбән дәрәжәсе;

Яшьләр китүе;

- Эш урыннары җитмәү һәм түбән хезмәт хагы;

- Арзан торак булмау;

- Авылларда социаль хезмәт күрсәтү мөмкинлеге булмау;

- Үсеш бюджеты булмау (районның дотациялеге);

- Продукция җитештерү һәм сату арасында логистика булмау (җитештерелгән продукцияне сату проблемасы);

- Инновацион технологияләрне кулланмау;

Үз җитештерүенең һәм продукция экспортының түбән өлеше;

Основные проблемы Аксубаевского муниципального района

Отток человеческого капитала

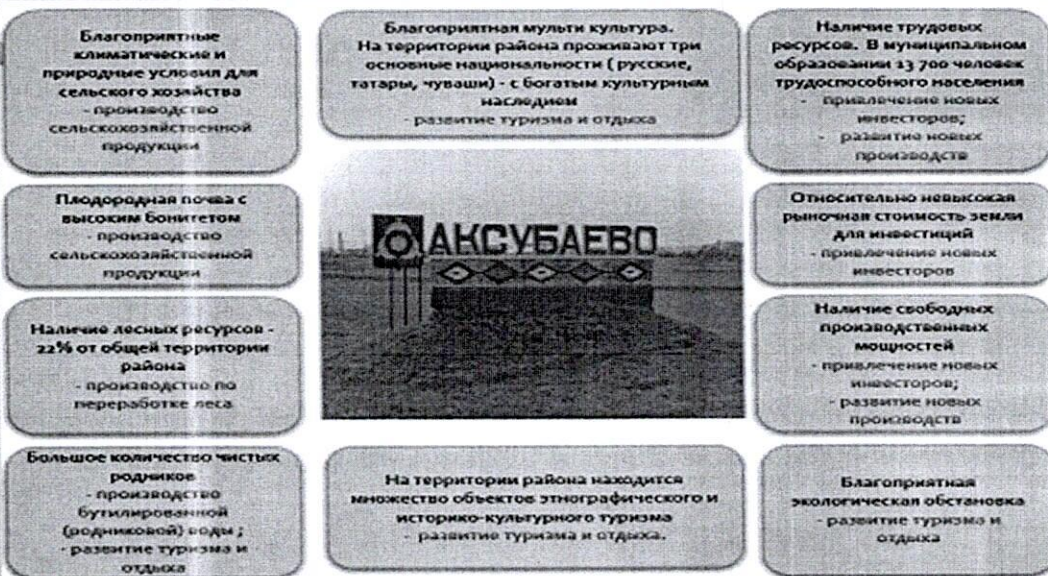

РАЙОННЫҢ 2 КОНКУРЕНТ ӨСТЕНЛЕГЕ.

Муниципаль берәмлекнең конкурент өстенлекләре булуны дәлилләү интеграция ресурсын территориянең комплексы социаль-икътисади үсеше факторы буларак куллануны һәм район территориясенә инвестицияләр жәлеп итүне тәмин итәргә мөмкинлек бирә. Аксубай муниципаль районының социаль-икътисади һәм географик урнашуы берничә конкурент өстенлекләрен аерып күрсәтү мөмкинлеге бирә;

Конкурентные преимущества Аксубаевского муниципального района

1. Авыл хужалыгы үсеше өчен уңай климат һәм табиғый шартлар;
2. Югары бонитетлы уңдырышлы туфрак;

Аксубай муниципаль районы географик урнашуда өстенлек ала, Татарстан Республикасының Кама арьягы зонасында күбесенчә югары бонитетлы кара туфрак бар, бу авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен уңай шарт тудыра;

3. Урман ресурслары булу районның урман эшкәртү буенча житештерүне үстерү өчен гомуми территориясенә 22 проценты;

Урман ресурсларының зуррак күләме булу агач эшкәртүнең яңа юнәлешләрен ачарга мөмкинлек бирә. Районда нигездә Түбән сыйфатлы агач, урманның шактый өлеше агач материалларын кисүгә юнәлтелә, әмма калдыкларны эшкәртү һәм түбән сортлы агач нишасы капланмаган булып кала.

4. Күп санлы Чиста чишмәләр (40тан артык төзекләндерелгән чишмә);

- Бу өстенлек шешәләргә салынган (чишмә) су житештерүне башлап жибәрергә мөмкинлек бирәчәк; туризм һәм ял үсеше.

5. Уңайлы күп культура. Аксубай муниципаль районында бай мәдәни мираслы өч төп милләт (руслар, татарлар, чуашлар) яши. Һәр милләтнең үз мәдәни үзгәчләр бар, музейлары, ижади коллективлары, Фольклор төркемнәре бар, милли традицияләрен күрсәтү өчен бу өстенлек районда туризм өлкәсен үстерергә мөмкинлек бирәчәк;

6. Район территориясендә этнографик һәм тарихи-мәдәни туризм объектлары күп

Әлеге объектлар буенча туристлык маршрутларын оештыру туризм һәм ял үсешенә ярдәм итәчәк.

7. Хезмәт ресурслары булу. Муниципаль берәмлектә 13 700 кеше эшкә яраклы халык, ә район территориясендә эшкә урнашкан эшчеләрнең уртача исемлек саны 5300 кеше, бу халык арасында эшче көчнең зур резервы турында сөйли, бу яңа инвесторлар жәлеп итүгә һәм яңа производстволар ачуга ярдәм итә ала;

8. Инвестицияләр өчен жирнең чагыштырмача түбән базар бәясе

яңа инвесторларны жәлеп итү ярдәм итә ала;

9. Буш житештерү куәтләре булу яңа инвесторлар жәлеп итү, яңа житештерүләрен үстерү өчен мөмкинлекләр бирә;

10. Туризм һәм ял үсеше өчен уңай экологик хәл.

2 АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНЫҢ ОЗАК ВАКЫТЛЫ ҮСЕШ СЦЕНАРИЕ.

2.1 район үсеше сценарийлары.

Муниципаль районның үсеш сценарие тышкы мохитнең житәрлек дәрәжәдә билгеле булмавыннан килә. Тышкы шартларны фаразлауның билгесезлеге стратегияне эшләүнең берничә сценарий вариантын куллану кирәклеген шартлый. Аксубай муниципаль районын үстерү өч сценарий шарты буенча эшләнгән:

1. Инерцион сценарий. Әлеге сценарий икътисади үсеш темпларын тизләтүне күздә тотмый (тышкы факторларның йогынтысына бәйле рәвештә хәлнең вакытыча начарлануы мөмкин, бу шартлар өчен инерцион пессимистик сценарий каралчак), үсеш "стандарт" инерцион трендлар буенча бара, ресурс чикләүләре жинелә алмый. Ресурс чикләүләрен исәпкә алып, иң өстенлекле һәм иң аз ресурс таләп итүче проектлар гына гамәлгә ашырыла (проектларны гамәлгә ашыру срокларын соңрак вакытка күчерү мөмкин).

Сценарийның төп параметрлары:

район икътисадының күпчелек тармакларының конкурентлык сәләтендәге аерманы аз гына киметүне тәмин итәргә мөмкинлек бирүче тотрыклы үсеш моделен формалаштыру максатыннан традицион өлкәләрдә конкурентлык өстенлекләрен ныгыту һәм киңәйтү;

- кеше капиталының кечкенә үсеше;

икътисад һәм социаль өлкәнең чагыштырма өстенлекләрен гамәлгә ашыручы озақ вакытлы өстенлекле проектлар һәм программаларның чикләнгән санын гамәлгә ашыру;

- инвестиция жәлеп итүенә берәз үсеше;

- пространственный үсеш шартларын формалаштыру;

баланссыз тотрыклы үсешкә ярдәм итүче институциональ мохитне үстерү;

тотрыклы куркынычсызлык дәрәжәсе;

Инерцион сценарийга 4.1 таблицасындагы индикаторларның минималь кыйммәтләре туры килә.

2.Төп сценарий. Әлеге сценарий ресурс чикләүләрен жиңүгә юнәлдерелгән кирәкле чаралар күреләчәк дип фаразлый. Башлыча фаразланган срокларда тормышка ашыру куркынычы түбән булган проектлар һәм югары куркынычлар белән бәйле берничә төп эре проектлар гамәлгә ашырыла.

Сценарийның төп параметрлары:

- район үсеше потенциалын тормышка ашыруның югары дәрәжәсе;

традицион өлкәләрдә (шул исәптән икътисадның һәм социаль өлкәнең барлык тармакларында хезмәт житештерүчәнлегенә технологик дәрәжәсен арттыру һәм үсеше базасында) конкурентлык өстенлекләрен ныгыту һәм киңәйтү, тармакларда конкурентлык сәләте үсешен стимуллаштыру;

социаль өлкәне тирән модернизацияләү аша югары иминлек, социаль иминлек, килешү һәм иминлек базасында кеше потенциалын үстерү;

икътисадның чагыштырма өстенлекләрен гамәлгә ашыручы күпчелек озақ вакытлы өстенлекле проектларны һәм программаларны гамәлгә ашыру;

- инвестицион климатның шактый яхшыруы;

баланссыз кинлек үсеше (икътисади үсешнең яңа үзгәчләр булдыру, кинлек сыйфатының үсеше) һәм төбәк-ара һәм халыкара социаль-икътисади кинлеккә шактый интеграция;

тотрыклы үсешкә ярдәм итүче институциональ мохит булдыру.

Төп сценарийга 4.1 таблицасындагы индикаторларның максатчан кыйммәтләре туры килә.

3. Оптимистик сценарий. Үсеш потенциалын тулысынча ачуны, глобаль конкурентлыкка ирешүне күздө тотта. Кластер активлаштыру уңышлы тормышка ашырыла: "заманча икътисад" тулысынча модернизацияләнә, планлаштырылган проектларның күбесе планлы срокларда гамәлгә ашырыла. Оптимистик сценарийга 4.1 таблицасындагы индикаторларның максималь кыйммәтләре туры килә.

Альтернатив сценарийларны төп күрсәткечләр буенча чагыштыру һәм ирешелгән дәрәжәне фиксацияләү һәм максатчан хәл индикаторларын билгеләү.

Таблица 4.1

Күрсәткечләр	Еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
Тулаем территорияль продукт (ВТП), млн. сум.	Инерцион сценарий буенча	8155	8210	8305	7465	7540	7700	7768	8100
	Төп сценарий буенча	8155	8350	8910	9680	10193	11721	12190	14660
	Оптимистик сценарий буенча	8155	8481	9000	9700	10286	11783	12525	14700
Хезмәт житештерүчәнлеге, млн. сум	Инерцион сценарий буенча	1,55	1,61	1,67	1,51	1,52	1,55	1,55	1,59
	Төп сценарий буенча	1,55	1,62	1,73	1,87	1,95	2,22	2,28	2,71
	Оптимистик сценарий буенча	1,55	1,63	1,75	1,87	1,96	2,22	2,30	2,63
Халыкның уртача еллык саны, мең кеше.	Инерцион сценарий буенча	29,8	29,8	29,7	29,6	29,4	29	28,9	28
	Төп сценарий буенча	29,8	29,8	29,9	30,2	30,4	30,6	30,8	31,3
	Оптимистик сценарий буенча	29,8	30	30,1	30,2	30,5	30,8	31	32
Туу коэффициенты	Инерцион сценарий буенча	11,0	10,6	10,5	10,5	10,4	10,4	10,4	10,0
	Төп сценарий буенча	11,0	11,0	11,1	11,1	11,2	11,2	11,3	11,4
	Оптимистик сценарий буенча	11,0	11,2	11,4	11,6	11,8	12,0	12,1	12,5
	Инерцион сценарий буенча	0,60	0,60	0,60	0,42	0,39	0,35	0,32	0,30
	Төп сценарий буенча	0,60	0,59	0,55	0,45	0,37	0,29	0,25	0,21
	Оптимистик сценарий буенча	0,60	0,58	0,55	0,36	0,32	0,29	0,25	0,21
Эшләүчеләрнең уртача исемлек саны, мең кеше.	Инерцион сценарий буенча	5256	5100	4980	4938	4950	4980	5000	5090
	Төп сценарий буенча	5256	5148	5138	5190	5220	5290	5350	5400
	Оптимистик сценарий буенча	5256	5200	5143	5195	5250	5300	5450	5600
Бер кешегә исәпләгәндә торакның гомуми майданы белән тәмин ителеш, кв.	Инерцион сценарий буенча	23,84	24,2	25,0	25,8	26,2	27,2	27,8	30,0
	Төп сценарий буенча	23,9	24,4	25,2	26,0	26,4	27,4	28,0	30,2

Күрсәткечләр	Еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
метр	Оптимистик сценарий буенча	24,0	24,6	25,4	26,2	26,6	27,6	28,2	30,5
Физик культура һәм спорт белән даими шөгыйльләнүче халык өлеше, %	Инерцион сценарий буенча	46,8	49	51	53	55	57	59	61
	Төп сценарий буенча	46,8	49	51	53	55	57	59	61
	Оптимистик сценарий буенча	46,8	50	52	55	57	60	62	65
Бер кешегә акчалата керем, сум.	Инерцион сценарий буенча	13623	13592	13760	14912	15342	16632	17062	18784
	Төп сценарий буенча	13623	13768	14000	15100	15822	17352	17862	19900
	Оптимистик сценарий буенча	13623	13355	14541	15727	16320	18099	18692	21057
Уртача айлык хезмәт хақы, сум.	Инерцион сценарий буенча	18882	19047	19500	21706	22361	25326	25981	28600
	Төп сценарий буенча	18882	19047	19662	21311	23087	26415	27191	30300
	Оптимистик сценарий буенча	18882	19430	20954	22636	23477	27000	27841	31200
Туристлар агымы күләме, мең кеше.	Инерцион сценарий буенча	1,5	1,5	2,5	3,0	3,5	4,0	4,5	7,0
	Төп сценарий буенча	2,0	4,8	6,0	7,5	8,5	10,0	12,0	14,0
	Оптимистик сценарий буенча	4,9	9,6	13,0	16,0	18,0	22,0	25,0	30,0
Пассажирлар әйләнеше, елына млн.кеше.	Инерцион сценарий буенча	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
	Төп сценарий буенча	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,03
	Оптимистик сценарий буенча	0,01	0,01	0,02	0,03	0,03	0,04	0,04	0,06
Татарстан Республикасы экспортының гомуми күләмендә муниципаль берәмлек экспортының өлеше, %	Инерцион сценарий буенча	0,43	0,43	0,43	0,44	0,44	0,44	0,44	0,45
	Төп сценарий буенча	0,43	0,43	0,44	0,45	0,45	0,46	0,46	0,48
	Оптимистик сценарий буенча	0,43	0,43	0,45	0,46	0,46	0,47	0,47	0,51
Үз житештерүенен товарлары озатылган, икътисади эшчәнлекнең чиста төрләре буенча үз көчләре	Инерцион сценарий буенча	8043	8168	8418	9168	9393	10068	10295	11200
	Төп сценарий буенча	8043	8254	8644	9278	9762	10623	11020	12064

Күрсәткечләр	Еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
Белән эшләр һәм хезмәтләр башкарылган, млн. сум.	Оптимистик сценарий буенча	8043	8445	9249	10053	10455	11661	11961	12868
Вақлап сату әйләнеше, млн. сум.	Инерцион сценарий буенча	1665	1665	1680	1738	1875	2029	2070	2204
	Төп сценарий буенча	1665	1670	1715	1867	2046	2300	2393	2646
	Оптимистик сценарий буенча	1665	1764	1927	2124	2252	2606	2737	3064
Втбда кече һәм урта бизнес өлеше, %	Инерцион сценарий буенча	12,5	12,5	12,7	12,8	13,0	13,5	13,6	17,5
	Төп сценарий буенча	12,5	12,7	12,9	13,3	13,5	14	14,3	18,5
	Оптимистик сценарий буенча	12,5	12,8	13,1	13,5	13,7	14,4	14,5	18,8
Кече һәм урта предприятиеләр хезмәткәрләренен уртача исемлек санының барлык предприятиеләр һәм оешмаларның уртача исемлек санының өлеше, %	Инерцион сценарий буенча	9,4	9,6	10,6	10,8	11,2	11,6	11,8	12
	Төп сценарий буенча	9,4	9,6	10,7	11,1	11,3	11,7	11,8	12,2
	Оптимистик сценарий буенча	9,4	9,6	10,8	11,3	11,5	11,9	12	12,5
Төп капиталга инвестицияләр күләме, млн. сум.	Инерцион сценарий буенча	1689	1720	1782	1844	1875	1968	1998	2126
	Төп сценарий буенча	1689	1749	1870	1992	2054	2335	2395	2530
	Оптимистик сценарий буенча	1689	1785	1965	2055	2115	2408	2530	3040
Торак пунктларны яшелләндерү дәрәжәсе (яшеллекләр өчен биләнгән майданның торак пунктның гомуми майданына нисбәте),%	Инерцион сценарий буенча	10	10,1	10,3	10,5	10,6	10,9	11	11,5
	Төп сценарий буенча	10	10,2	10,6	11	11,2	11,8	12	13
	Оптимистик сценарий буенча	10	10,3	10,9	11,5	11,8	12,7	13,0	14,5
Барлык стационар чыганақлардан атмосферага зарарлы матдәләр чыгару, 1 гектар территориядә кг.	Инерцион сценарий буенча	34,1*	35	37	39	41	43	46	53
	Төп сценарий буенча	34,1*	34,7	36	37,4	38	40	40,7	45
	Оптимистик сценарий буенча	34,1*	34,2	34,4	34,7	34,9	35,1	35,3	37

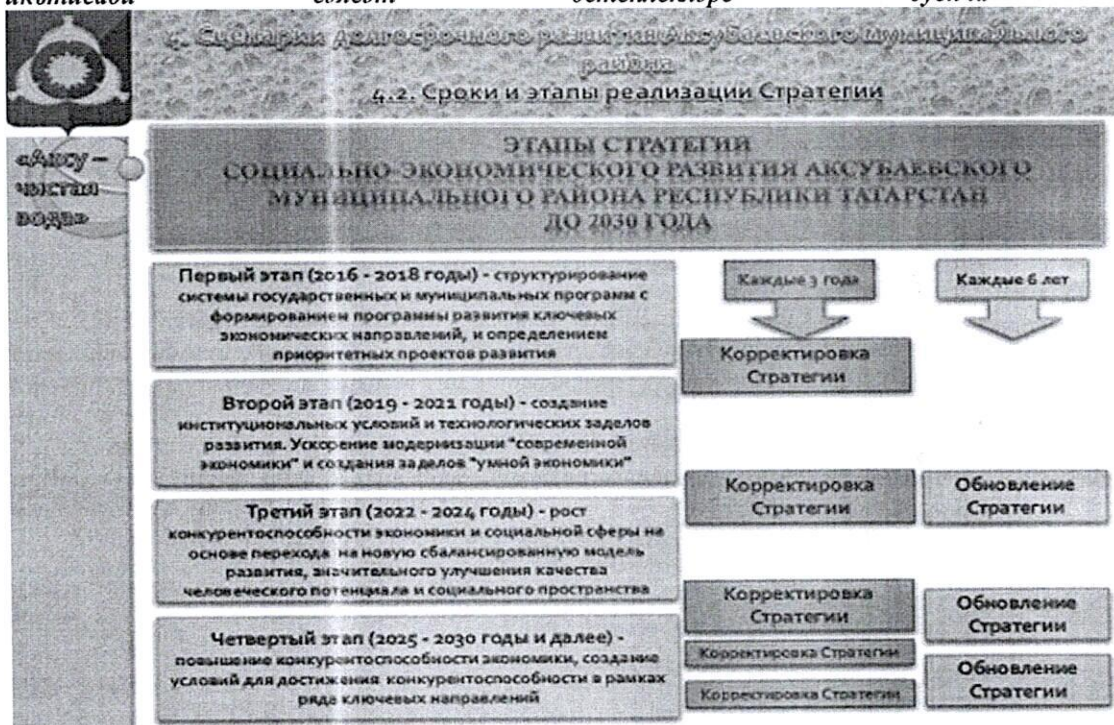

2.1 стратегияне тормышка ашыру вакыты һәм этаплары

Стратегияне гамәлгә ашыру Аксубай муниципаль районы Башкарма комитетының, эфирле хакимият органнының һәм район бизнес берләшмәсенәң структур бүлекчәләре тарафыннан Стратегия чаралары планында чагылдырылган үз программалары чараларын үтәү юлы белән башкарылачак.

Стратегия 15 елга билгеләнгән (2016-2030 еллар) һәм дүрт этапны (өч өч еллык һәм бер алты еллык) күздә тотта. Шуңа ук вакытта кирәк булганда өч елга бер танкыр төзәтмәләр кертеләчәк, ә алты елга бер танкыр стратегияне яңарту.

Реализация этаплары шартлар, факторлар, социаль-икътисади үсеш куркынычлары һәм икътисади сәясәт өстенлекләре буенча аерыла.

Первый этап (2016 - 2018 годы) базируется на реализации и расширении конкурентных преимуществ, икътисадның нәтижеләлеген һәм идарә итүчәнлеген арттыру, кеше капиталының сыйфатын арттыру һәм конкурентлык сәләтен шактый арттыру өчен алшартлар формалаштыру. Әлеге этапта төп икътисади юнәлешләре үстерү программасын формалаштыру һәм үсешнең өстенлекле проектларын билгеләү белән дәүләт һәм муниципаль программалар системасын структуралаштырырга кирәк булачак.

Стратегиянең беренче этабын давам итүче геосәяси кризис шартларында, нефтькә түбән бәя белән, шулай ук күрсәтелгән факторлар аркасында икътисади хәлнең начарлануы һәм икътисадның түбән төшүе ихтималлыгы белән тормышка ашыру әлеге этапта стратегияне гамәлгә ашыру күрсәткечләренәң максатчан кыйммәтләренә ирешмәүнең мөһим куркынычлары белән бәйлә һәм стратегик Документлар системасына житди төзәтмәләр керту ихтималын шартлый.

Икенче этап (2019-2021 еллар) конкурентлык сәләте үсеше моделенә нигезләнә. Институциональ шартлар һәм Технологик үсеш заделлары булдырылачак. Кластерлы активлаштыру кысаларында "заманча Икътисадны" модернизацияләү тизләтеләчәк һәм "акыллы икътисад"ның нигезләрен булдыру башланачак.

Тышкы конъюнктура яхшырачак, үсеш темплары артачак.

Өченче этап (2022-2024 еллар) - кластерлы активлаштыру үсешнең яңа балансланган моделенә күчү, кеше потенциалы һәм социаль кинлекнең сыйфатын шактый яхшырту, "заманча икътисад" ны структур модернизацияләүне тирәнәйтү, яңа "акыллы икътисад" ны шактый үстерү, инновацияләренә икътисади үсешнең төп факторына әйләндерү нигезендә Икътисад һәм социаль өлкәнең конкурентлык сәләтен сизелерлек арттырачак.

Дүртенче этап (2025-2030 еллар һәм аннан соң) икътисадның конкурентлык сәләте артачак, берничә төп юнәлеш кысаларында конкурентлык сәләтенә ирешү өчен шартлар тудырылачак.

РАЙОННЫҢ СОЦИАЛЬ-ИКТЫСАДИ ҮСЭШЕНЕҢ 2 ӨСТЕНЛЕКЛЕ ЮНӘЛЭШЕ.

5.1. Аксубай муниципаль районының икътисади үз-үзен тәэмин итүе.

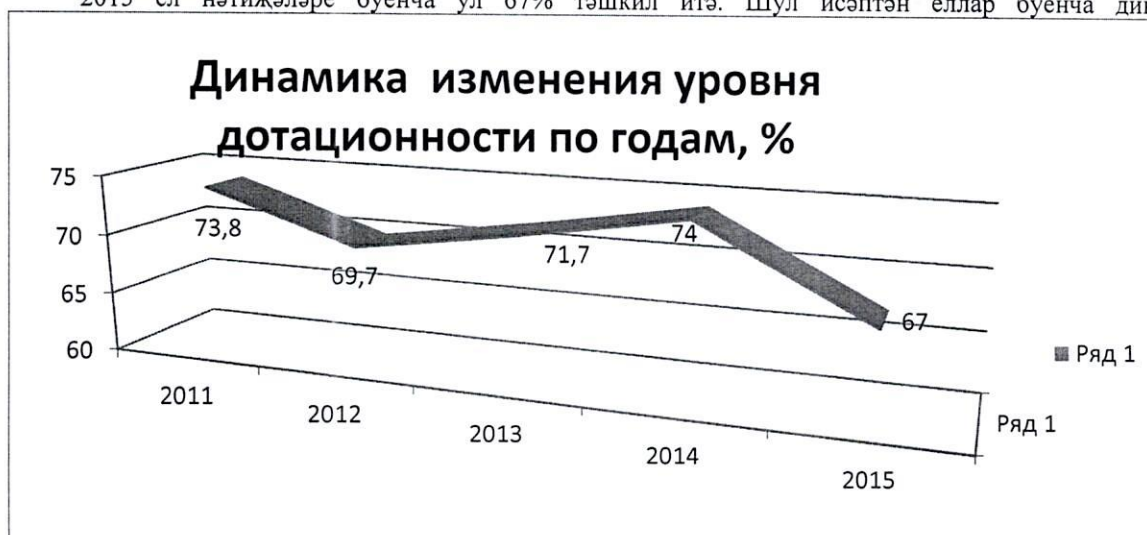
Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы-икътисади үз-үзенә тәэмин итүнең югары дәрәжәсе булган территория»

Муниципаль районның икътисади үз-үзен тәэмин итүенә төп күрсәткечләренә берсе булып бюджетның дотация дәрәжәсе күрсәткече тора.

2015 ел нәтижәләре буенча ул 67% тәшкил итә. Шул исәптән еллар буенча динамикада:

Аксубай муниципаль районының икътисади үз-үзен тәэмин итүе дип Аксубай муниципаль районының Керем потенциалы һәм Омска беркетелгән чыгым вәкаләтләре нисбәтә дәрәжәсе аңлатыла. Бу дәрәжәне бәяләүнең төп индикаторы булып жирле бюджет дефициты тора.

Район бюджеты чираттагы план чорына бюджетара трансфертлар кулланып Татарстан Республикасы бюджетын формалаштыру процессында балансланган. 2015 елга жирле бюджетта үз керемнәренә өлеше 33 % тәшкил итә .

Бюджет структурасы таблицادا күрсәтелгән, 2015 елга бюджетның салым керемнәрендә төп өлешен 197396 мең сум күләмдә НДСЛ тәшкил итә (Аксубай муниципаль районы территориясендә жыелганнарның 75%).

Аерым тапшырылган вәкаләтләргә гамәлгә ашыру, шулай ук социаль өлкә оешмалары эшчәнлеген тәэмин итү өчен субсидияләр һәм субвенцияләр күләме 455966 мең сум тәшкил итә.

Таблица. Аксубай муниципаль районының консолидацияләнгән бюджеты структурасы

Маддәләр исеме	Факт. 2015
Жирле бюджет керемнәре, шул исәптән:	681546
1. Салым керемнәре, шулардан:	197396
1.1. физик затларның керемнәренә салым	148451
1.2. Аерым эшчәнлек төрләре өчен кертелгән керемгә бердәм салым	8039
1.3. салым гадиләштерелгән системаны куллану белән бәйлә рәвештә алына	1857
1.4. бердәм авыл хужалыгы салымы	254
1.5. физик затларның милкенә салым	4507
1.6. жир салымы	14217
1.7. дәүләт пошлинасы	1799
Салым салуның патент системасын куллану белән бәйлә рәвештә алына торган салым	132

Маддэлэр исеме	Факт. 2015
Башкалар, шул исәптән акцизлар	18140
2. Салым булмаган керемнәр	27106
2.1. дәүләт һәм муниципаль милектә булган мөлкәтне кулланудан кәргән керемнәр	10445
2.2. Матди һәм матди булмаган активларны сату турында керемнәр	3234
2.3. Әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты өчен түләү	3921
2.4. Башка салым булмаган керемнәр	9506
4. Башка дәрәжәдәге бюджетлардан түләүсез керемнәр шул исәптән	455966
- дотацияләр	26367
субвенцияләр	201907
- субсидияләр	199515
ТР бюджетара трансфертлары	28177
- пр. түләүсез керемнәр	1143
узган еллардагы субсидияләр, субвенцияләр һәм башка максатчан билгеләнешле бюджетара трансферт калдыкларын кайтару	15
узган еллардагы субсидияләр, субвенцияләр һәм башка бюджетара трансфертлар калдыкларын кайтару	-80
	668635
Жирле бюджет чыгымнары, шул исәптән:	80619
Гомумдәүләт мәсьәләләре	1556
Милли оборона	4563
Милли куркынычсызлык һәм хокук саклау эшчәнлеге	17231
Милли икътисад	36910
торак-коммуналь хужалык	2937
әйләнә-тирә мохитне саклау	437914
мәгариф	56807
мәдәният, кинематография һәм массакүләм мәгълүмат чаралары	383
сәламәтлек саклау	20687
Социаль сәясәт	9027
Физик культура һәм спорт	12911

Бюджетның керем өлешен бюджеттан тыш инвестициялар жәлеп итү, шулай ук республика һәм федераль проектларда катнашу белән туыландырырга мөмкин.

Стратегияне гамәлгә ашыру чорына төп макроикътисади күрсәткечләр. 2030 елга кадәр бюджет структурасы.

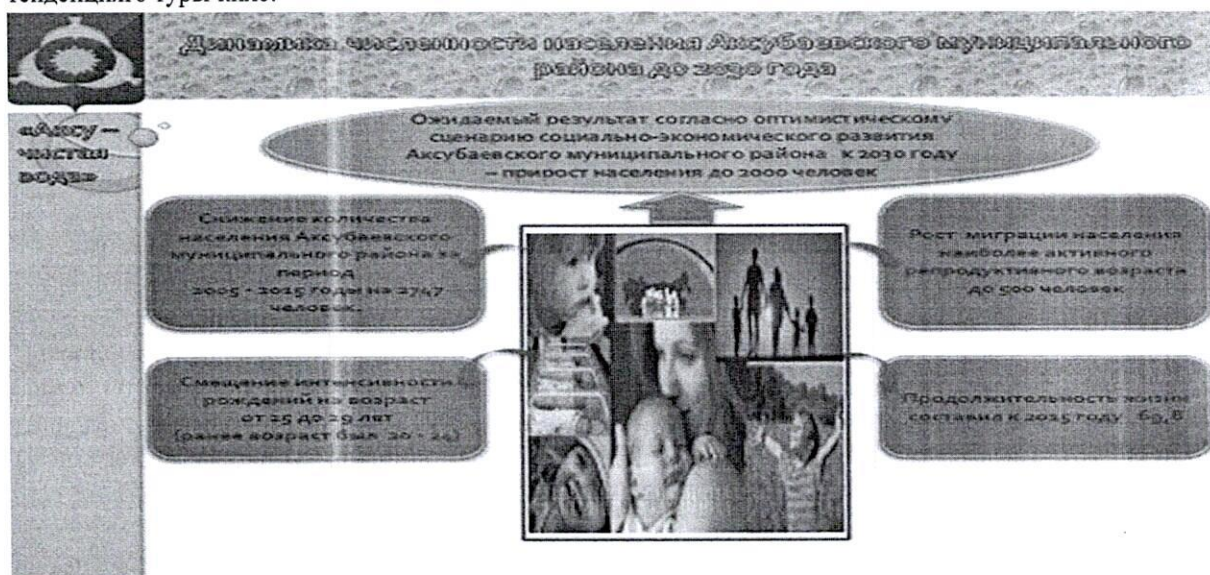
Күрсәткечләр	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
Бюджетның керем өлеше мең сум.	681,5	611,9	774,5	796	819,8	844,4	869	934
Бюджетның чыгым өлеше, мең сум.	668,6	611,9	774,5	796	819,8	844,4	869	934
Дефицит мең сум.	12,9	0	0	0	0	0	0	0
Үз-үзенә тәэмин итү дәрәжәсе, %.	32,9	34,5	27,6	29,8	33,3	33,9	34,5	35

2030 елга кадәр Аксубай муниципаль районын үстерү стратегиясендә эшләнгән чараларны гамәлгә ашырганда бюджетның дотациялелек дәрәжәсе кимергә һәм 35% тәшкил итәргә тиеш.

5.2 халык саны динамикасы.

Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы халкы саны кими бара: 2005-2015 елларда халык саны 2747гә кимегән. шул ук вакытта халык санының кимүенә миграциянең артуы (урбанизация) ярдәм итә, районда туучылар санының кимүе 1995 елдан бүгенгә көнгә кадәр үлемнәрдән артып китә.

Туучылар санының кимүе иң актив репродуктив яшьтәге хатын-кызларның миграциясе арту белән бәйле. Шул ук вакытта районда, республикада кебек үк, туу интенсивлыгы элеккечә 20-24 яшькә түгел, ә 25-29 яшькә туры килә. Туу календаре өлкән яшькә күчә, бу икътисади яктан үсеш алган илләрдә күзәтелгән тенденциягә туры килә.

2015 елда Аксубай районында үлем күрсәткечләре һәм көтелгән гомер озынлыгы буенча хал башка районнарга караганда 69,8 ел уңайрак. Соңгы елларда үлем сәбәпләренә барлык төп класслары буенча коэффициентлар республикадагыдан югарырак. Аксубай районында 2014 ел нәтижеләре буенча 2010 ел белән чагыштырганда уртача гомер озынлыгы арткан:

ир-атлар арасында 2,3 елга һәм 2015 елга 64,9 тәшкил итә;

хатын-кызлар арасында 1,7 елга һәм 2015 елга 76,1 тәшкил итә;

ике женес тә -2,1 елга һәм 2015 елга 69,8 тәшкил итә;

Республикада кебек үк, иң житди проблема-эшкә яраклы яшьтәге ир-атларның үлемнән тыш булуы.

Районда демографик хәлнең тагын да яхшыруын халыкның яшь структурасы үзгәрүендә тискәрә тенденцияләр тоткарлый, ул республиканыкыннан аерылмый диярлек. Бу тенденцияләр иң актив репродуктив яшьтәге хатын-кызлар санының кимүе һәм өлкән яшьтәге халык санының артуы белән бәйле. Эшкә яраклы яшьтәге халык өлеше 2008 елдан бирле кими, аңа өлкәннәр һәм балалар тарафыннан йөкләнеш

арта. Яшьләр саны кими: якин елларда хезмәт базарына чыгучы яшь белгечләр саны демографик яктан шактый кимегән.

Республика чикләрендә халык Казанга һәм Яр Чаллы шәһәренә жыела, анда берничә эре югары уку йорты уңышлы эшли һәм диверсификацияләнгән хезмәт базары бар, шуңа күрә республиканың югарыда күрсәтелгән шәһәрләренә яшьләр килә.

Килчәктә Аксубай муниципаль районына миграция-кызыклы район позицияләрен булдырырга кирәк.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы - халыкның табигый үсеше уңай булган инвестицион-кызыклы район».

Бурычлар:

- Ике һәм өч балалы гаиләләрнең өлешен арттыру хисабына туучылар санын арттыруны тәмин итәргә.

- Авыл хатын-кызлары өчен эш урыннары булдыру.

- Эшкә яраклы яшьтә үлемне киметү хисабына гомер озынлыгын арттыру.

- Халыкның һәм хезмәт мигрантларының көйләнгән агымы өчен шартлар тудыру.

- Районнан яшь халыкның китүен киметү өчен шартлар тудырырга.

Эш юнәлешләре:

1. Уңай туу динамикасын саклау (гаиләләргә балаларга ихтыяжны мөмкин кадәр тулырак тормышка ашырырга мөмкинлек бирүче шартлар тудыру):

а) балалы гаиләләргә социаль ярдәм чараларының адреслылыгын арттыру;

б) гаиләләрнең тормыш циклының төп стадияләре буенча чараларны нәтижелерәк бүлү (хәзерге вакытта күбесенчә бала 1,5 яшькә житкән вакытта);

в) балаларның үсүенә һәм тәрбияләнүенә ярдәм итүче инфраструктура булдыру һәм үстерү;

г) ата-аналарга балаларны карауны икътисади активлык белән бергә алып бару мөмкинлеген тәмин итү.

2. Үлемнең кимүе һәм гомер озынлыгының артуы:

а) сәламәтлек саклау системасын кискәтү һәм иртә үлемне киметү ягыннан камилләштерү;

б) үсеш һәм озын, сәламәт, актив тормыш өчен шартлар тудыру.

3. Миграция үсешен тәмин итү:

а) өстәмә эш урыннары булдыру, шул исәптән авыл жирлегендә дә;

б) инфраструктураны (торак, транспорт һ. б.) үстерү, кече бизнес өчен шартларны яхшырту;

в) куркынычсыз һәм экологик чиста районда уңайлы тормыш өчен муниципаль районга мигрантлар агымын тәмин итү.

Актив сәламәт яшәү рәвешен саклауга һәм гомер озынлыгын арттыруга юнәлдерелгән өстәмә чаралар буенча комплекслы План "2016-2020 елларга Аксубай муниципаль районында яшьләр сәясәтен, физик культураны һәм спортны үстерү" программасында тормышка ашырылачак.

Балалар һәм яшьләр ялын оештыру өчен кирәкле шартлар тудыру максатыннан, 2016 елга ТР Аксубай муниципаль районында балалар һәм яшьләр ялын оештыру буенча муниципаль программа гамәлгә ашырыла.

Балалы гаиләләргә ярдәм итү чаралары аларның адреслылыгын арттыру, тормыш циклының төп стадияләрендә нәтижелерәк бүлү, шулай ук балаларны тәрбияләүгә ярдәм итүче инфраструктура булдыру һәм үстерү, ата-аналарга балаларны карау бурычларын икътисади активлык белән бергә алып бару мөмкинлекләрен тәмин итү хисабына оптимальләштерелгә тиеш.

5.3 белем алу.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы-инновацион үсеш таләпләренә туры килгән сыйфатлы белемле территория».

Бурыч:

- Заманча мәктәп инфраструктурасын формалаштыруга юнәлдерелгән гомуми белем бирүнең муниципаль системасын үстерү;

- Югары сыйныфларда профильле һәм профильле укытуны үстерү;

- Яшь белгечләрне җәлеп итү;

- Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында урыннар дефицитын бетерү;

- Районда мәктәпкәчә белем бирү системасын модернизацияләү;

Өстәмә белем бирү инфраструктурасының эчтәлеген модернизацияләү һәм үстерү;

Эшләү юнәлеше:

1. Мәгариф учреждениеләре челтәрен үстерү муниципаль программасын эшләү һәм аны гамәлгә ашыру;
2. Муниципаль милек объектларын капитал ремонтлауны финанслау (республика бюджеты субсидияләре);
3. Урта һөнәри белем бирү учреждениеләре һәм югары уку йортлары белән хезмәттәшлекне оештыру;
4. Барлык база гомуми белем бирү учреждениеләрендә профильле укытуны оештыру;
5. Яшь белгечләргә торақ төзү өчен эңир кишәрлекләре бүлеп бирү;
6. Тар белгечләрне эсәлеп итү, төрле уку формаларын куллану (дистанцион, күчмә семинарлар, конференцияләр һ. б.);
7. Авыл эңирлегендә яшь белгеч-педагоглар өчен хезмәт торагы булдыру;
8. База мәктәпләре һәм предприятиеләр, учреждениеләр арасында хезмәттәшлек урнаштыру (мәктәп укучылары өчен эшче һөнәрләр булдыру, мастер-класслар үткәру);

Һөнәри юнәлеш бирү эшенең төп юнәлешләре:

1. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары тәрбияләнүчеләрен һөнәри мәгълүматлаштыру (мәктәпкәчә этап – 3-7 яшь) - мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләре тәрбияләнүчеләрен, аларның ата-аналарын һәм ДОУ педагогларын рольле уеннар системасы (эшчәнлекнең төп төре) аша һөнәр үзенчәлекләре турында мәгълүматлаштыруга ярдәм итү, урта һөнәри белем бирүнең эсәлеп итүчәнлеген арттыру.
2. Һөнәри юнәлеш бирү һәм мәгариф (башлангыч мәктәп 7-11 яшь) башлангыч мәктәп укучыларына, аларның ата – аналарына һәм педагогларына һөнәри сайлау һәм укыту мәсьәләләрен хәл итү, урта һөнәри белем бирүнең эсәлеп итүчәнлеген арттыру өчен хезмәт базары һәм белем бирү хезмәтләре турында укыту (эшчәнлекнең әйдәп баручы төре) аша мәгълүмат бирүдә ярдәм итү.
3. Һөнәри юнәлеш бирү һәм мәгариф (урта мәктәп этабы-11-15 яшь) - гомуми белем бирү мәктәпләре укучыларына һәм чыгарылыш укучыларына, аларның ата-аналарына һәм педагогларына белем бирү процессында аралашу эшчәнлеге, һөнәри сынаулар, һөнәри сайлау һәм укыту мәсьәләләрен хәл итү, урта һөнәри белем бирүнең эсәлеп итүчәнлеген арттыру өчен хезмәт базары һәм белем бирү хезмәтләре турында хезмәт эшчәнлеген оештыру аша мәгълүмат бирү.
4. Һөнәри юнәлеш бирү һәм белем бирү (өлкән мәктәп этабы – 15-17 яшь) – һөнәри сайлау һәм укыту мәсьәләләрен хәл итү, урта һөнәри белем бирүнең эсәлеп итүчәнлеген арттыру өчен хезмәт базары һәм белем бирү хезмәтләре турында уку – һөнәри эшчәнлек аша гомуми белем бирү мәктәпләре укучыларын һәм чыгарылыш укучыларын, аларның ата-аналарын һәм педагогларын мәгълүматлаштыруга ярдәм итү.

Яшьләр арасында эшче һөнәрләренең эсәлеп итүчәнлеген арттыруның төп чаралары:

- Производствого экскурсияләр аша һөнәри эшчәнлекнең үзенчәлеге, эштитештерү технологиясе, заманча техника турында мәгълүмат бирү;
- инновацияләр һәм производство алдынгылары, беркемгә дә караганда яхшырак күрсәтәчәк һәм «күзләрендә балкыш» белән эшләве турында сөйләячәк кешеләр белән очрашулар;
- һөнәри осталык конкурслары;
- укучылар эштитештерү бригадаларын, уку-эштитештерү остаханәләрен оештыру;
- профессиональ сынаулар;
- СПО оешмаларының Ачык ишекләр көннәре;

Интернет-ресурсларда һәм ММЧда кызыклы мәкаләләр һәм искәрмәләр урнаштыру юлы белән эшче һөнәрләрне пропагандалау

Мәктәпкәчә белем.

Эшләү өлкәсе Аксубай муниципаль районы территориясендә урнашкан муниципаль мәктәпкәчә белем бирү оешмалары системасын үз эченә ала һәм мәктәпкәчә белем бирү өлкәсендә белем бирү сәясәтен гамәлгә ашыру буенча чаралар билгели.

Мәктәпкәчә белем бирү мөмкинлеге муниципаль белем бирү сәясәтенең өстенлекле юнәлеше булып тора, ул комплекслы программа-максатлы алым нигезендә гамәлгә ашырыла.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы - сыйфатлы һәм уңайлы мәктәпкәчә белем бирү территориясе".

Бурыч:

Эшчәнлекне тәэмин итү (оештыру буенча хезмәтләр күрсәтү)
мәктәпкәчә белем бирү) ведомство карамагындагы
учреждениеләр, шул исәптән муниципаль
бюджет учреждениеләренә субсидияләр.

- *Муниципаль мәгариф учреждениеләрендә өстәмә урыннар булдыру мәктәпкәчә белем биру оешмаларында.*

Эшләү юнәлеше:

1. Ведомство карамагындагы учреждениеләрнең эшчәнлеген тәэмин итү (мәктәпкәчә белем бируне (шул исәптән инклюзивны да) гамәлгә ашыру буенча хезмәтләр күрсәтү, шул исәптән муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләр биру.

Төп чаралар:

а) муниципаль мәктәпкәчә белем биру оешмаларында Һәркем өчен мөмкин булган һәм түләүсез мәктәпкәчә белем алуға гражданның хокукларын гамәлгә ашыруны тәэмин итү.

Төп чараны гамәлгә ашыру гражданның сыйфатлы һәм түләүсез мәктәпкәчә белем биру биру буенча мәктәпкәчә белем биру оешмалары эшчәнлеген тәэмин итүгә юнәлдерелгән.

Чараны финанслау муниципаль район бюджетыннан башкарыла.

б) мәктәпкәчә белем биру ФГОСЫН кертү һәм гамәлгә ашыру

Аксубай муниципаль районының мәгариф оешмаларында.

Төп чараны гамәлгә ашыру муниципаль белем биру оешмаларының мәктәпкәчә белем бирунең федераль дәүләт стандартын кертү һәм гамәлгә ашыру буенча эшен оештыруға, ФДОС таләпләрен исәпкә алып, фәнне үстерүгә мохитне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыруға, төп белем биру программаларын эшләүгә, мәктәпкәчә белем биру оешмалары хезмәткәрләренә квалификациясен күтәрүгә һәм һөнәри яңадан әзерләүгә юнәлдерелгән.

Чараны финанслау республика бюджетыннан башкарыла.

в) күзәтү һәм карау өчен ата-ана түләүенең бер өлешен компенсацияләү балалар төп оешманы гамәлгә ашыручы белем биру оешмаларында мәктәпкәчә белем бирунең гомуми белем биру программасы.

Төп чараны гамәлгә ашыру муниципаль мәгариф учреждениеләрендә баланы тәрбияләү өчен ата-аналар түләүенең бер өлешен компенсацияләү өчен муниципаль районга субвенцияләр биру юлы белән мәктәпкәчә белем биру программасын гамәлгә ашыручы белем биру оешмаларына йөрүгә балаларны тәрбияләүгә һәм укытуға матди ярдәм күрсәтүгә юнәлдерелгән.

Чараны финанслау республика бюджетыннан башкарыла.

2. Мәктәпкәчә белем биру муниципаль мәгариф оешмаларында өстәмә урыннар булдыру.

Төп чаралар:

а) районда мәктәпкәчә белем биру системасын модернизацияләү.

Элеге төп чара кысаларында муниципаль районга мәктәпкәчә белем биру учреждениеләре өчен жиһазлар сатып алуға субсидияләр биру күздә тотыла.

Чараны финанслау республика һәм муниципаль бюджет акчаларыннан башкарыла.

2016-2030 елларда Стратегиянең төп чарасы кысаларында муниципаль милек объектларын капитал ремонтлауны финанслау күздә тотыла (республика бюджеты субсидияләре хисабына): Буратино, Лейсан, Радуга, Савгачев балалар бакчасы.

Өстәмә белем.

Стратегиянең гамәлдә булу өлкәсе Аксубай муниципаль районы территориясендә урнашкан өстәмә белем биру муниципаль учреждениеләре системасын үз эченә ала һәм өстәмә белем биру өлкәсендә белем биру сәясәтен гамәлгә ашыру буенча чаралар билгели.

Өстәмә белем биру балалар һәм өлкәннәрнең ижади сәләтләрен формалаштыруға һәм үстерүгә, аларның интеллектуаль, әхлакый һәм физик камилләштерүгә шәхси ихтыяжларын канәгатьләндерүгә, саламәт һәм куркынычсыз яшәү рәвеше культурасын формалаштыруға, саламәтлекне ныгытуға, шулай ук балалар һәм яшьләрнең ялын оештыруға юнәлдерелгән. Балаларга өстәмә белем биру аларның жәмгыятьтә яшәүгә яраклашуын, һөнәри ориентациясен, шулай ук искипкеч сәләтләре булган балаларны ачыклау һәм аларга ярдәм итүне тәэмин итә. Өстәмә гомуми белем биру программалары балаларның яшә һәм индивидуаль үзгәрешләрен исәпкә алырга тиеш.

Тәрбия һәм өстәмә өлкәнә үстерүнең өстенлекле бурычы

мәгариф балаларны һәм яшүсмерләргә хезмәтләр белән тәэмин итүне арттыру

өстәмә белем һәм тәэмин ителгәннәрнең туры килүен тәэмин итү

халыкның үзгәрә торган ихтыяжларына хезмәт күрсәтү, кертү

яңа буын эксперименталь белем биру программалары, белем биру оешмаларында тәрбия компонентын үстерү, тәрбиянең социаль статусын үстерү, шәхеснең рухи-әхлакый үсеше, укучыларны тормыш үзбилгеләнүенә, социаль адаптациягә әзерләүне тәэмин итү.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы-балаларны тәрбияләү һәм өстәмә белем бирү системасы үсеш алган территория».

Бурыч:

эшчәнлекне тәмин итү (оештыру буенча хезмәтләр күрсәтү)

төрле юнәлештәге өстәмә белем бирү) ведомство карамагындагы учреждениеләргә, шул исәптән

муниципаль бюджет учреждениеләренә субсидияләргә;

- өстәмә белем бирү эчтәлеген модернизацияләү;

- өстәмә белем бирү инфраструктурасын үстерү.

Эшләү юнәлеше:

1. Эшчәнлекне тәмин итү (хезмәтләр күрсәтү)

өстәмә белем бирүне оештыру буенча төрле

юнәлешләре) ведомство карамагындагы учреждениеләр, шул исәптән

бюджет учреждениеләренә субсидияләр бирү.

Төп чаралар:

а) төрле юнәлештәге өстәмә белем бирүне оештыру.

Төп чараны гамәлгә ашыру балаларга һәм яшьләргә өстәмә белем бирү оешмаларын үстерүгә юнәлдерелгән.

Өлеге төп чара кысаларында өстәмә белем бирү учреждениеләре эшчәнлеген тәмин итү булчак.

Төп чараны финанслау муниципаль район бюджетыннан башкарыла.

б) балалар һәм яшьләр өчен чаралар оештыру (муниципаль,

республикада катнашу).

Төп чараны гамәлгә ашыру өстәмә белем бирү системасын үстерүгә юнәлдерелгән.

Төп чараны финанслау республика бюджетыннан һәм муниципаль район бюджетыннан башкарыла.

1. Өстәмә белем бирү эчтәлеген модернизацияләү.

Төп чаралар:

а) өстәмә белем бирү системасының потенциалын киңәйтү

балалар.

Төп чараны гамәлгә ашыру оештыруга юнәлдерелгән

балаларны массакүләм жәлеп итү буенча чаралар

өстәмә белем бирү оешмалары

белем бирү программалары, белем алуучыларның һәм ата-аналарның белем бирү программаларын сайлау

иреген тәмин итү өчен шартлар тудыру, шәхси нәтижеләргә юнәлдерелгән индивидуаль белем бирү

маршруты төзү, яңа буын белем бирү программаларын эшләү һәм эксперименталь апробацияләү,

кечкенәдән балаларны физик культура белән шөгыйльләнүгә жәлеп итү, Гомуми һәм гомуми белем бирү

учреждениеләрендә физкультура-сәламәтләндрү һәм спорт секцияләре һәм клублары булдыру һөнәри

белем бирү.

Төп чараны финанслау республика бюджетыннан һәм муниципаль район бюджетыннан башкарыла.

3. Өстәмә белем бирү инфраструктурасын үстерү.

Төп чаралар:

а) учреждениеләрнең матди-техник базасын ныгыту.

Төп' чараны гамәлгә ашыру яхшыртуга юнәлдерелгән

өстәмә белем бирү учреждениеләренә матди-техник базасында, өстәмә белем бирү учреждениеләрендә

нәтижәле һәм рациональ уку-тәрбия процессын гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру, спорт

юнәлешендәге өстәмә белем бирү программаларын гамәлгә ашыручы оешмаларның матди-техник базасын

яңарту һәм тулыландыру, педагогик һәм тренер кадрларының квалификациясен күтәрү. Моннан тыш, әлеге

төп чара кысаларында өстәмә белем бирү учреждениеләре өчен лаборатория һәм спорт жиһазлары сатып алу

күздә тотыла. Төп чараны финанслау республика бюджетыннан һәм муниципаль район бюджетыннан

башкарыла.

Аксубай районында мәгарифне үстерү стратегиясе түбәндәге төп принципларга һәм мәгариф системасына

таләпләргә нигезләнгән:

1) мәктәпкәчә һәм мәктәпкәчә белем бирүнең сыйфаты районда яшәүнең югары сыйфат һәм жәлеп итү стандартлары идеясенә жавап бирергә тиеш;

(2) кеше капиталына нигез салучы мәктәп белеме XXI гасыр компетенциясенә юнәлдерелгә, инновацион фикерләү төрөн формалаштыруны һәм патриотизм тәрбияләүне тәмин итәргә тиеш.

Бюджет ресурслары чиклэнгән шартларда системаны үстерүнең төп ресурслары: инновацияләр; мәктәп укучыларының катнашуы; белемле ата-аналарның катнашуы; кире элементгә нигезлэнгән нәтижәле идарә булырга тиеш.

Мәгариф өлкәсендә өстенлекле проектлар:

Аксубай шәһәр тибындагы урта гомуми белем бирү мәктәбе төзелеше 2018 ел;

- 2019-2022 елгы 4 балалар бакчасы белән башлангыч мәктәп төзелеше; (2 нче кушымта);

- Урта һөнәри белем бирү учреждениеләре һәм югары уку йортлары белән хезмәттәшлекне оештыру;

- Авыл жирлегендә яшь белгеч-педагоглар өчен хезмәт торагы булдыру;

Яшь белгечләргә торак төзү өчен жир участоклары бүлөп бирү;

- «Бюджет өлкәсе объектларын жылытучы казаннарны алмаштыру» - 13 объект;

Гамәлдәге муниципаль программалар һәм Программаны гамәлгә ашыруның төп юнәлешләре:

- 2015-2018 елларга Аксубай районында тәрбия эшенең комплекслы программасы. Әлеге программа балаларны кешелек дәрәжәсенә, милли традицияләргә һәм гомумкешелек казанышларына хөрмәт рухында тәрбияләүгә, балаларны тәрбияләүдә гаиләнең билгеләүче ролен хуплауга, мәгариф системасында тәрбияләнүнең Россиянең традицион мәдәни, рухи – эхлакый һәм гаилә кыйммәтләренә туры килүен тәмин итүгә юнәлдерелгән.

- 2014-2020 елларга «Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Аксубай муниципаль районында башка телләренә саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасы» Татарстан Республикасы дәүләт телләренең һәм башка телләренең функциональлеген саклау, өйрәнү, үстерү, шулай ук Россия Федерациясенең Аксубай районына беркетелгән төбәкләрендә татар телен саклау, өйрәнү, үстерү өчен шартлар тудыруга программаны юнәлтү.

- 2016-2020 елларга Аксубай муниципаль районының мәгариф системасын үстерү программасы Аксубай муниципаль районында заманча стандартлар таләпләренә, Аксубай муниципаль районының инновацион үсеш юнәлешләренә туры китереп, халыкның үзгәрә торган сораулары һәм Татарстан Республикасы жәмгыятен һәм икътисадын үстерүнең перспективалы бурычлары белән белем бирүнең югары сыйфатын тәмин итүгә программаны юнәлтү.

- Подпрограмманы гамәлгә ашыруның ахыргы нәтижәсенә төп күрсәткечләре булып:

• Күп профилле учреждениеләрдә өстәмә белем бирү программалары белән колачланган балалар өлеше, 5 яшьтән 18 яшькә кадәрге балалар һәм яшьләрнең гомуми саны.

Бу күрсәткечнең кыйммәте 2015 елның 80% тан 2030 елга 100% ка кадәр булырга тиеш.

• Төрле дәрәжәдәге олимпиадаларда һәм конкурсларда катнашучы өстәмә белем бирү программалары буенча укучылар санының, өстәмә белем бирү программалары буенча укучыларның гомуми санының чагыштырма өлеше.

Бу күрсәткечнең кыйммәте 2015 елдагы 80% тан 2030 елга 100% ка кадәр артырга тиеш.

• Белем бирү программалары белән шөгыйльләнүче балалар өлеше

спорт юнәлешендәге өстәмә белем бирү, гомумән

балалар һәм яшьләр саны 5 яшьтән 18 яшькә кадәр һәм аннан өлкәнрәк.

Бу күрсәткечнең кыйммәте 2015 елда 80дән 2030 елга 100% ка кадәр артырга тиеш.

• Призер булган район спортчылары санын арттыру

район, республика ярышлары.

Бу күрсәткечнең кыйммәте 2015 елдагы 45 проценттан 2030 елга 100 процентка кадәр артырга тиеш.

• 5 яшьтән 18 яшькә кадәрге һәм аннан өлкәнрәк балалар һәм яшьләрнең гомуми санында эстетик юнәлештәге өстәмә белем бирү программалары белән колачланган балалар өлеше.

Бу күрсәткечнең кыйммәте 2015 елда 60тан 2030 елга 100% ка кадәр артырга тиеш.

5.4 Сәламәтлек саклау.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы-сәләмәтлек саклау системасы үсеш алган һәм уңайлы территория".

Бурыч:

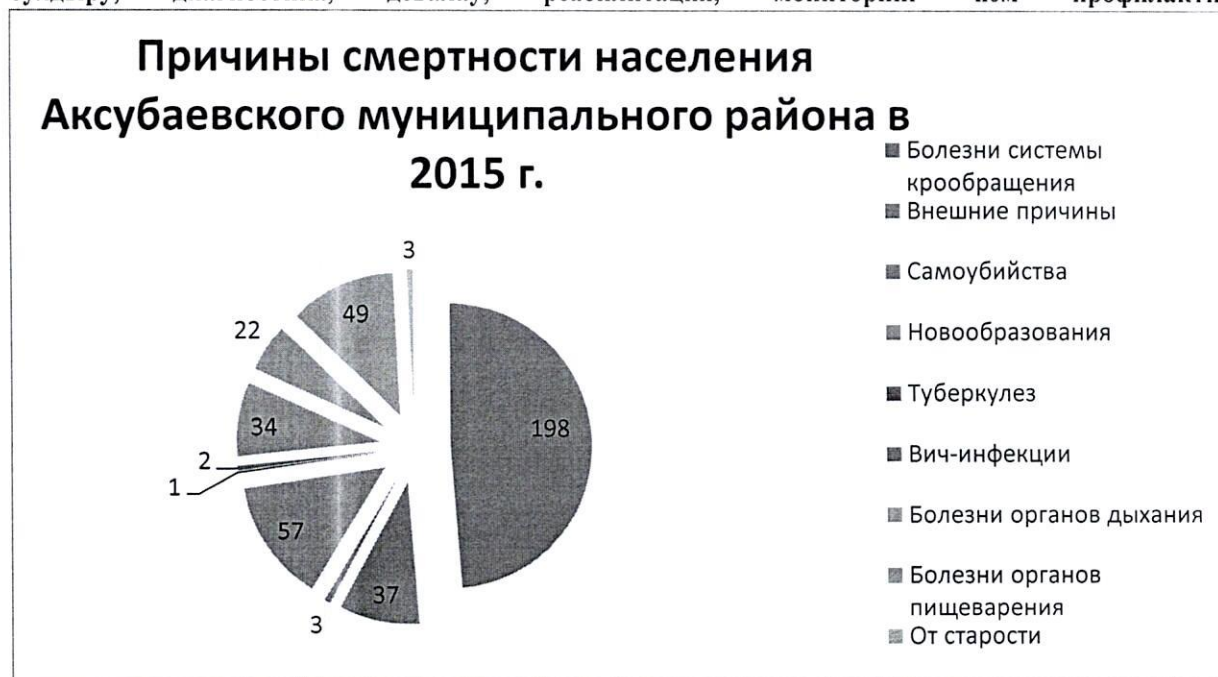
- Персоналның мотивациясен арттыру һәм тармакның кадрлар потенциалын ныгыту;
  - Аерым авырулардан (кан эйләнеше системасы авырулары, яңа шешләр һәм башка авырулардан) үлемне киметү;
  - Аның эффективлыгын арттыру өчен сәләмәтлек саклау системасын яңарту;
  - Авырулар үсешен киметүгә һәм халык сәләмәтлеген саклауга ярдәм итүче тәртип модельләрен формалаштыру;
  - Сәләмәтлек саклау ресурс базасын киңәйтү, медицинада икътисад үсеше нокталарын булдыру;
  - Халыкның медицина ярдәменә булган ихтыяжларын канәгәтләндерү;
- Перспективалы һәм заманча ярдәм күрсәтү модельләрен керту хисабына булган сәләмәтлек саклау системасының нәтижәлелеген арттыру;

Эш юнәлешләре:

1. Аксубай муниципаль районы сәләмәтлек саклау системасының пациентлар өчен жәлеп итүчәнлеген арттыру белгечләр өчен дә шулай
2. Эш бирүчеләрнең һәм хезмәткәрләрнең сәләмәтлекне саклау белән кызыксынуларын арттыруның мотивацион механизмнарын керту ;
3. Телемедицина технологияләрен һәм заманча аралашу чараларын үстерү аша пациентның сәләмәтлек саклау системасы белән үзара бәйләнеш модельләрен киңәйтү;
4. Сәләмәт яшәү рәвешен популярлаштыру, спорт-сәләмәтләнדרү программалары, алкоголизм, наркомания һәм тәмәке тартуны профилактикалау;
5. Амбулатор поликлиника базасын ныгыту, лаборатория базасын киңәйтү;
6. ФАП-ми белән видеоконсультацияләр керту авыл халкына медицина ярдәме күрсәтүне яхшыртуга китерәчәк;

7. Медицина страховкасы системасын органик интеграциялүче сәламәтлек саклау системасын булдыру, диагностика, дэвалау, реабилитация, мониторинг һәм профилактика;

Диаграммдан чыгып, халыкның үлем сәбәпләренең төп өлеше кан әйләнеше системасы авырулары булып тора, төп юнәлешләр булып 100% халыкны диспансерлаштыру тора, бу авыруларны иртә диагностикалау мөмкинлеген бирә.

Күрсәтелгән юнәлешләр кысаларында гамәлләр:

- 1) 2018 елга кече һәм урта медицина (фармацевтика) персоналының уртача хезмәт хакын 100 процентка кадәр, медицина хезмәтләре күрсәтүче Югары медицина (фармацевтика) яки башка югары белемле медицина оешмалары хезмәткәрләренең уртача хезмәт хакынан 200 процентка кадәр арттыру;
- 2) авыруларны киметүгә һәм халык сәламәтлеген саклауга ярдәм итүче тәртип модельләрен формалаштыру максатыннан масштаблы мәгълүмати-агарту кампаниясен финанслау; сәламәт туклану культурасын популярлаштыру, спорт-сәламәтләндерү программалары, алкогольизм һәм наркоманияне профилактикалау, тәмәке куллануга каршы тору;
- 3) "нәтижәсезлек зоналарын" акрынлап бетерү хисабына медицина ярдәме күрсәтүнең оештыру моделен оптимальләштерү: табиб персоналының икътисади мөстәкыйльлеген киңәйтү хисабына мотивациясен арттыру, медицина-социаль ярдәм күрсәтү системасын үстерү, Сәламәтлек саклауның социаль яклау системасы белән үзара бәйләнешен координацияләү, өлкән яшьтәге кешеләргә медицина ярдәме күрсәткәндә урта персоналның ролен арттыру һәм функцияләрен киңәйтү;
- 4) сәламәт яшәү рәвеше алып бару модельләрен формалаштыру, эш бирүченең үз хезмәткәрләрен сәламәтлеге өчен җаваплылыгын арттыру механизмнарын кертү һәм өлкән яшьтәге кешеләрен сәламәтлеген саклау өчен шартлар тудыру; мобиль диагностика һәм мониторинг системаларын куллану практикасын киңәйтү; пропаганданың нәтижәле формаларын үстерү; эш бирүчеләрнең һәм хезмәткәрләрен сәламәтлеген саклау белән кызыксынуын арттыруның мотивацион механизмнарын кертү; программаларны эшләү һәм гамәлгә ашыру алкогольизм, наркомания, тәмәке тарту һәм башка куркыныч факторларны профилактикалау буенча, беренче чиратта балалар һәм яшүсмерләр арасында; сәламәт туклану культурасын формалаштыру;
- 5) Аксубай муниципаль районының сәламәтлек саклау системасының башка территорияләрдән килгән пациентлар өчен җәлеп итүчәнлеген арттыру;
- 6) медицина ярдәмен оештыруның сервис моделенә күчү: житештерүчедән диагностика һәм дэвалау жиһазларын сатып алганда интеграцияләнгән карарлар; теләсә кайсы провайдердан эзер хезмәт (билгеле сыйфатлы характеристикалы медицина ярдәме);
- 7) ТР сәламәтлек саклау министрлыгы белән берлектә күп дәрәжәле дифференцированный медицина иминияте моделенә күчү - медицина ярдәме күрсәтү системасын экренләп ике подсистемага бүлү: Социаль иминият (ОМСНЫҢ куркыныч моделе кысаларында медицина ярдәме өчен түләүдә гражданның шәхси катнашуы) һәм социаль тәэмин итү (жәмәгать чыганакалары хисабына халыкның социаль яктан зәгыйфь катламнары мәнфәгатьләрендә гамәлгә ашыру). Катастрофалы куркынычлардан иминиятләштерүнең

тупланма системаларын кертү иминләштерелгән затларның сәламәтлекләре өчен индивидуаль жаваплылыгын арттырырга һәм Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының кеше капиталы сыйфатын күтәргә ярдәм итәчәк.

8) амбулатор поликлиника базасын ныгыту, заманча жиһазлар белән комплектлау, лаборатория базасын киңәйтү, фельдшер-акушерлык пунктлары белән видео консультацияләр кертү.

Районда сәламәтлек саклау тармагы үсешенә өстенлекле проектлары аны гамәлгә ашыру күп кешеләргә һәм хәтта буыннарга, аларның сәламәтлегенә тәэсир итә ала.

«Аксубай РҮХ " ДАССОның өстенлекле проектлары арасында түбәндәге чараларны аерып күрсәтергә мөмкин:

Фельдшер-акушерлык пунктлары белән видео - консультацияләр кертү;

- Лаборатория базасын киңәйтү (РҮХ базасында Иң күп тикшеренүләр үткөрү өчен өстәмә жиһазлар сатып алу);

Тәкъдим ителгән чаралар мәдәният, мәгариф һәм туризм партнерлыгын тәэмин итәчәк һәм социаль-мәдәни өлкә оешмалары һәм учреждениеләренә үзара эшчәнлеге нигезендә тормышка ашырылачак, киңәйгән ижади ресурсларга һәм мәдәни инициативаларга таяначак. Финанс нигезен, бер яктан, Татарстан Республикасы берләштерелгән бюджетының мәдәнияткә чыгымнарын арттыру, икенче яктан - дәүләт-хосусый партнерлыкны үстерү һәм меценатлыкны стимуллаштыру, инновацион формаларны кертү, грантлар алуга конкурсларда катнашу тәэмин итә алачак.

Бурычларны хәл итү юллары:

1) дәүләт мәдәният һәм сәнгать секторын ныгыту;

мәдәният эшлеклеләре һәм ижат коллективлары өчен грантлар системасын үстерү;

- һөнәри һәм һөнәри белем бирү системасын үстерү;

канәгатьләнәрлек хәлдә булмаган һәм мәдәни эшчәнлекне гамәлгә ашыру шартларына заманча таләпләргә җавап бирмәгән мәдәни учреждениеләр биналарын реконструкцияләү;

заманча мәгълүмати-коммуникацион технологияләр кулланып, мәдәният өлкәсендә хезмәтләрнең яңа төрләрен популярлаштыру һәм бирү;

2) мәдәният һәм туризм өлкәсе кооперациясен үстерү:

гомуми, өстәмә белем бирү, мәдәният һәм туризм учреждениеләрен кооперацияләү һәм интеграцияләү өчен хокукый һәм икътисади шартларны тәэмин итү;

- мәдәни туризм маршрутларының киң спектрын формалаштыру һәм алга жибәрү, Татарстанның мәдәни мирасын һәм арт-брендларын капиталлаштыру өчен мәгълүмати-туристик үзәкләр челтәре, нәтиҗәле маркетинг һәм логистика булдыру;

күчмә мәдәни-мәгълүмати комплекслар эшчәнлеген тәэмин итү, гастроль эшчәнлегенә финанс ярдәмен киңәйтү.

3) ижади кластер булдыру.

- Теләсә кайсы төбәкнең икътисады үсеш проблемасы һәм перспективасы булып инвестицияләр эзләнү һәм җәлеп итү мәсьәләсе тора. Перспектива инвестор барлыкка килү белән аерым проект (объект) гына түгел, ә гомумән төбәк икътисады үсеш белән бәйлә, ә проблема инвестицияләр җәлеп итү өчен уңай шартлар булдыру кирәклегендә тора. Шуңа бәйлә рәвештә Аксубай районында туризмны үстерү кирәк. Моның кысаларында без 2016-2030 елларда гамәлгә ашырылачак берничә проект тәкъдим итәбез.;

4) туристлык зоналарын оештыру һәм туризмны үстерү.

Туристлар инфраструктурасын оештыру. Туристларга экскурсия һәм анимация хезмәте күрсәтү;

Районның туристлык маршрутларын популярлаштыру һәм үзара хезмәттәшлек турында Мәдәният министрлыгы белән килешү имзалау;

Территориянең имиджын һәм брендын формалаштыру;

Мәдәни туризм маршрутларының киң спектрын формалаштыру һәм алга жибәрү;

- Үсеш проектларын гамәлгә ашыру;

1. Проект этно-туризм чуаш халкының борынгы мәдәнияте белән танышу кысаларында Изге дубрава.

2. Түбән Баланда авылы базасында туристлык зонасы булдыру проекты: Берендеево патшалыгы һөнәрчелек паркы һәм ворон – затейник сәнгать остаханәсе.

3. «Милли мәдәниятләр Йорты» проекты.

4. Иске Кирәмәт авылына ял көне туры оештыру.

5. «Чүлмәкче остаханәсе һәм тал таягыннан үрелгән әйберләр житештерү остаханәсе " проекты

6. Тарихи һәм мәдәни мирасын популярлаштыруга юнәлдерелгән велосипед һәм жәяүлеләр маршрутларын оештыру проекты.

Туристлык зоналарын оештыруда төп моментлар:

туристларның яшәү һәм туклану оешмасы;

туристларга экскурсия һәм анимация хезмәте күрсәтү,

- транспорт хезмәтләре;

- имидж формалаштыру;
- кулланучылар сегментын билгеләү.

Көтелгән нәтижәләр:

Югары квалификацияле кадрлар дәрәжәсе:

- 90% югары профильле белемгә ия;
- Түләүле хезмәтләрнең елына 4 млн. сумга якын артуы

Эшләүче учреждениеләргә керү чиге 100 %

– Мәдәният учреждениеләренең ял һәм ижат эшчәнлегә өчен заманча югары технологияле жиһазлар белән жиһазландырылуы-80 %

Инфраструктураны үстерүгә һәм туристларга хезмәт күрсәтүгә кече бизнес субъектларын жәлеп итү;

- Өстәмә рәвештә бюджетка салымнар керүе-2 млн. сумнан.;

5.6 яшьләр сәясәте һәм спортны үстерү

Максатлы күренеш:

«Аксубай муниципаль районы-яшь буынның кеше капиталын саклауга, формалаштыруга һәм туплауга юнәлдерелгән яшьләр сәясәтенең инновацион модели булган территория»

Бурыч:

-Яшьләрнең социаль-икътисади, иҗтимагый-сәяси, мәдәни-ижади, креатив, спорт, мәгълүмати һәм башка өлкәләрдәге потенциалын һәрьяклап тормышка ашыру өчен шартлар тудыру һәм аны актив куллану.

- Яшьләрнең өстәмә, формаль булмаган белем алуын һәм үзбелдекле белем алуын үстерү өчен шартлар тудыруга юнәлдерелгән инновацион белем бирү технологияләрен кертү.

- Үзләренең конституциячел хокукларын һәм бурычларын белүче һәм җаваплы тормышка ашыручы, гуманистик дөньяга караш, әхлакый һәм гражданлык кыйммәтләренең тотрыклы системасына ия булган, үз мәдәни, тарихи, милли мирасын белүче һәм аның күптөрлелегенә хөрмәт күрсәтүче яшьләрне тәрбияләү һәм үстерү өчен шартлар тудыруны күздә тоткан районның күпмилләтле нигезен исәпкә алып, заманча кыйммәтләр системасын формалаштыру, яшьләр арасында ижади культураларны үстерү этник мөнәсәбәтләр.

- Сәламәт яшәү рәвеше кыйммәтләре системасын формалаштыру, физик үсеш өчен шартлар тудыру, яшьләрнең тормыш иминлегенә культурасын арттыру.

- Тууны арттыруга, гаилә мәдәнияте кыйммәтләрен үстерүгә, яшь гаиләләргә һәрьяклап ярдәм итүгә юнәлдерелгән яшь гаиләләр өчен уңай шартлар тудыру.

- Яшьләр үсеше өчен уңайлы мәгълүмат кырын формалаштыру, тискәре мәгълүмат контентын мониторинглау һәм кысрыклау технологияләрен актив кертү, дәүләт һәм муниципаль структуралар,

ижтимагый оешмалар, массакүләм мәгълүмат чаралары һәм яшьләр арасында кире элемент механизмнарын ныгыту.

Дәүләт яшьләр сәясәте өлкәсен алга таба камилләштерүгә юнәлдерелгән механизмнарны кертү.

Эш юнәлешләре

1. Яшьләрнең социаль-икътисади, ижтимагый-сәяси, мәдәни-ижади, креатив, спорт, мәгълүмати һәм башка өлкәләрдә потенциалын һәрьяклап тормышка ашыру өчен шартлар тудыру һәм аны актив куллану:

а) Төбәкара конкуренциянең төп юнәлешләре буенча Аксубай муниципаль районының лидерлык позицияләре өчен көрәштә, база икътисади комплексларын һәм икътисади зоналарны үстерүдә яшьләр һәм яшьләр ижтимагый берләшмәләренен ролен арттыру;

б) яшьләрнең югары житештерүчән мәшгульлек механизмнарын эшләүдә һәм гамәлгә ашыруда катнашу. Предприятиеләрдә һәм оешмаларда эшләүче яшьләрне үстерүгә юнәлдерелгән проектларга һәм программаларга ярдәм итү "эшче яшьләр" ячейкаларын булдыру;

в) яшьләрнең эшкуарлык потенциалын, шул исәптән социаль потенциалын тормышка ашыру өчен шартлар формалаштыру. Социаль юнәлешле яшьләр эшкуарлыгын үстерүгә юнәлдерелгән ижтимагый берләшмәләр эшчәнлегенә ярдәм итү;

г) «яшел икътисад»ны үстерүгә юнәлдерелгән мәгълүмати, Нано-, био-, когнитив, социо-гуманитар, аддитив технологияләр һәм технологияләр өлкәсендә яшьләр проектларына ярдәм итү, аларны алга таба тәэмин итү һәм гамәлгә ашыру;

д) уку һәм хезмәт эшчәнлеген уңышлы берләштерү өчен яшьләрнең хезмәт һәм проект активлыгын үстерү, шул исәптән профильле студент отрядларын үстерү юлы белән АТУТ базасында СТО булдыру

яшьләр арасында һөнәри юнәлеш бирү эшен камилләштерү;

яшь буынны яңа эшчәнлек төрләренә максималь рәвештә жайлы кертү;

е) авыл яшьләренең ижади эшчәнлеген үстерүгә юнәлдерелгән Яшьләр про-граммнарына һәм проектларына максатчан һәм системалы ярдәм итүне дәвам итү;

ж) мәгариф һәм башка оешмаларда, шулай ук предприятиеләрдә һәм хакимият органнарында, ижтимагый структураларда остазлык институтын камилләштерү, әлеге юнәлештә проектларга ярдәм итү;

з) социализациядә, ижади потенциалны гамәлгә ашыруда, эшкә урнашуда һәм эшкуарлык эшчәнлегендә сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән яшьләргә тигез шартлар тәэмин итү;

авыр тормыш хәлендә калган яшьләргә адреслы ярдәм модельләрен алга таба үстерү;

и) яшьләрнең ирекле (волонтерлык) эшчәнлеген алга таба үстерү;

к) укучылар, студентлар һәм хезмәт коллективларында һәм яшәү урыны буенча яшьләр үзидарәсе һәм үз-үзен оештыру модельләрен үстерү;

л) Халыкара яшьләр хезмәттәшлеген үстерү, яшьләрнең һәм яшьләр берләшмәләренен халыкара структураларда катнашуына ярдәм итү.

2. Яшьләрнең өстәмә, рәсми булмаган белем алуын һәм үз-үзләрен укуытын үстерү өчен шартлар тудыруга юнәлдерелгән инновацион белем бирү технологияләрен кертү:

а) яшьләрнең үз-үзләрен укуытына ярдәм итүче шартлар тудыру һәм мотивацияләр системасын формалаштыру, шулай ук яшьләрнең белем бирү һәм мәгърифәт ресурсларына һәм ерак керү режимындагы чараларга керүен оештыру;

б) үз-үзенне укуыту юлы белән алынган белем һәм компетенцияләрен сертификацияләү системасын үстерү;

в) яшьләр өчен өстәмә белем бирү өчен гаилә берләшмәләре ресурсларын һәм яшьләр формаль булмаган берләшмәләренен уңай потенциалын актив куллану;

г) өстәмә белем бирү өлкәсендәге эшчәнлеккә яшь белгечләрен, шәхси эшмәкәрләрен, волонтерларны, студентлар, фән һәм югары белем бирү оешмалары вәкилләрен жәлеп итү өчен шартлар тудыру;

д) мәгариф оешмаларында яшьләр үзидарәсен алга таба үстерү, яшьләр ижтимагый берләшмәләрен Мәгариф сыйфатын контрольдә тотуга жәлеп итү;

е) яшьләрнең интеллектуаль-ижади потенциалын үстерү һәм талантларны Стратегик идарә итү системасына инновацияләрен алга таба үстерү һәм кертү, аларны дәртләнדרеп торы һәм мотивацияләү системасын камилләштерү.

3. Үзләрәнен конституциячел хокукларын һәм бурычларын белүче һәм жаваплы тормышка ашыручы, гуманистик дөньяга караш, әхлакый һәм гражданлык кыйммәтләренә тотрыклы системасына ия булган, үз мәдәни, тарихи, милли мирасын белү һәм аның күптөрле генә хөрмәт күрсәтүче яшьләренә тәрбияләү һәм үстерү өчен шартлар тудыруны күздә тоткан районның күпмилләтле нигезен исәпкә алып, заманча кыйммәтләр системасын формалаштыру этник мөнәсәбәтләр:

а) дәүләт символикасын популярлаштыруга, дәүләт һәм район казанышларына, илнең, республиканың һәм районның яңа тарихында геройларга һәм әһәмиятле вакыйгаларга багышланган мәгърифәтчелек (шул исәптән интерактив) программаларын, проектларын һәм гражданлык-патриотик тематика чараларын эшләү һәм кертү;

б) яшьләр арасында социаль, милләтара һәм конфессияара килешүне ныгытуга юнәлдерелгән мәгърифәтчелек һәм башка программаларны, проектларны һәм чараларны гамәлгә ашыру;

в) яшьләренә Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү эшчәнлегенә актив жәлеп итү чараларын гамәлгә ашыру, әлеге юнәлеш буенча яшьләр проектларына ярдәм итү;

г) яшьләр арасында мәдәни һәм милли традицияләренә популярлаштыру, яшьләренә Аксубай муниципаль районы территориясендә яшәүче халыкларның Россия мәдәниятен, тарихи мирасын һәм традицион һөнәрләрен саклау буенча программаларны гамәлгә ашыруга жәлеп итү;

д) яшь гражданнарның актив гражданлык позициясен, милли-дәүләт үзгәрткән формалаштыруга, төрле этнос вәкилләренә хөрмәт тәрбияләүгә, этникара толерантлыкны ныгытуга, экстремизмны профилактикалау, яшьләр субкультуралары һәм рәсми булмаган хәрәкәтләр белән үзара хезмәттәшлеккә юнәлдерелгән программаларга һәм проектларга системалы ярдәм күрсәтү;

е) яшьләренә эзләнү, археология, хәрби-тарихи, туган якны өйрәнү, студентлар отрядлары һәм яшьләр берләшмәләренә актив эшенә жәлеп итү;

и) яшьләренә ижади эшчәнлеккә жәлеп итү, яшь сәнгать эшлеклеләренә, шулай ук заманча ижат төрләре белән шөгыйльләнүче талантлы яшьләргә ярдәм итү;

яшьләр туризмының уңайлылыгын арттыру һәм аның инфраструктурасын үстерү;

к) экологик оешмаларның проектларын гамәлгә ашыруда яшьләренә катнашуына ярдәм итү;

л) яшьләр белән эш итүнең инновацион формаларын һәм ысулларын куллану, алар девиант тәртип, хокук бозулар һәм жинәятчелек дәрәжәсен киметүгә юнәлдерелгән;

м) яшьләренә террор һәм экстремистик идеологиягә карата түземсезлек атмосферасын булдыруга юнәлдерелгән жәмәгәтчелек фикерен формалаштыру;

милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгыту, социаль, этник һәм конфессия нигезендә конфликтларны профилактикалау һәм кисәтү механизмнарын кертү.

4. Сәламәт яшәү рәвешенә кыйммәтләр системасын формалаштыру, физик үсеш өчен шартлар тудыру, яшьләренә тормыш иминлегенә культурасын арттыру:

а) яшьләренә даими рәвештә физик культура һәм спорт-том, шул исәптән спортның техник төрләре белән шөгыйльләнүгә жәлеп итү;

б) яшьләренә сәламәт яшәү рәвешен популярлаштыруга, физкультура-спорт һәм сәламәтләндерү эшчәнлегенә өлкәсендәге проектларны тормышка ашыруга жәлеп итү, сәламәт яшәү рәвешен алып баручы яшьләренә уңай образын булдыру, яшь буында алкоголь, тәмәке, наркотиклар һәм башка токсикологик матдәләр куллану тискәре мөнәсәбәт формалаштыру эшчәнлеген камилләштерүгә механизмнар кертү;

в) балалар һәм яшьләренә ял итү һәм сәламәтләндерү системасын алга таба үстерү;

студентларның еллык диспансеризациясен камилләштерү;

г) сәламәт яшәү рәвешен, физик культураны һәм спортны популярлаштыру өлкәсендә волонтерлык эшчәнлеген үстерү өчен шартлар тудыру;

интернет киңлегендә сәламәт яшәү рәвешен популярлаштыру һәм массакүләм мәгълүмат чаралары, спорт жәмәгәтчелегә актив катнашында проектлар кертү.

5. Тууны арттыруга, гаилә мәдәнияте кыйммәтләрен үстерүгә, яшь гаиләләргә һәрьяклап ярдәм итүгә юнәлдерелгән яшь гаиләләр өчен уңай шартлар тудыру:

а) яшьләр арасында гаиләгә һәм никахка уңай мөнәсәбәт тәрбияләү;

Татарстан Республикасы, Россия һәм Аксубай муниципаль районы халкы өчен традицион кыйммәтләр системасы нигезендә теркәлгән никахта яшәүче, берничә бала тудыруга һәм тәрбияләүгә юнәлдерелгән, аларны тәрбияләү һәм үстерү белән шөгыйльләнүче яшь гаилә образын формалаштыру;

б) икенче һәм аннан соңгы балаларның тууын стимуллаштыру өчен, шулай ук гаилә тәрбия формаларын үстерү өчен шартлар тудыру;

в) кече яшьтәге балалар өчен социаль инфраструктура формалаштыру максатларында дәүләт, район һәм төрле милек формасындагы оешмаларның үзара эшчәнлеген тәмин итү, шулай ук яшь гаиләләренң төрле ихтыяжларын исәпкә алган вариатив формаларны карау һәм карау мөмкинлеген тәмин итү;

г) яшь гаиләләргә ярдәм итүнең дәүләт һәм муниципаль программалары турында яшьләргә мәгълүмат бирү системасын, шулай ук яшь гаиләләргә психолог-чәс, медицина, мәгариф һәм юридик ярдәм системасын үстерү;

д) төрле практикаларны үстерү һәм яшьләргә торак проблемаларын хәл итүдә ярдәм итү системасын камилләштерү, ул балалар туганда биләгән торакның зурлыгын үзгәртү мөмкинлеген тәмин итә;

е) ипотека кредитлары алганда яшь гаиләләр өчен ташламалар һәм субсидияләр системасын һәм яшь гаиләләр өчен социаль найм системасын үстерү, шулай ук торак сатып алу яки төзү өчен социаль түләүләр бирү, ташламалы шартларда шәхси торак төзелеше өчен жир кишәрлекләре бүлеп бирү;

и) яшьләр инфра-структурасы базасында яшь гаиләләр өчен проектлар һәм мәктәпләр, яшәү урыны буенча клублар үстерү.

6. Яшьләр үсеше өчен уңайлы мәгълүмат кырын формалаштыру, тискәре мәгълүмат контентын мониторинглау һәм кысрыклау технологияләрен актив кертү, дәүләт структуралары, ижтимагый оешма-ми, массакуләм мәгълүмат чаралары һәм яшьләр арасында кире элементә механизмнарын ныгыту:

а) гармонияле - үскән яшь кеше образын, аның һөнәри һәм ижади казанышларын популярлаштыру буенча проектлар булдыру һәм аларга ярдәм итү;

экстремизмны, социаль, дини, раса, милли һәм башка билгеләр буенча дискриминацияне профилактикалауның нәтижәле коралы буларак яшьләр арасында мәгълүмати куркынычсызлык культурасын арттыру өчен шартлар тудыру;

б) яшьләр сәясәте юнәлешләре һәм чаралары турында яшьләргә мәгълүматлаштыруның нәтижәле механизмнары эшләве, шулай ук яшьләр сәясәтен гамәлгә ашыру мәсьәләләрен массакуләм мәгълүмат чараларында иң яхшы яктыртуга конкурслар оештыру һәм үткәрү;

в) яшьләргә эшкә урнашу мөмкинлекләре, үз бизнесын ачуга ярдәм итү программалары турында мәгълүмат бирү системасын булдыру;

Глобаль Мәгълүмат чөлтәрләрендә дәүләт хакияте органнарының яшьләр белән интерактив хөзмөттәшлеге өчен шартлар тудыру.

7. Дәүләт яшьләр сәясәте өлкәсен алга таба камилләштерүгә юнәлдерелгән механизмнары кертү,:

а) яшьләр сәясәте өлкәсе учреждениеләре эшчәнлеген регламентташтыручы норматив хокукый актларны раслау;

б) яшьләргә актуаль ихтыяжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алып, яшьләр учреждениеләре чөлтәрен төзүгә, модернизацияләүгә, киңәйтүгә һәм заманча жиһазлар белән тәмин итүгә юнәлдерелгән программаларны гамәлгә ашыру;

в) яшьләр өчен дәүләт тарафыннан күрсәтелә торган хөзмөтләр исемлеген киңәйтү, аларның мөмкинлеген һәм сыйфатын арттыру механизмнарын кертү;

г) региональ һәм муниципаль дәрәжәләрдә яшьләр сәясәте өлкәсендә шөгильләнгече кадрларны әзерләү, квалификациясен күтәрү, һөнәри яңадан әзерләү программаларын эшләү һәм гамәлгә ашыру, яшьләр белән эшләү буенча уңай һәм инновацион тәҗрибәне үзләштерү, яшьләр белән эшләүнең заманча идарә технологияләрен эшләү;

д) дәүләт яшьләр сәясәтен гамәлгә ашыруга мәгълүмати ярдәмне заманча технологик нигездә оештыру;

и) яшьләр сәясәтен фәнни тәмин итүне яхшыртуга юнәлдерелгән механизмнары кертү;

к) республикада яшьләр өчен үткәрелә торган чараларны һәм конкурсларны координацияләүне камилләштерү буенча чаралар кертү, булган тәҗрибәне һәм эшләнмәләргә яшьләр белән эшләүнең барлык юнәлешләрендә куллану.

Район халкының физик культура һәм спорт белән шөгильләнгече өчен уңайлы шартлар булдыруда ярдәм итү.

Бу мәсьәләне хәл итү өчен көчләргә спорт корылмаларына һәм физкультура һәм спортны үстерүгә һәм дәүләт ярдәменә юнәлдерелгән чараларга туплау күздә тотыла. Бу юнәлештәге чараларның нәтижәлеге физик күнегүләр, спорт белән шөгильләнгече өчен гражданнырга шартлар тудыруга биремне үтәү һәм спорт - тамаша чараларын үткәрү, спорт ярышларын һәм уку-күнекмә жыеннарын оештыру, катнашу, үткәрү буенча биремне үтәү кебек индикаторлар нигезендә бәяләнечәк. Массакуләм физкультура һәм спорт һәм югары казанышлар спортын үстерү.

Яшьләр сәясәте һәм спорт өлкәсендәге бурычларны хәл итү өчен түбәндәге проектларны гамәлгә ашыру күздә тотыла;

100 урынга ангар тибындагы ябык шугалак төзү 2017 ел;

Ясалма япма белән футбол кыры төзү 2018 ел;

- Спорт майданчыклары төзү - 20 берәмлек (2017-2021 еллар);

Программаларны гамәлгә ашыру;

- «2016-2020 елларга Аксубай муниципаль районында яшьләр сәясәтен, физик культураны һәм спортны үстерү»;

- "2015-2018 елларга Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының авыл яшьләре»;

- "2015-2020 елларга Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы яшьләре»;

- «2012-2017 елларга Аксубай муниципаль районы балаларына һәм яшьләренә патриотик тәрбия бирү»;

- "Бюджет өлкәсе объектларын, шул исәптән яшьләр сәясәте һәм спорт объектларын жылытучы казаннарны алмаштыру»;

Көтелгән нәтижәләр

Стратегияне гамәлгә ашыру нәтижәсендә 2030 елга түбәндәге нәтижәләргә ирешү тәэмин ителчәк:

- Аксубай муниципаль районында яшьләр потенциалын һәрьяклап тормышка ашыру системасын һәм үсешен тәэмин итү өчен нәтижәле инновацион яшьләр сәясәте системасын булдыру;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районында яшьләр сәясәтен гамәлгә ашыруның нәтижәле аска арттыру;

- яшьләрнең формаль булмаган белем бирү һәм үзбелдәк белем бирүнең инновацион системасын формалаштыру;

- сәламәт яшәү рәвешен кыйммәтләре системасын формалаштыру, физик үсеш өчен шартлар тудыру, яшьләрнең тормыш иминлегенә культураны арттыру;

- яшь буынның тәрбияләүнең инновацион системасын формалаштыру, ижади эшчәнлектә актив тормыш позициясен, мөстәкыйльлекне һәм ижади инициативаны күрсәтүче яшьләр санын арттыру, тормышка, әйләнә-тирә мохиткә, уңай әхлакый һәм эстетик кыйммәтләргә тугры булган җаваплы мөнәсәбәт;

-тууны арттыруга, гаилә мәдәнияте кыйммәтләрен үстерүгә һәм аларга һәрьяклап социаль-иқтисади ярдәм күрсәтүгә юнәлдерелгән яшь гаиләләр өчен уңай шартлар тудыру;

- Яшьләр үсешен өчен уңайлы мәгълүмат кырын формалаштыру, тискәре мәгълүмат контентын мониторинглау һәм кысрыклау технологияләрен актив кертү, дәүләт структуралары, ижтимагый оешмалар, массакуләм мәгълүмат чаралары һәм яшьләр арасында кире элемент механизмнарын ныгыту. Татарстан Республикасының яшьләр сәясәте өлкәсендәге инновацион тәҗрибәсен федераль һәм халыкара дәрәҗәдә популярлаштыру;

- яшьләр сәясәте өлкәсе җитәкчеләре һәм белгечләренә һөнәри компетенцияләрен арттыру;

- яшь буынның Татарстан Республикасы территориясендә яшәүче халыкларның тарихи һәм мәдәни мирасына кызыксынуын арттыру;

яшьләрдә экстремизм, ксенофобия, терроризм һәм дини түземсезлек күренешләренә тискәре мөнәсәбәт формалаштыру;

- асоциаль тәртипкә яшүсмерләр һәм яшьләр санын киметү;

- балалар һәм яшьләр ижтимагый хәрәкәтендә катнашучы яшьләрнең өлешен арттыру;

Теркәлгән ижтимагый оешмалар төзү 5 берәмлек.;

Физик культура һәм спорт белән системалы рәвештә шөгыйльләнгән халык өлеше 65 %;

-Югары белемле тренер-укытучылар составының өлеше -100%;

- Махсус нормативларга ярашлы рәвештә спорт заллары белән тәэмин ителеш-100 %;

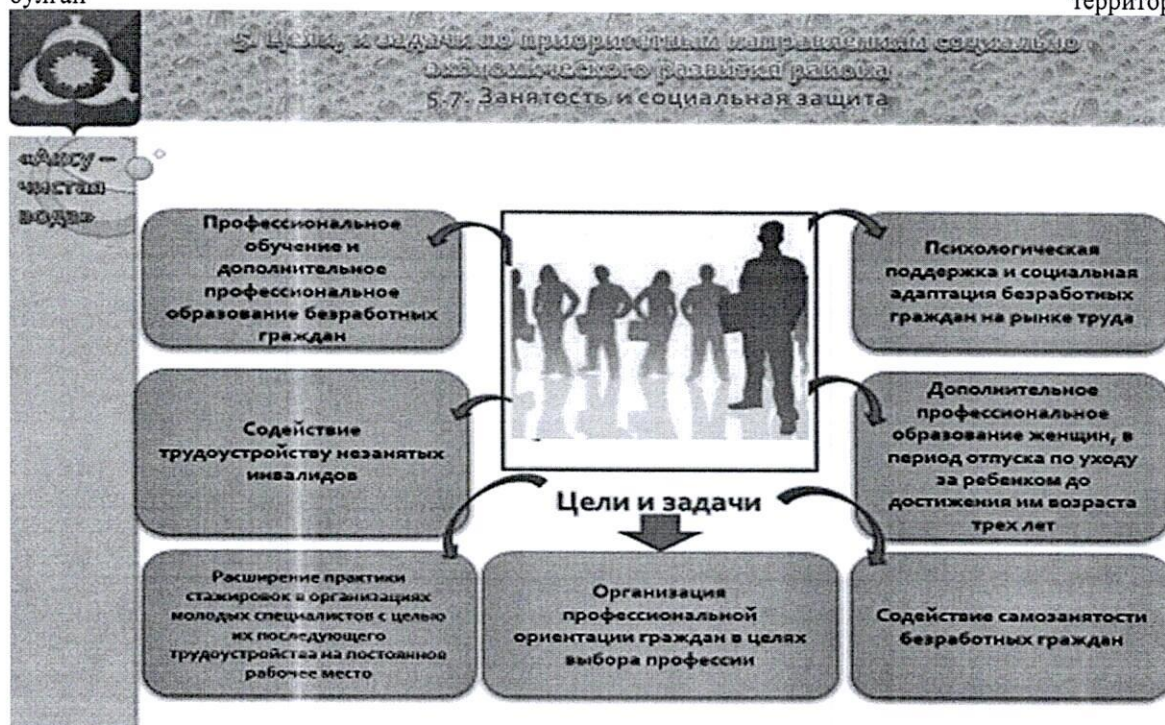
Яшьләр үзәген булдыру һәм теркәү 1 берәмлек.

5.7 мәшгульлек һәм социаль яклау.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы-жайлы хезмәт базары, нәтижәле эш белән тәэмин итүне һәм Кеше капиталына кертемнәрдән конкурент керемнәр алуны тәэмин итүче мәшгульлеккә ярдәм итү системасы

Бурыч:

Эшсез гражданнары һөнәри укыту һәм өстәмә һөнәри белем бирү;

Эшсез гражданнарга хезмәт базарында психологик ярдәм һәм социаль адаптация;

- Эшсез инвалидларны эшкә урнаштыруга ярдәм итү;

Хатын-кызларның өстәмә һөнәри белеме, өч яшькә кадәр бала карау буенча отпуск вакытында;

Яшь белгечләр оешмаларында стажировка практикасын кинәйтү, аларны даими эш урынына эшкә урнаштыру максаты белән;

- Эшсез гражданнарың үзмәшгульлегенә ярдәм итү;

- Һөнәр сайлау максатларында гражданнарың һөнәри ориентациясен оештыру;

- Мохтажлыкны баяләү һәм социаль контракт принциплары нигезендә гамәлгә ашырыла торган программалар аша ярлы гаиләләрнең һәм балаларның социаль яклану дәрәжәсен күтәрү;

- Актив озын гомерлелеккә ярдәм итү максатыннан өлкәннәр өчен социаль хезмәт күрсәтүнен сыйфатын һәм уңайлылыгын арттыру;

Эшләү юнәлеше:

- эшче көч сыйфатын арттыру һәм мәшгульләрнең тармак һәм территориаль структурасын үзгәртү, шулай ук мәшгульлеккә ярдәм итү чараларының өстенлекләрен билгеләү юлы белән мәшгульлекне модернизацияләү һәм аның нәтижелелеген арттыру. Мондый сәясәт килүчеләрне төзекләндерүгә, шул исәптән торак проблемасын хәл итүгә өстәмә инвестицияләр таләп итә;

- Россия хезмәт базарында кызыклы эш бирүче буларак Аксубай муниципаль районы брендын формалаштыру һәм алга жибәрү;

- яшьләрне жәлеп итеп, шул исәптән республикадан читтә дә, төрле дәрәжәдәге һөнәри эзерлек программаларын үстерү һәм Аксубай муниципаль районында эшкә урнашу өчен шартлар тудыру;

- Татарстан Республикасы Хезмәт, халыкны эш белән тәмин итү һәм социаль яклау министрлыгы белән берлектә тармак белем бирү программаларын берләштерүче һәм ирекле читтән торып керүне күздә тотучы бердәм белем бирү ресурсы булдыру;

- мәктәп укучылары, студентлар, эшләрчә район гражданнары өчен тармак һәм гомуми тармак карьера маршрутлары картасын төзү;

эш табу мөмкинлеген гарантияләүче белем бирү программаларында катнашуға грант ярдәме системасын булдыру;

формальләштерелгән компетенцияләргә нигезлэнгән һәм дэгъвачылар һәм вакансияләр турында ышанычлы мәгълүмат тупларга мөмкинлек бирүче нәтижәле мәгълүмати-коммуникацион платформа булдыру;

- эш бирүчеләрнең максимал санын хезмәттәшлеккә жәлеп итү;

- вакансияләр банкын киңәйтү;
- Аксубай районы һәм Татарстан Республикасы Эш бирүчеләренә вакансияләре буенча «Россияда эш» Гомумроссия базасын актуаль хәлдә тоту;
- эшче көчкә ихтыяж һәм аның тәкъдире турында гражданнарга мәгълүмат бирүне яхшырту;
- Эш бирүчеләргә һәм мэгариф оешмаларын жәлеп итеп, компетенцияләргә объектив бәяләү механизмнарын эшләү. Район һәм якындагы шәһәрләрнең уку йортлары эш бирүчеләргә жәлеп итеп эш һәм уку урыннары вакансияләргә ярминкәләргә үткәргә;
- Эшсезлек һәм эшкә сәләтсезлекне ирекле иминиятләштерү системасын булдыру;
- Үзмәшгульлек программаларын киңәйтү һәм кече бизнесны үстерүне стимуллаштыру, бигрәк тә авыл жирлегендә, шул исәптән икътисади актив булмаган халык арасында;
- Икътисади активлыкны стимуллаштыру һәм әлегә икътисади актив булмаганнарны һөнәри уку, эманна хезмәт базарына чыга ала (балалы эшсез хатын-кызлар, инвалидлар), шулай ук пенсия яшендәге халыкны хезмәт активлыгын саклап калырга стимуллаштыру. Бу төркемнәргә һәрберсе өчен үз стимуллары бар: эш белән тәмин итүнең жайлы формалары, сыйфатлы һәм арзан мәктәпкәчә балалар учреждениеләргә үстерү, офистан тыш эш форматын киңәйтү, инвалидларны күчү өчен дустанә мохит булдыру, пенсия яшенә житкәнчә эшләвен дәвам итүчеләр өчен киләчәк пенсияләргә арттыру;
- Өлкән яшьтәге гражданнарның һәм инвалидларның актив тормыш позициясен саклап калу максатыннан финанс позициясен арттыру.
- ТР Хезмәт һәм социаль яклау министрлыгы белән берлектә пенсионерлар, пенсия алды һәм өлкән яшьтәгеләр арасынан гражданнарны компьютерда грамоталылыкка өйрәтүне оештыру.

Көтелгән нәтижәләр:

Эшсезлек дәрәжәсе 0,21%.

-Дәүләт-шәхси партнерлык һәм хәйриячелек хисабына социаль хезмәт күрсәтүнең дәүләтнеке булмаган сегментын киңәйтү аша актив озын гомерлелеккә ярдәм итү максатыннан өлкәннәр өчен социаль хезмәт күрсәтүнең сыйфатын һәм уңайлылыгын арттыру;

- Халыкка социаль хезмәт күрсәтү системасын учреждениеләргә матди базасын ныгыту, социаль хезмәткәрләрнең уртача хезмәт хакын Татарстан Республикасында уртача хезмәт хакыннан 100% ка кадәр арттыру.

5.8 авыл хуҗалыгы һәм сәнәгать.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы-авыл хуҗалыгы продукциясен югары технологиялә һәм рентабельле территория»

Бурыч:

Эш процессын жинеләйтү һәм хезмәт житештерүчәнлеген арттыру өчен заманча жиһазлар һәм эш урыннарын автоматлаштыру кертү;

- Авыл житештерүчеләренә ярдәм итү буенча дәүләт программаларын нәтижәле гамәлгә ашыру;
- Авыл хужалыгы юнәлешендәге кече бизнесны үстерү өчен уңайлы шартлар тудыру;
- Яшьләренә һәм квалификацияле кадрларны авыл хужалыгы тармагына жәлеп итү өчен шартлар тудыру;
- Торак шартларын, матди тормыш дәрәжәсен, хезмәт шартларын һәм авыл халкының мәшгульлеген яхшырту;
- Авыл хужалыгы продукциясе житештерү күләмен арттыру һәм аны эшкәртү;
- Предприятиеләрдә бәхәтсезлек очраklarын булдырмас өчен хезмәтне саклау кагыйдәләрен үтәүне контрольдә тоту.

Эш юнәлешләре:

1. Заманча жиһазлар, технологияләр куллану;

2. Житештерелгән һәм эшкәртелгән авыл хужалыгы продукциясе ассортиментын киңәйтү:

- а) сөт, әче сөт продукциясе, сырлар чыгаруны киңәйтү һәм балалар азыгы житештерү.
- б) икмәк-булка һәм кондитерлык эйберләре, яшелчә консервалары житештерүне киңәйтү.
- в) теплица хужалыгын үстерү: сакланулы туфракта яшелчә һәм яшелчә житештерү, шампиньоннар үстерү.

3. Авыл жирлегендә эшләү өчен яшьләренә һәм квалификацияле кадрларны жәлеп итү өчен шартлар тудыру:

- а) «авылны социаль үстерү» федераль максатчан программасы кысаларында авыл халкының торак һәм социаль тормыш шартларын яхшырту.

б) «АПКның иң яхшы белгече» грант ярдәмендә актив катнашу.

в) мәктәп укучылары белән һөнәри юнәлеш бирү эше.

г) югары, урта звено белгечләренә һәм эшче кадрларның квалификациясен системалы рәвештә күтәрү.

4. Авыл хужалыгында кече бизнесны үстерү буенча проектларны гамәлгә ашыру (Стратегиянең 3.9 Бүлеге);

а) «яңа гына эшли башлаган фермер», «Гаилә терлекчелек фермалары» федераль катнашлык программаларында катнашу. "Авыл хужалыгы кулланучылар кооперативларын үстерү".

б) сөт юнәлешендәге мини-фермаларны төзүгә, товар һәм токымлы таналар һәм беренче балаларны сатып алуга, яшь кошларны сатып алуга, сыерларга хезмәт күрсәтү буенча ветеринария профилактика чараларын үткәргә, өч яшьтән өлкәнрәк атларны тоту өчен азык сатып алуга, токымлы ана кәжә башлыгын сатып алуга, ана кәжәләреннән сыерларны ясалма орлыкландыру.

5. Авыл хужалыгында хезмәтләренә яңа төрләр күрсәтү.

а) крестьян-фермер хужалыклары базасында авыл туризмын булдыру.

б) атчылыкны үстерү һәм ат спорты секцияләре һәм мәктәпләре ачу, ипотерапия хезмәтләре күрсәтү.

Көтелгән нәтижәләр:

- Терлекчелек һәм үсемлекчелекнең тулаем һәм товар продукциясе житештерү күләмен ике тапкыр арттырырга-2480,0 млн. сумга кадәр;

-Крестьян-фермер хужалыклары һәм шәхси ярдәмче хужалыклар житештергән тулаем һәм товар продукциясе житештерү күләменәң өлеше-40 %;

Югары квалификацияле кадрлар дәрәжәсе:

югары һөнәри белем белән 100 %;

урта махсус һөнәри белемле 90 %;

Авыл хужалыгы предприятиеләрен заманча техника һәм жиһазлар белән тәэмин итү, эш урыннарын жиһазландыру - 100 %;

Өстәмә күрсәтелә торган хезмәтләр дәрәжәсе 50 %.

Сәнәгать

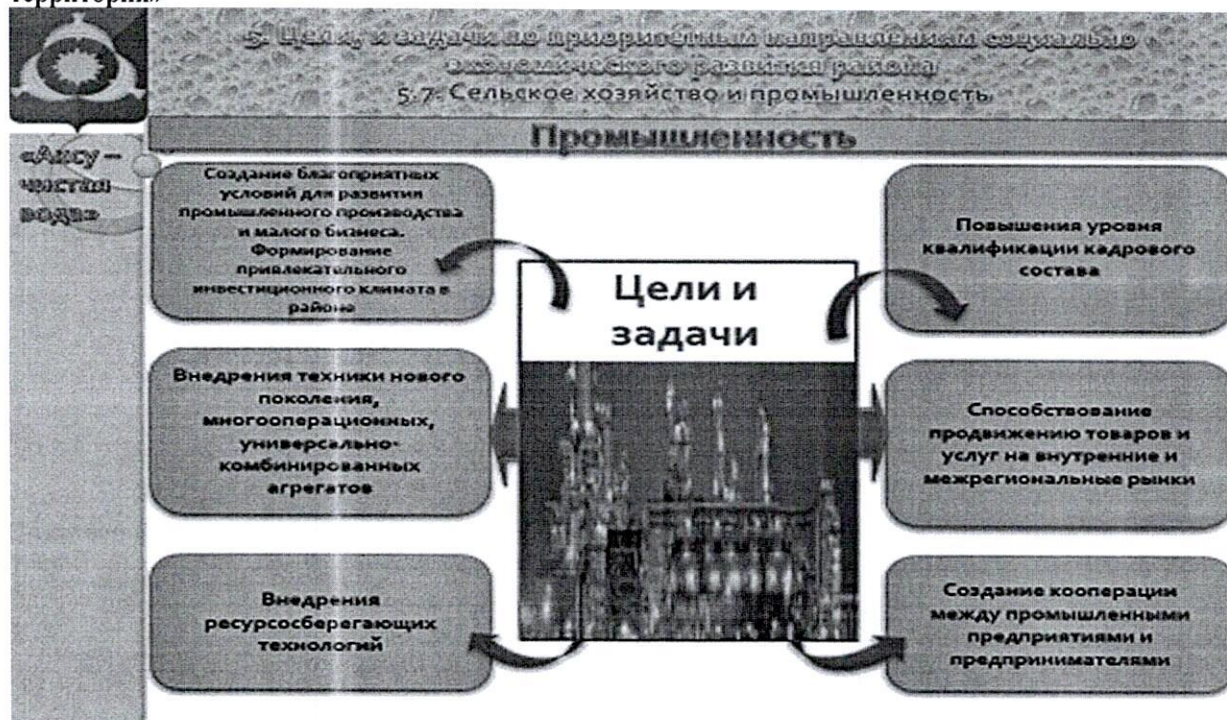
Сәнәгать һәм эшқуарлык үсеше-муниципаль район икътисадының тотрыклы һәм тотрыклы үсеше.

Стратегияне эшлэгәндә житештерүне үстерү юнәлешләре кече бизнес формаларына таянып эшләнә.

Максатлы күренеш:

"Акsubай муниципаль районы-үсеш алган сәнэгать һәм кызыклы инвестицион климатлы территория»

Бурыч:

Яңа буын техникасын, күп операцияле, универсаль-комбинатлы агрегатларны керту;

Ресурсларны саклау технологияларен керту;

- Кадрлар составының квалификация дәрәжәсен күтәрү;

Товарларны һәм хезмәтләрне эчке һәм төбәк-ара базарларга алга этәрүгә ярдәм итү;

Сәнэгать предприятиеләре һәм эшмәкәрләр арасында кооперация булдыру;

Эшләү юнәлеше:

1) инвестицияләү өчен өстенлекле территорияләрне, икътисад тармакларын һәм инвестиция тәкъдимнәрен формалаштыруны билгеләү;

2) сәнэгать житештерүләрен үстерү проектларын гамәлгә ашыру (6 бүлек.);

3) халыкны эшқуарлык эшчәнлегенә актив жәлеп итү, шул исәптән эшқуарларның кызыклы имиджын формалаштыру;

4) ТР Икътисад министрлығына тәкъдим эзерләргә эшмәкәрлеккә ярдәм итү үзәге вәкиленең районда урнашуы турында (эшмәкәрләргә консультация һәм юридик ярдәм күрсәтү өчен);

5) булган сәнэгать майданчыкларын үстерү һәм яңаларын ачу (6 бүлек.);

Көтелгән нәтижә:

Сәнэгать житештерүе индексы 120%;

Втпның гомуми күләмендә сәнэгать житештерүенең үз өлеше 105%;

Табыш алган сәнэгать предприятиеләренең чагыштырма өлеше 100% ;

Кече һәм урта бизнесның ВТПДА өлеше, 18,5 %;

Муниципаль берәмлекнең Татарстан Республикасы экспортының гомуми күләмендә экспорт өлеше, 0,5%;

5.9 2030 елга кадәр Акsubай муниципаль районының киңлектәге үсеше.

Муниципаль районны, аның сәнэгатен, авыл хужалыгы объектларын үстерү энергетика комплексын, транспорт инфраструктурасын, торак, юллар һәм социаль объектлар төзүне, территорияләрне төзекләндерүне һәм архитектура үсешен таләп итә.

Максатлы күренеш:

"Акsubай муниципаль районы-уңайлы яшәү территориясе".

Бурыч:

- Район халкының тормыш эшчәнлеген сыйфатлы киңлек белән тәэмин итү;

- Транспорт белән тәэмин итүнең баланслы шартларын булдыру;

Торак-коммуналь инфраструктура белән тәэмин итү;

- Табигый ресурсларның саклануын тээмин итү; хэзерге кулланыу һәм киләчәк кулланыу балансы;

Торышлы урнашу структурасын булдыру һәм гармонияле социаль мохитне тээмин итү;

Яшел төзелеш: Яшел проектлау стандартлары, экологик төзелеш материалларына ихтыяж формалаштыру, биналарны сертификацияләү;

- Энергияне нәтижәле һәм энергияне сак тоту технологияләрен кертү;

- Эффектив калдыклар белән идарә итү системалары, утильләштерү һәм эшкәртү;

Транспорт белән тээмин итүне булдыру;

Эш юнәлешләре:

1. Районның транспорт-коммуникация системасын үстерү:

а) Төзелеш һәм реконструкция, булган автомобиль юлларын ремонтлау;

б) районның автомобиль юллары һәм торак пунктлары составында күпер юллары төзү;

в) районның авыл торак пунктларына керү юллары төзү.

2. Социаль-мәдәни объектларны төзү һәм капитал ремонтлау;

3. Торак-коммуналь инфраструктураны үстерү;

4. Районның торак пунктларында территорияләрне төзекләндерү буенча чараларны үтәү;

5. Торак төзелеше;

2 нче кушымтада киңлек үсеше программаларын үтәү буенча чаралар жыентыгы.

5.9.1 Аксубай муниципаль районының экологик иминлеге.

Районның төп экологик проблемаларының берсе-кеше тормышы калдыклары белән эш итү өлкәсендәге проблема.

Максатлы күренеш:

"Аксубай муниципаль районы-Югары экологик куркынычсызлык территориясе»

Экологик куркынычсызлыкны тээмин итү – унышлы районның бер характеристикасы.

2030 елга кадәр житештерү һәм кулланыу калдыкларының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын киметү максатыннан, районда түбәндәге бурычларны хәл итәргә кирәк:

Атмосфера һавасын саклау

- атмосфера һавасының пычрануын киметүне тээмин итү;

атмосфера һавасының сыйфатын идарә итү системаларын булдыру.

Су объектларын саклау

жир асты һәм жир өстендәге суларны пычранудан һәм хәлсезләндүдән саклауны тээмин итү;

- прогрессив су саклау технологияләрен кертү;

- су сыйфатының билгеләнгән нормативларга туры килүен тээмин итү, агынты суларны чистартуны оештыру һәм табигый ресурслардан рациональ файдалануны исәпкә алып, су белән тээмин итү мәсьәләләрендәге мәсьәләләрне хәл итү.

Житештерү һәм кулланыу калдыклары белән эш итү

рәхсәтсез чүплекләр барлыкка килүгә юл куймау;

- калдыклар барлыкка килүне киметү;

- селектив эңью, калдыкларны эшкәртү һәм утильләштерүнең нәтижәле ысулларын кертү.

- Калдыклар эңью буенча хезмәтләр белән капланган торак пунктларның 100% ка эшкәртелгән;

- Житештерү мәйданчыкларында калдыкларны эшкәртү өлкәсендә заманча технологияләр кертү мөмкинлекләрен карарга, алынган икенчел чималга нигезләнгән производстволарның яңа төрләрен кертүгә;

Халыкның экологик культурасын калдыклар классы буенча махсус чүп контейнерларын бөтен эңирдә урнаштыру юлы белән прививка ясату;

Стационар һәм күчеп йөрүче пычрану чыганаclarыннан атмосферага пычраткыч матдәләр чыгару күләмен киметү;

- Район территориясе чикләрендә елгалар һәм башка су объектларының пычрану дәрәжәсен киметү;

Калдыклар белән эш итү өлкәсендәге төп проблемалар бүгенге көнгә кадәр тиз арада чишелеш таләп итә торган иң стратегик мөһим проблемалар:

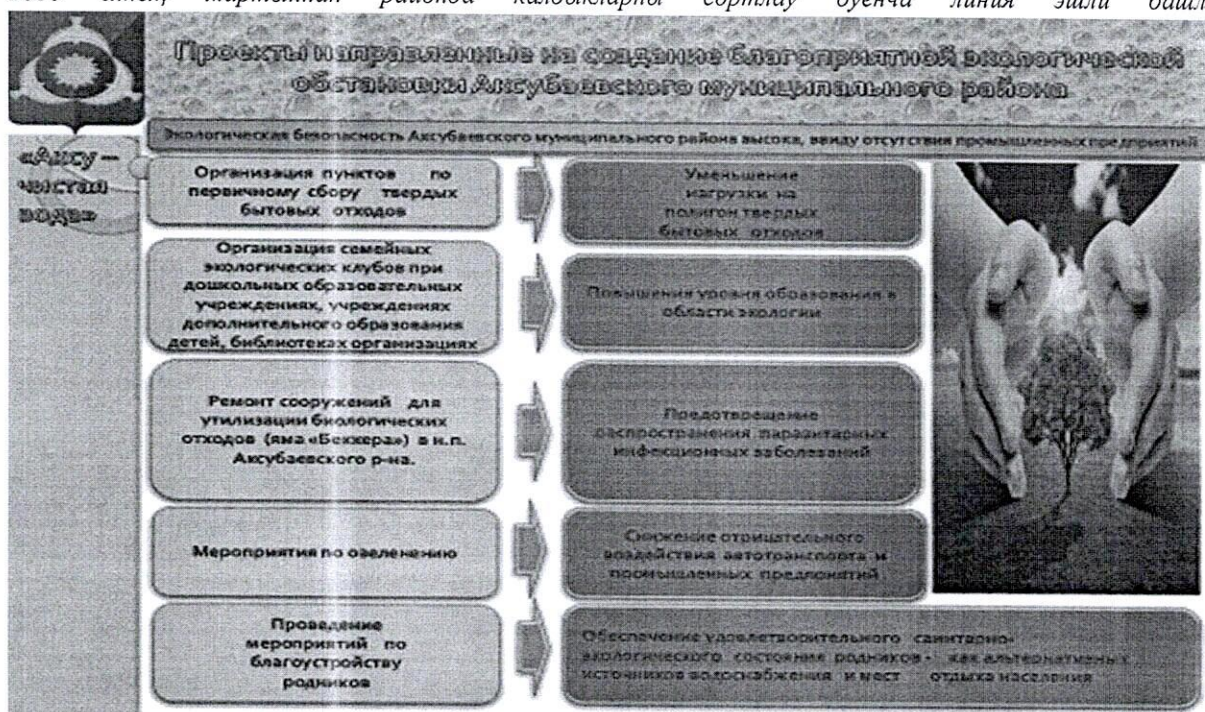
Халыкның 33 проценты калдыкларны эңью һәм чыгару пунктлары белән каплана алмый;

- халыкның экологик культурасының түбән дәрәжәсе;

- калдыкларның барлыкка килүен һәм хәрәкәтен кирәкле исәпкә алу һәм контрольдә тоту булмау;

- чүп-чарны сортлауның түбән проценты, районда 2 һәм 3 класслы калдыклар гына сортлана һәм икенчел эшкәртүгә эңибәрелә;

Көтелгән нәтижә:

- Калдыкларны жыю һәм чыгару буенча торак пунктларны колачлау-100%;
- Районның төзекләндерелгән мәдәни-тарихи зоналары;
- Чүп-чарны аерым жыю һәм аны эффектив эшкәртү;
- Муниципаль кинлектә һаваны пычратучы чыгаруларны киметү;
- Төзәтелгән ландшафт-рекреацион зоналар: елгалар үзәннәре, парклар, скверлар, сулыклар.

2 АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫН ҮСТЕРҮ ПРОЕКТЛАРЫ.

6.1 тармаклар буенча районны үстерүнең өстенлекле проектлары.

Стратегияне гамәлгә ашыруның төп идеясе, районның барлык проблемаларының нигезе булып, Законлылык буларак, икътисадның барлык тармакларында, социаль өлкәдә кимчелекләре булган халыкның китү проблемасы тора.

Проектларны гамәлгә ашыру эшче куллар дефициты проблемасын хәл итүгә, халыкның югары тормыш дәрәжәсен тәэмин итүгә, яна төр производволар ачуга, өстәмә эш урыннары булдыруга, Аксубай муниципаль районының житештерү инфраструктурасын үстерүгә юнәлдерелгән. Стратегиянең бу юнәлеше район үсешенә төп өлеше булып тора, ул кеше факторын үз башында куя. Проектларның максаты-яна житештерүләр булдыру һәм булган производволарны үстерү. Чимал түгел, эзер продукция житештерү.

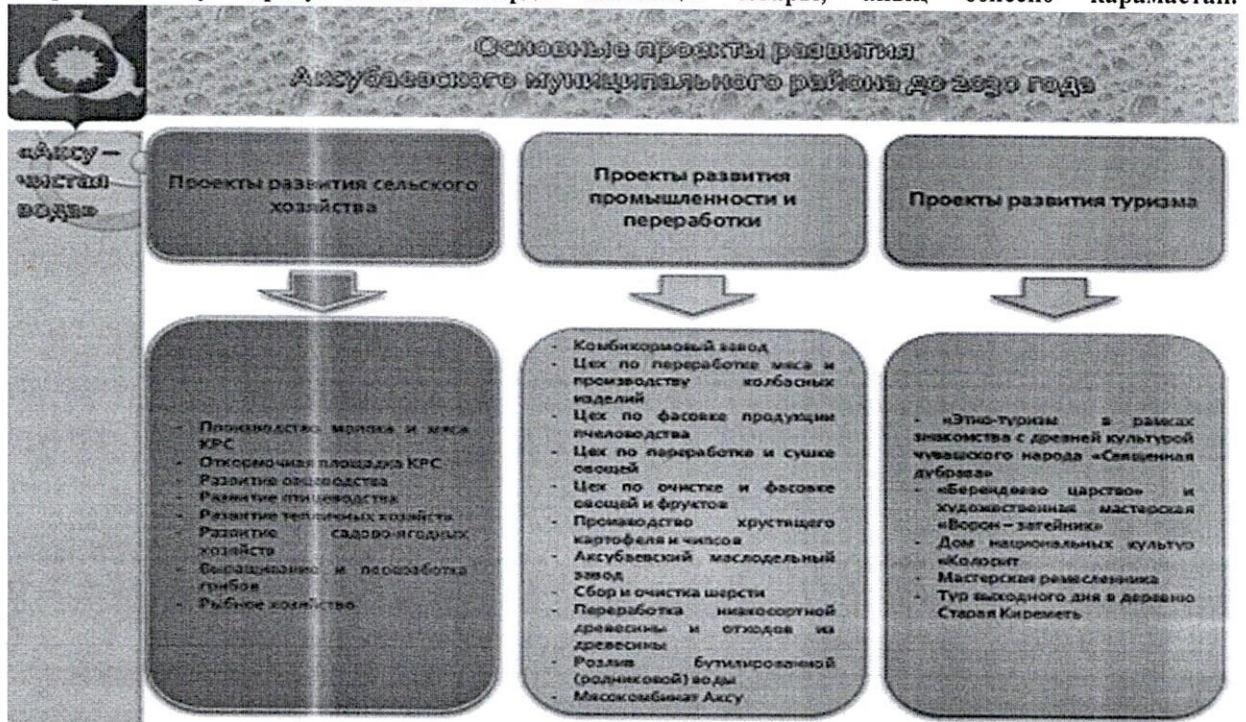
Төп проблемаларны хәл итү район территориясендә тупланган аграр - сәнәгать комплексын үстерү. Кайчандыр район бюджетына керем китергән кайбер житештерү төрләрен яңартуда. Хезмәт житештерүчәнлеген арттыру өчен инвестицияләр жәлеп итүдә.

Проектларның нигезендә экологик чиста чималдан экологик чиста продукция житештерү тора.

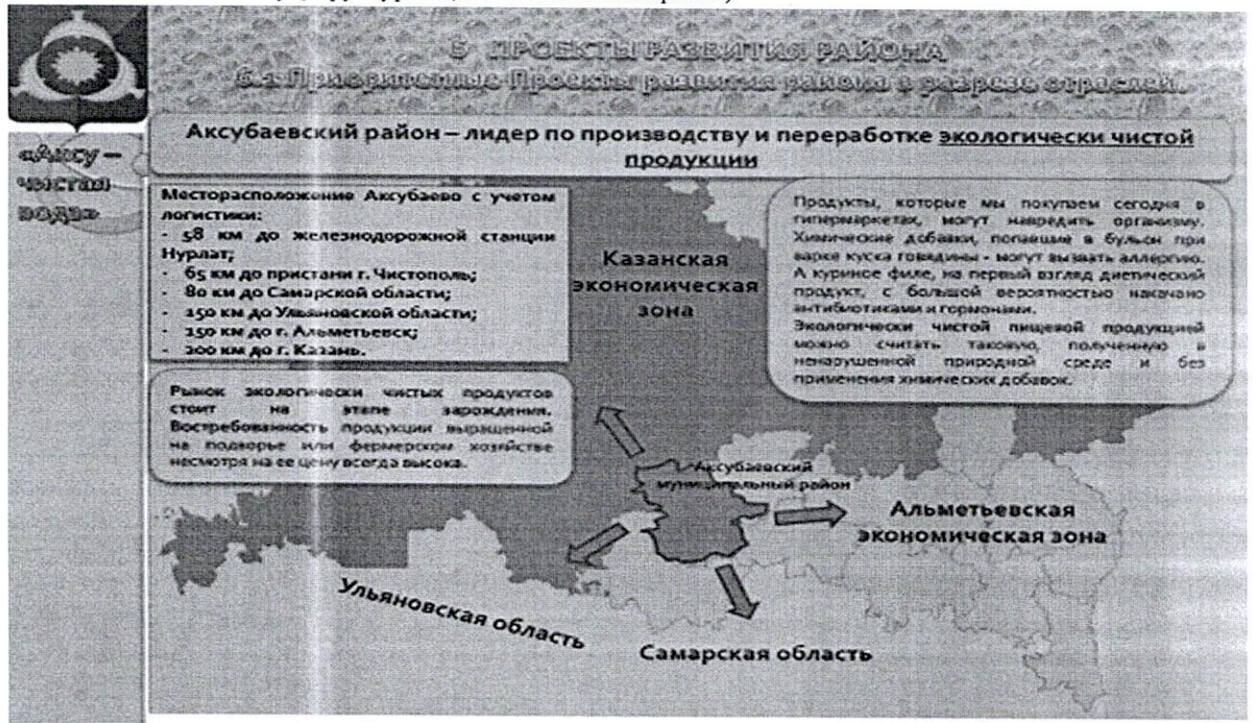
«Экологик чиста» производствога басым ясап, беренче чиратта, тышкы базарларда таныла торган, Аксубай районының бердәм бренды астында чыгарыла торган, бозылмаган табигый мохиттә һәм химик өстәмәләр кулланмыйча алынган конкурентлыкка сәләтле продукцияне чыгаруны

янартабыз. Бу продукциянең базарда ихтыяжы югары, аның бәясенә карамастан.

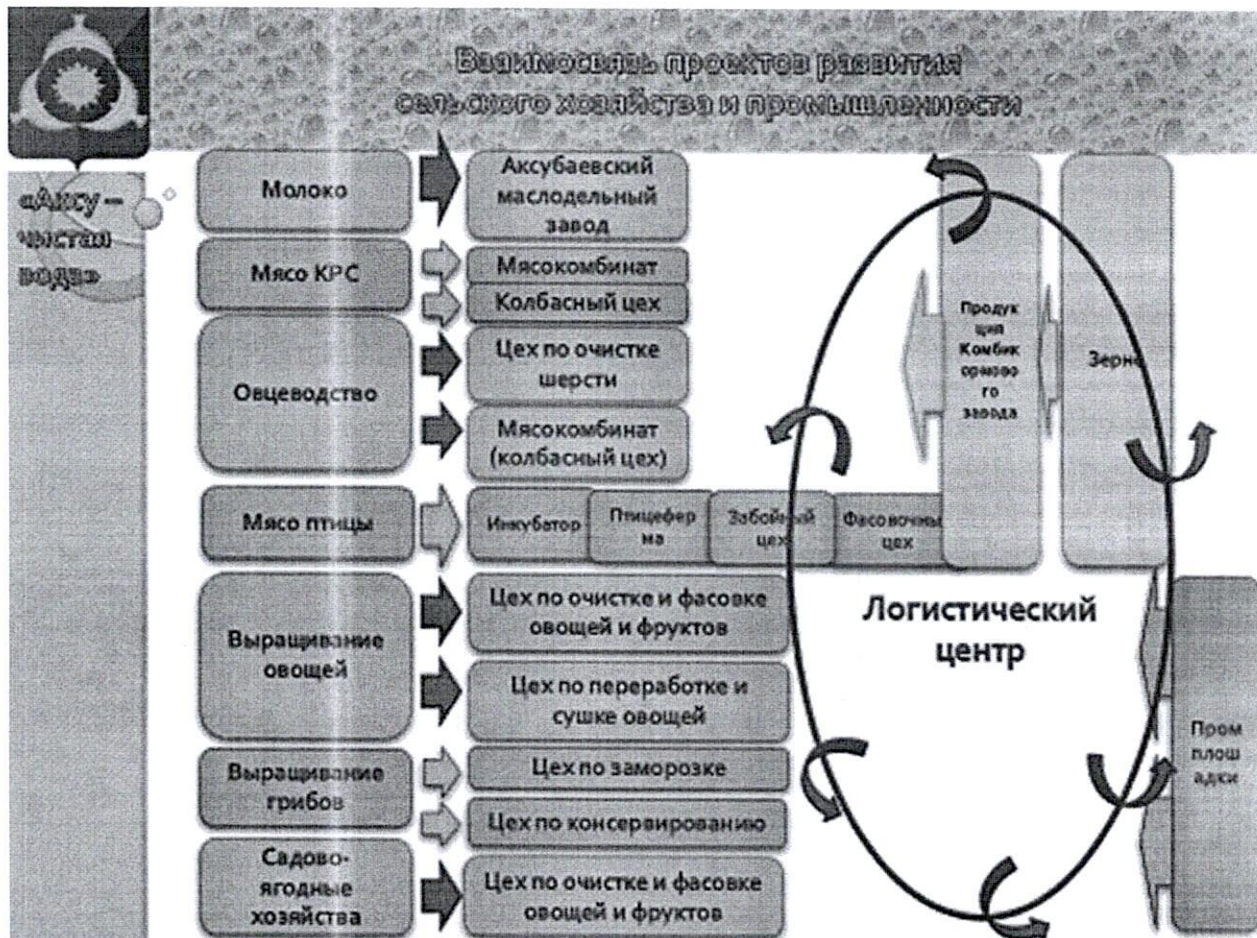

Районның урнашуы яқын-тирә төбәкләргә: Самар һәм Ульяновск өлкәләренә ғамәлгә ашырырға мөмкинлек бирә. Эчкә ихтыяжларны ғына канәғәтләндерү түгел, ә Әлмәт агломерациясе эчендә аңа ихтыяжны да исәпкә алу (структураны, 2 нче схеманы карагыз)

Районда сәнәгатне үстерүнең төп генераль планы булып бер-берсен тулыландыра торган, ябык житештерү циклын тәшкит итүче, чимал житештерүчеләрне, эшкәртүчеләрне бер-берсе белән бәйләүче һәм продукцияне ахыргы кулланучыга житкерүче ярдәмче производстволар ачу тора (структураны, схемаларны карагыз).

Икътисадны үстөрүнөң мөһим юнәләше булып производстволарның яңа төрләрен ачу тора, моның өчен районда барлык кирәкле ресурслар бар: район территориясендә буш житештерү мәйданнары булу, хезмәт ресурслары.

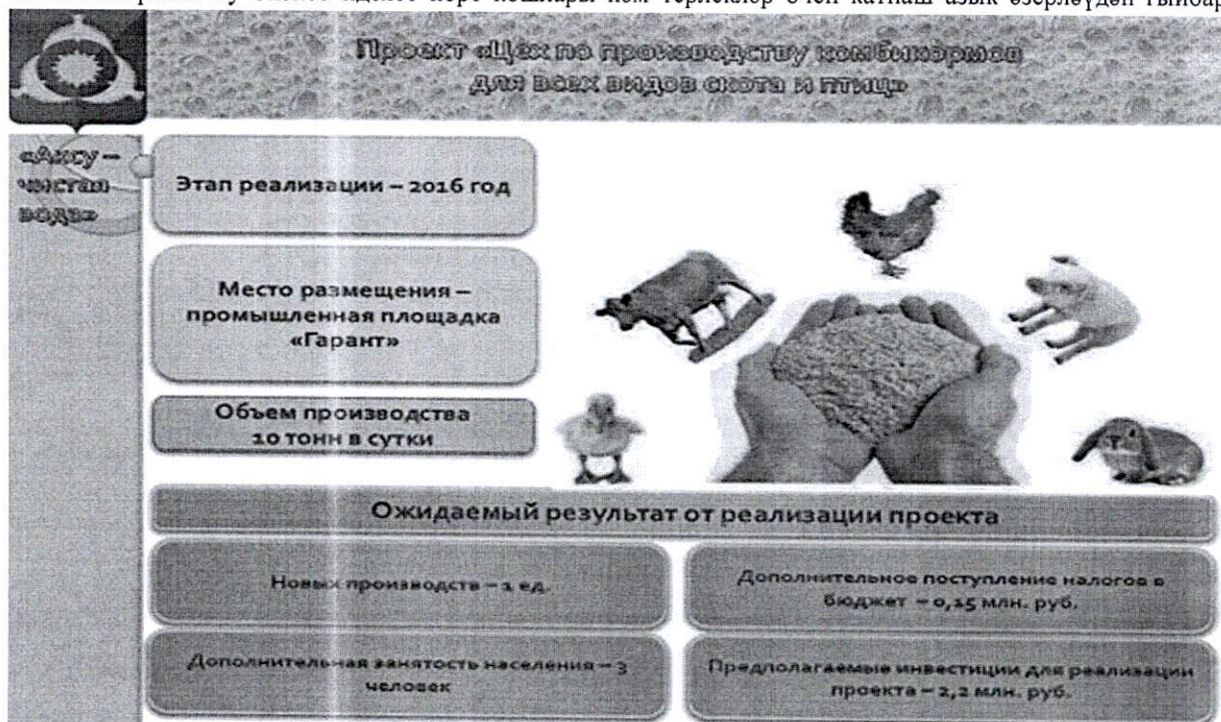
Житештерүләрне үстөрүнөң беренче юнәләше булып муниципаль дәрәжәдәге сәнәгать мәйданчыкларын үстөрү тора. Тагын өч сәнәгать мәйданчыгы ачу планлаштырыла.

Районда бүгенге көндә ике сәнәгать мәйданчыгы эшли (ПМК-122 территориясе һәм УК Гарант сәнәгать мәйданчыгы), аларның территориясендә 10нан артык резидент эшли.

Хәзерге вакытта «Гарант» сәнәгать мәйданчыгының сәнәгать мәйданчыгын аккредитацияләү өчен документлар әзерләнә.

«Гарант» сэнэгать майданчыгы территориясендә 2016 елда катнаш азык житештерү цехы ачу планлаштырыла. Бу бизнес идеясе йорт кошлары һәм терлекләр өчен катнаш азык әзерләүдән гыйбарәт.

Бизнес үсеш этаплары

Чаралар	Тормышка ашыру сроклары	Фаразланган инвестицияләр, руб
Бинаны капитал ремонтлау	2016 (беренче яртыеллык)	500 000
Жиһазлар сатып алу һәм урнаштыру		1 700 000
Житештерү процессын башлау	2016 (икенче яртыеллык)	-

Күрсәткечләр	
Комбинатлы азык житештерү цехы	
Эш урыннары булдырылган	3 бер.
Өстәмә эш	3 кеше.
Өстәмә салым кереме	0,15 млн. сум.
Фаразланган инвестицияләр	2,2 млн. сум.

КФХ, халык, шәхси ярдәмче хужалыкларның катнаш сыйфатлы азыкка ихтыяжлары арту сәбәпле, әлегә төр житештерүне киңәйтү мөмкинлеген карарга кирәк. Житештерү ихтыяжларын һәм эре аграр инвесторларны канәгатьләндерә, катнаш азык житештерүне сәнэгать нигезенә чыгара, бөтен Әлмәт агломерациясенен сыйфатлы азык ихтыяжларын канәгатьләндерә ала.

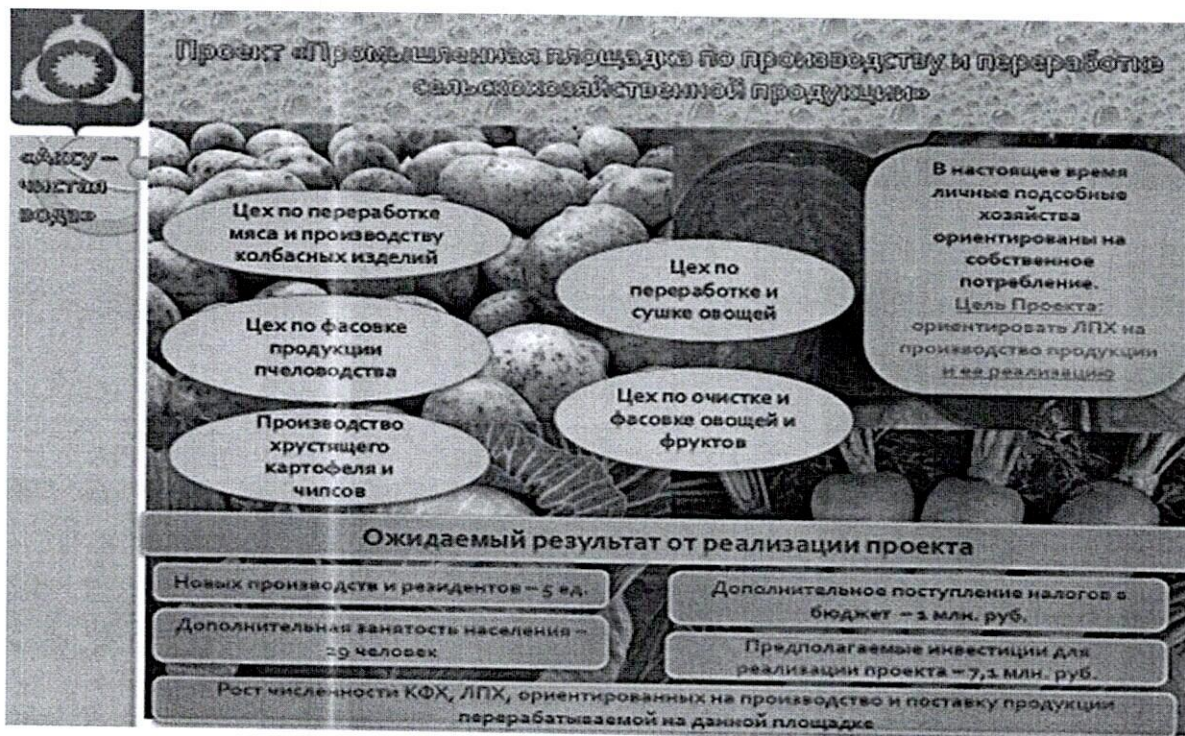
Проектны гамәлгә ашыру этаплары – 2019 - 2021 еллар

Объемы производства – не менее 50 тонн различных видов комбинированных кормов в сутки.

Күрсәткечләр	
Катнаш азык заводы	
Яңа житештерүләр	1 бер.
Эш урыннары булдырылган	49 кеше.
Өстәмә салым кереме	1,8 млн. сум.
Фаразланган инвестицияләр	50 млн. сум.

Перспективалы планлаштыруда авыл хужалыгы продукциясен житештерү һәм эшкәртү буенча яңа сәнэгать майданчыгы (элекке МСО төзелеш оешмасы территориясендә) булдыру. (Сәнэгать майданчыгы по 3) әлегә территория 3,45 гектарны биләп тора, житештерү-склад биналары, каты асфальт белән капланган керу юллары бар, коммуникацияләргә тоташтыру мөмкинлеге бар.

Район территориясендә әлеге майданчыкны булдыру район икътисадын үстерү өчен генә түгел, ә кече бизнесны үстерү өчен уңайлы инфраструктура булдыру, халыкның мәшгульлеген арттыру, шәхси ярдәмче хужалыкны үстерүгә, район территориясендә КФХ санын арттыруга этәргеч бирү өчен дә кирәк. Әлеге сәнәгать майданчыгы резидентларының эшчәнлегенә жирле житештерүчеләрдән (гаилә фермалары, шәхси ярдәмче хужалыклар, крестьян-фермер хужалыклары һәм ишегаллары) сатып алынган авыл хужалыгы чималларын эшкәртүгә нигезләнгән.

Площадка территориясендә урнашу өчен планлаштырылган цехларның берсе – ит эшкәртү һәм колбаса әйберләре житештерү цехы. Гомумән алганда, ит продукциясе базарында конкуренция федераль масштабтагы эре житештерүчеләр арасында да, төбәк дәрәжәсендә эшләрүче кече ит эшкәртү цехлары арасында да бик югары булса да, әлеге житештерү алга таба үсеш һәм киңәйтү мөмкинлегенә булган табышлы бизнес булырга мөмкин. Аның уңышының төп шарты-житештерелгән продукциянең сыйфаты һәм югары экологиясе.

Житештерүнең төп чыгымнары			Сумма, сум.
Хезмәт хакы (6 кеше*19431)*12			1399032
Социаль. исәпләүләр 27,1%			379138
өстәмәләр			
Продукция чыгару			350 000
Ит (68372,8 кг)	Саны, кг	Сумма, сум./кг	19 144 384
электр энергиясе	19778,6	5 538 008	320 000
Кайнатылган Колбаса	29171,44	11 668 576	30 000
газ			20 000
амортизация			15 000
Чыгым материаллары			21 657 554
Барысы			

Кайнатылган-копченая	4603,9	1 473 248
Сосискалар	8795	7 326 235
Икмәк, пресс ит	190,54	99 080
Шашлык	62539,48	26 105 147

Чималны жирле КФХЛАРДАН сатып алырга, 2015 елда район буенча барлыгы 27 580 ц ит житештерелгән, шуларның 19 540 Цы сатылган. бу цех ихтыяжларын тулысынча канәгатьләндерәчәк. Бу төр житештерүне башлап жибәрү аларга продукцияне сату проблемаларын хәл итәргә ярдәм итәчәк. Яңа эш урыннары булдырачак, бюджетка һәм социаль өлкәгә салымнар керүнең артуын арттырачак.

Сәнәгать майданчыгының икенче резиденты булып халыктан чимал сатып алып, бердәм бренд астында чыгарыла торган умартачылык продукциясен фасовкалау буенча житештерү цехы була ала. Районда бал кортлары үрчетү белән шөгыйльләнүче һәм умартачылык продукциясен сату проблемасы белән очрашучы шәхси затлар күп. Умартачылар династиясе бар, кешеләр үз белемнәрен буыннан-буынга тапшыралар, бал гына түгел, ә перга, прополис һәм умартачылыкның башка продукциясен дә сатарга теләүчеләр бар. Бу төр эшчәнлекне үстерүдә кешеләрнең кызыксынуын ныгыту өчен, әлеге төр продукцияне сатуда ярдәм итәргә кирәк. Бизнесның идеясе балны пияла яки пластик савытка төрү өчен жиһазлар сатып алудан һәм инде тугырылган продуктны алга таба сатудан гыйбарәт. Сәламәт туклануга һәм сәламәт яшәү рәвеше алып баруга мода кайту, табигый продуктлар куллану һәм халыкның байлыгы арту кеше кулланган бал күләменең өзлексез артуына китерә. Бу бал төрү табышлы бизнес өчен яхшы идея икәннен күрсәтә.

Сәнәгать майданчыгының өченче резиденты-яшелчәләрне эшкәртү һәм киптерү цехы. Әлеге төр житештерүне сайлау район тарихы белән бәйлә, әлеге төр житештерүгә совет елларында ук нигез салынган, предприятие яшелчә (суган) киптерү, эшкәртү һәм консервлау белән шөгыйльләнгән, оборона заказын үтәгән. Чималны предприятие тарафыннан сатып алыначак дип гарантияләнгәннен белгән, яшелчәләр үстергән, чөчүлекләрне караган, үзен өстәмә хезмәт хакы белән тәэмин иткән халыктан сатып алганнар.

Бүген проектның нигезен яшелчә һәм жиләк-жимеш эшкәртү, жиләк-жимеш һәм яшелчә пюресы, концентрацияләнгән соклар житештерү предприятиесе тәшкил итә. Бу төр житештерүне шулай ук халыктан, крестьян-фермер хужалыкларынан артык продукция сатып алу оештырырга мөмкин. Продукцияне сатуны дәүләт сатып алулары аша, хастаханәләрне, балалар учреждениеләрен туклану белән тәэмин итүдә актив катнашып башкарырга кирәк. житештерүнең үзенчәлеге булып районның кайбер проблемаларын хәл итү тора чак эшсезлек, халыкның түбән керем дәрәжәсе. Предприятие авыл хужалыгы продукциясен эшкәртүнең инновацион ысулларын гамәлгә кертсә, уңышны югалтуны киметсә ярдәм итәчәк. Предприятиедән шактый салым керемнәре икътисади проблемаларны хәл итәргә ярдәм итәчәк юллар төзү, мәктәп һәм балалар учреждениеләренен, сәламәтлек саклау объектарының һәм социаль өлкәнең торышы.

Дүртенче резидент булып яшелчә һәм жиләк-жимешләрне чистарту һәм төрү цехы тора, бизнес үсешенә заманча шартлары үз кагыйдәләрен һәм нормативларын диктантлы. Нәкъ менә шушы принципка нигезләнә, әлеге төр житештерүне булдыру кирәклеген барлыкка килде. Уңышны аз үстерсә һәм жырга, аны файдалы итеп тәкъдим итәргә һәм кулланучыга житкерсә кирәк. Әлеге предприятиенә булдыру жирле авыл хужалыгы культуралары житештерүчеләргә продуктны чистартырга һәм төрүгә мөмкинлек бирәчәк.

Бишенче, шулай ук перспективалы житештерү төре булып хрустящий Картоф, ЧИПС житештерү тора. Әлеге производствоның безнең районда да, күрше районнарда да аналоглары юк, эзер продукцияне күрше төбәкләргә: Самара, Ульяновск өлкәләренә, Чувашиягә һ. б. сату мөмкинлеге бар.

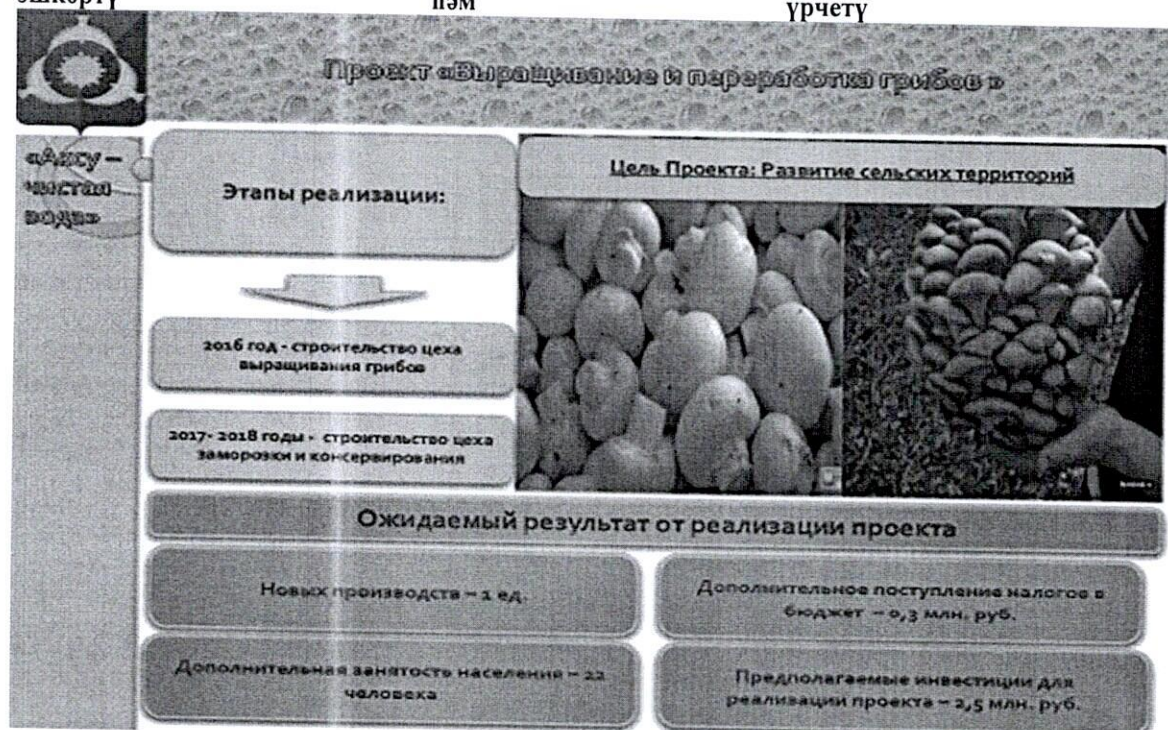
Авыл хужалыгы продукциясен эшкәртү белән шөгыйльләнүче сәнәгать майданчыгы буенча жыйелма:

Күрсәткечләр	
Ит продукциясен эшкәртү буенча житештерү	
Эш урыннары булдырылган	6 кеше.

Житештерү белгечләрeнeң уртача хезмeт хақы	19431 сум.
Хезмeт өчeн түлeү фонды	1 399 032
НДФЛ отчисленияларe	182 000
Фаразланган инвестициялар	1 200 000
Умартачылык продукциясен фасовкалау буенча житештерү	
Эш урыннары булдырылган	4 кеше.
Житештерү белгечләрeнeң уртача хезмeт хақы	17 200 руб.
Хезмeт өчeн түлeү фонды	412800
НДФЛ отчисленияларe	53664
Фаразланган инвестициялар	950 000
Яшелчeләрнe эшкeртү һәм киптерү цехы	
Эш урыннары булдырылган	5 кеше.
Житештерү белгечләрeнeң уртача хезмeт хақы	17 000 сум.
Хезмeт өчeн түлeү фонды	510 000
НДФЛ отчисленияларe	66300
Фаразланган инвестициялар	2 200 000
Яшелчә һәм жилeк жимешләрнe чистарту һәм тeрү цехы	
Эш урыннары булдырылган	6 чел.
Житештерү белгечләрeнeң уртача хезмeт хақы	17 200 сум.
Хезмeт өчeн түлeү фонды	619 200
НДФЛ отчисленияларe	80496
Фаразланган инвестициялар	800 000
Бәрeңгe, ЧИПС житештерү	
Эш урыннары булдырылган	8 кеше.
Житештерү белгечләрeнeң уртача хезмeт хақы	19 350 сум.
Хезмeт өчeн түлeү фонды	1 857 600
НДФЛ отчисленияларe	241 488
Фаразланган инвестициялар	1950 000
Эш урыннары булдырылды:	29 кеше.
Хезмeт өчeн түлeү фонды:	4 798 632
Яна тeр производстволар барлыкка килдe:	5 бeр.
Бюджетка түлeүләр:	1 000 000
Фаразланган инвестициялар:	7 100 000

Бишенчe сәнeгaть майданчыгы Мюд авыл жирлегендe, Мокшино торак пунктында булдырылачак. Әлeгe майданчыкның үсeшe икe юнeлeштe булачак: гeмбe (вешенок һәм шампиньон) үстeрү һәм эшкeртү һәм үрчeтү буенча.

Бүгүнгө көндө гөмбө үстөрү өчен бина төзелеше тәмамлана. Алга таба эшкәртү эзер продукцияне тирән тундырудан һәм аларны тундырылган килеш сатудан гыйбарәт булчак.

2016 ел гөмбө үстөрү цехлары төзелеше.

2017 цех төзү, тундыру;

2017 ел житештерүне киңәйтү, тагын бер бина төзү, шампиньоннар үстөрү. 2018 ел гөмбәләрне консервлау цехы ачыла.

Күрсәткечләр	
Гөмбә житештерү һәм эшкәртү	
Яңа производстволар барлыкка килде	1 бер..
Өстәмә эш	22кеше.
Бюджетка салым керемнәрен арттыру	от 0,3 млн. сум.
Фаразланган инвестицияләр	2,5 млн. сум.

2020 елга кадәр әлеге майданчыкта балык хужалыгы булдыру да планлаштырыла.

2016-2017 еллар буаларны төзекләндерү;

2018 2020 ел малканы эшләтеп жибәрү; тундыру цехы төзү,

2020 Балык ыслау цехы төзелеше.

Күрсәткечләр	
Балык житештерү һәм эшкәртү	
Яңа производстволар барлыкка килде	1 бер.
Өстәмә эш	7 кеше .
Бюджетка салым керемнәрен арттыру	0,850 млн. сум..
Фаразланган инвестицияләр	4 млн. сум.

Район территориясендә сәнәгать майданчыклары булдыруның көтелгән нәтижәсе булып түбәндәге күрсәткечләр тора:

Яңа житештерү төрләре булдырылган: 11 берәмлек;

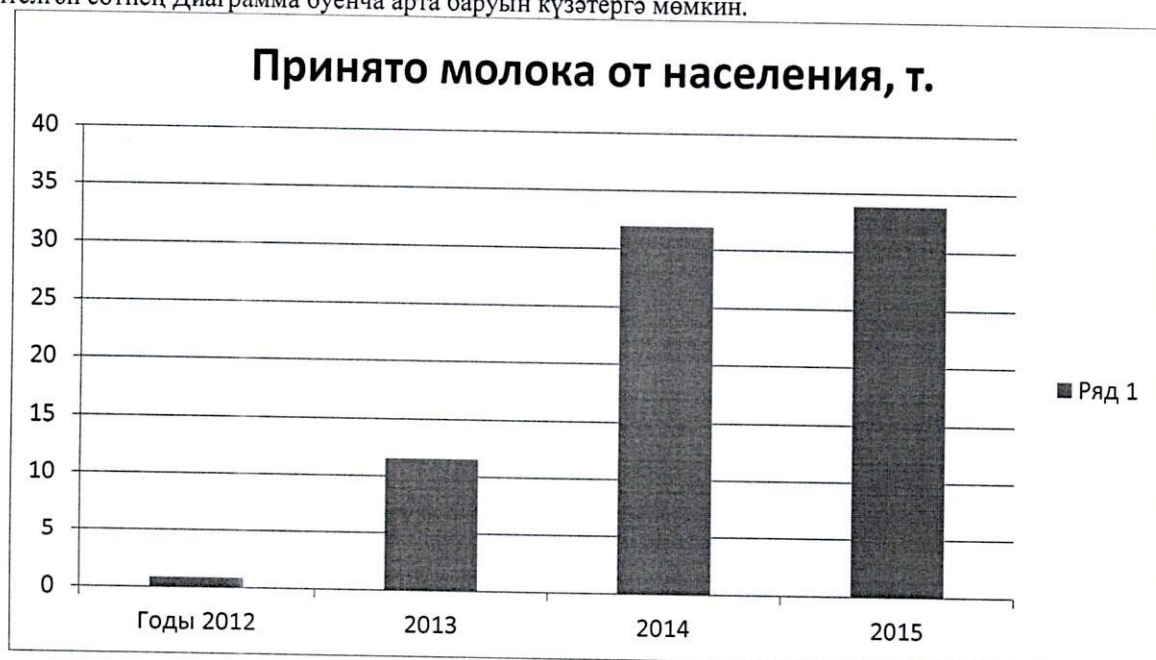
Өстәмә эш 178 дән 200 кешегә кадәр;

Бюджетның барлык дәрәжәләренә салымнарның өстәмә кереме 5 млн. сумга кадәр тәшкит итәчәк.

Бизнесны үстерүгә планлаштырылган инвестицияләр-150 млн. сумга кадәр.

Икенче үсеш юнәлеше авылны үстерүгә һәм авыл территорияләрен үзләштерүгә юнәлдерелгән проектларны гамәлгә ашыру:

Бу юнәлештә Аксубай май заводы аерым тора, ул агымдагы елда үз эшен янартты, районның бюджет учреждениеләренә сөт продукциясе китерүдә актив катнаша. Әлеге заводның эшләве авыл территорияләрен үстерү проекты кысаларында район үсеше өчен зур әһәмияткә ия: мәсәлән, киләчәктә еллар буенча халыктан кабул ителгән сөтнең Диаграмма буенча арта баруын күзәтергә мөмкин.

Районда өстәмә керем белән халыкка сөт юнәлешендәге шәхси ярдәмче хужалыкны үстерү мөмкинлегенә бирә, үзмәшгульлекне арттыра һәм халыкның сөт сату проблемасын хәл итә.

Продукция ассортименты әлегә кечкенә: төрле майлы сөт, кефир, эремчек, традицион, атаклы крестьян мае житештерелә, әмма 2017 елда ук сыр, йогурт житештерү цехы эшләтеп жибәрү планлаштырыла.

Бүгенге көндә перспективалы проектларның берсе-сыерларны симертүгә махсулашкан терлекчелекне үстерү проекты. Агымдагы елда «Аксубай» агрофирмасы базасында 2000 голга сыерларны симертү өчен симертү майданчыгы төзү планлаштырыла.

Өзер объектны тапшыру 2016 ел ахырында Савруш торак пунктында планлаштырыла.

Киләсе проект булып сарыкчылык тармагын үстерүгә ЛПХ жәлеп итү тора, ул йон юнәлешле терлекчелекне үстерүне стимуллаштырырга мөмкинлек бирә. Бу тармак ит продукциясен житештерүнең өстәмә чыганагы ягыннан гына түгел, ә йон житештерү чыганагы буларак та перспективалы булып тора. Бу төр житештерү перспективалы, районда йонны эшкәртү һәм чистарту буенча ике нокта бар. Шулай итеп, Иске Тимошкино авылында йонны чистарту һәм валенкалар кою цехы бар. Бу производствоны булдыруның алшартлары нигезләнган. Үсеш максатларында соңгы вакытта авылны үстерүгә зур игътибар биргән дәүләт тарафыннан субсидияләрнең өстәмә ташламаларын алу мөмкин (бу, мәсәлән, махсус шартларда кредитлар, салым преференцияләре, лизингга техника сатып алганда ташламалар һәм башкалар булырга мөмкин).

Күрсәткечләр	
Түбән сортлы агач эшкәртү	
Яңа производстволар барлыкка килде	1 бер.
Халыкның өстәмә мәшгульлегенә	7 кеше.
Өстәмә салым керем	0,2 млн. сумнан.
Фаразланган инвестицияләр	1 млн. сум.

Районда тагын бер буш житештерү нишасы түбән сортлы агач һәм агач калдыкларын эшкәртү буенча житештерү булырга мөмкин.

Приоритетлы юнәлешләр булып :

брикетлар ясау;

пеллетлар ясау;

агач күмере ясау

Күптән түгел генә урман кисүдән калган калдыклар юк ителгән. Агач калдыкларын эшкәртү нигезендә төзелгән Бизнес:

перспективалы;

зур инвестицияләр таләп итми;

житештерүне оештыру мөмкинлегенә булган.

Сонгы елларда актив күчү була а органик ягулык. Базар дәүләт программалары белән стимуллаштырыла, ягулык грануллары, брикетлар ягына борыла.

Проект «Переработка низкосортной древесины и отходов из древесины»

«Адыгу – Чыстай Водда»

Цель Проекта: Развитие сельских территорий

Этап реализации – 2019 год

Изготовление арболитовых блоков

Изготовление брикетов

Изготовление пеллет

Изготовление древесного угля

Ожидаемый результат от реализации проекта

Новых производств – 2 ед.

Дополнительное поступление налогов в бюджет – 0,5 млн. руб.

Дополнительная занятость населения – 22 человек

Предполагаемые инвестиции для реализации проекта – 1 млн. руб.

Күрсәткечләр	
Түбән сортлы агач эшкәртү	
Яңа житештерүләр	2 бер.
Халыкның өстәмә мәшгульлеге	12 кеше.
Бюджетка салымнар керүе	0,5 млн.сумнан
Фаразланган инвестицияләр	1 млн. сум

Сыер сөте һәм ит житештерүне үстерүне, сарыкчылыкны, кошчылыкны үстерүне, теплица житештерүне бакча-жиләк хужалыкларын үстерүне стимуллаштырырга һәм сакларга кирәк. Бу үсеш юнәлешләре халыкның иминлеген арттырырга, аның үзбилгеләнүчәнлеген арттырырга, авылда нык хужалык итүчеләр санын арттырырга ярдәм итә.

Авыл территорияләрен үстерү, халыкның иминлеген арттыру, авыл жирлекләренең шәхси ярдәмче хужалыкларны үстерүдә кызыксынуын арттыру, яңа КФХлар ачу, гамәлдәгеләренең уңышлы эшләве кысаларында. Районда житәрлек күләмдә авыл хужалыгы жирләре, көтүлек болыннары булганга күрә, барлык торак пунктларда да, аерым алганда, иң перспективалы житештерү төрләре буларак, сыер сөте һәм ит житештерүне үстерүне стимуллаштырырга һәм сакларга кирәк.

Мюд, Иске Тимошкино, Иске Ильдеряк, Трудолюбово, Емелькино, Яңа Кармәт, Иске Татар Адәмсуы, Шәрбән, Иске Кыязлы торак пунктларында сарыкчылыкның үсеше йөрү көтүлекләре, йон сугу цехлары булу белән бәйле. Бу торак пунктларда йон, аннан итекләр житештерүгә китә.

Кошчылык тармагы Иске Ильдеряк (инкубатор булу, су кошы, ит өчен күркә үстерү) тупланган, Шәрбән поселогында инкубаторлы кошчылык оештырылган, симертүдә кош чыгарыла (бройлерлар, казлар, үрдәкләр), бу юнәлешне мондый торак пунктларда үстерергә кирәк: Иске Ибрай, Иске Тимошкино, Емелькино торак пунктларда сулыклар, йөрү өчен көтүлекләр кирәк.

Теплица житештерүе аз үзләштерелгән булып кала, ул Староузеевск, Беловск, Старотатарск-Адамск, Мюдовск, Кривоозерск торак пунктлары өчен перспективалы булырга мөмкин.

Үсемлекчелек өлкәсендә бакча-жиләк хужалыкларын үстерү юнәлеше капланмаган. Аларны Емелькин, Кривоозерск торак пунктларында проектларга кирәк.

Бу үсеш юнәлешләре халыкның иминлеген арттырырга, аның үз - үзен тотышын арттырырга, авыл хужалыгы продукциясен эшкәртү буенча үз эшчәнлеген гамәлгә ашыручы яңа төзелә торган производстволарның ихтыяжларын канәгатьләндерергә, ахыр чиктә авылны тотып торучы нык хужалыкчылар санын арттырырга ярдәм итә ала.

Суны шешэлэргэ тутурып сату (Аксу Чиста су бердэм бренды астында) салу проектын гамэлгэ ашыру производствоньң мөстәкыйль төре булырга мөмкин. Бүгенге көндә энергия чыганаclarына, азык-төлеккә һәм сөзек суга ихтыяжның артуын күрергә мөмкин.

Проект «Реализация бутылированной (редмиковской) воды под брендом «Аксу - чистая вода»

«Аксу - чистая вода»

Вода — главный материал, из которого построено тело человека (80% тела состоит из воды). В ближайшем будущем предвидется увеличение спроса на энергоносители, пищу и чистую пресную воду, вызванное продолжающимся экономическим ростом в сочетании с общим приростом населения.

Ожидаемый результат от реализации проекта

Новых производств — 1 ед.	Дополнительное поступление налогов в бюджет — 0,75 млн. руб.
Дополнительная занятость населения — 32 человек	Предполагаемые инвестиции для реализации проекта — 5 млн. руб.

Районның исеме Аксубай Чиста, су су сүзләреннән тора. Аксубай крае чишмәләргә, сукмаclarга һәм инешләргә бай. Алар безнең жирне гасырлар буге салкын һәм Чиста су белән туендыралар. Зур елгалар, зур сусаклагычлар булмаганда, Чишмәләр безнең көч һәм рух чыганаclarы булып тора, алар турыдан-туры жирнең эчке өлешеннән килә. Нәкъ менә шушы аспект районның бренды булырга мөмкин, ул территориядә чишмә суын салу буенча производство булдыру турында фикергә китерә, Аксу Чиста су бренды астында, бу сөйләшүче исем астында районны популярлаштырырга мөмкинлек бирә.

Күрсәткечләр	
Житештерү су салу	
Эш урыннары булдырылган	12 кеше.
Бюджетка өстәмә керү	0,75 млн. сумнан.
Фаразланган инвестицияләр	5 млн. сум.

Икътисадны үстерүнең нәтижәле юнәлеше булып «логистик үзәк» проектын гамэлгә ашыру тора ала. Аның максаты-нәтижәле өзелмәс чылбырны тәэмин итү: житештерү – эшкәртү – реализация. Үзәкнең эшчәнлегә житештерелгән продукцияне сату каналларын Эзләүгә, йөк агымнарын координацияләүгә, житештерүчеләргә продукцияне сату буенча мәсьәләләрне төп житештерү процессыннан читкә юнәлмицә хәл итүгә нигезләнәр иде.

Икътисадның барлык тармаclarында проектларны гамэлгә ашыру районның инфраструктура үсеше белән тыгыз бәйләнештә тора. Стратегия кысаларында инфраструктураны үстерү өлкәсендә берничә проект каралган.

Инфраструктура үсеше проектлары, беренче чиратта, районның инвестицион жәлеп итүчәнлеген арттыруга, миграция үсешен арттыруга һәм халыкның тормыш эшчәнлегә өчен уңай шартлар тудыруга юнәлдерелгән.

Инфраструктура үсешенең төп проектлары:

-2016-2030 елларда 18,9 км урам-юл челтәрен норматив хәлгә китерү;

- Керү юлларын норматив хәлгә китерү 50,6 км

2016-2030 еллар;

- 2021 елга кадәр күп фатирлы торак йортлар төзү

105 фатирга 7 объект;

Су белән тәэмин итү 50,3 км. 20162025 ел;

- 2017-2020 елларда Аксубай районының 49 торак пункттында урамнарны яктыртуны торгызу;

Яна урамнарны газ белән тәэмин итү 3,6 км 20162019 ел;

- 22 объектны бюджет өлкәсе объектларын жылытучы казаннарны алмаштыру;

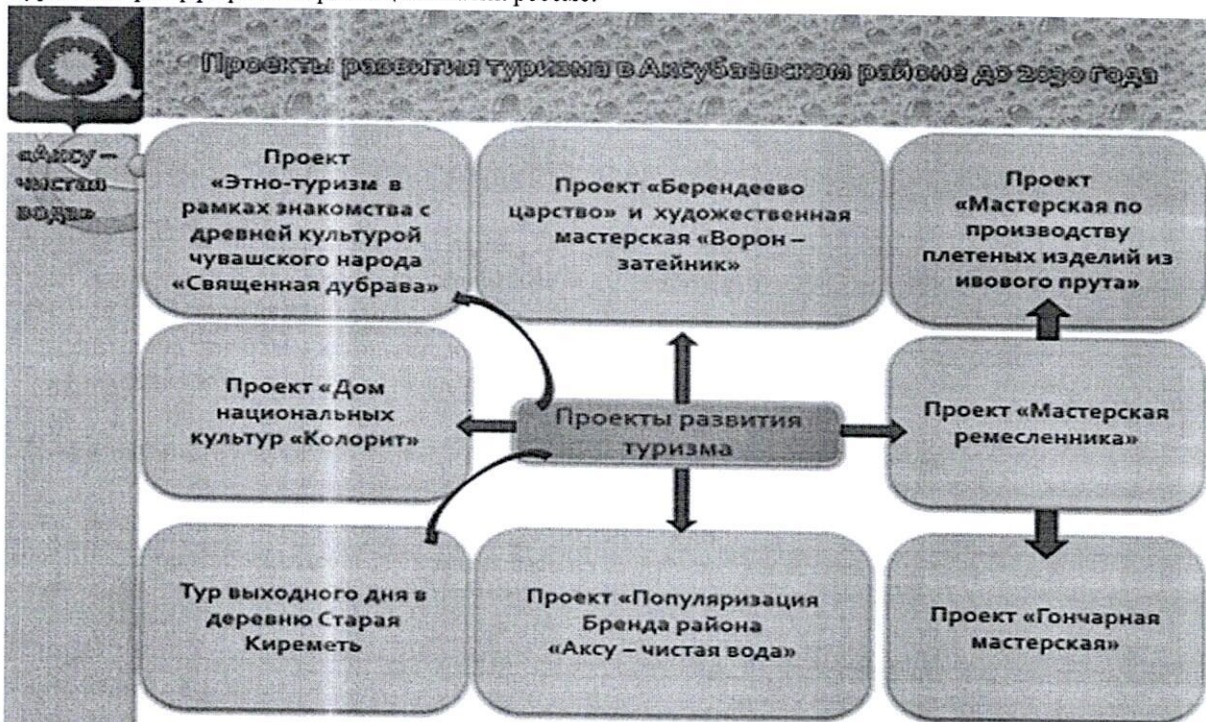
- Төзелеш:

– 50 урынга исәпләнгән КФУ 2017-2021 еллар
 фельдшер-акушерлык пунктлары 8 объект 2017-2022 ел
 100 урынга исәпләнгән ангар тибындагы ябык шугалак 2017 ел
 ясалма япма белән футбол кыры 2018 ел
 спорт майданчыклары - 20 берәмлек (2017-2021 еллар)
 Аксубай шәһәр тибындагы урта гомуми белем бирү мәктәбе 2018 ел
 башлангыч мәктәп белән балалар бакчасы 4 объект 2019-2022 ел.
 Проектларны гамәлгә ашыру вакыты һәм этаплары Стратегиянең (по 2 кушымтасында) күрсәтелгән.
 2030 елга төп максат күрсәткечләре.
 - Урам яктырту белән тәэмин ителеш-100%;
 Авыл халкының су белән тәэмин ителеше 100%;
 Газ белән тәэмин ителеш 100%;
 Катлы япмалы юллар белән тәэмин ителеш 100%;
 Үзәк канализация белән тәэмин ителеш 40%;
 Проектларны гамәлгә ашыру нәтижәсе булып муниципаль район территориясендә уңайлы һәм куркынычсыз
 тормыш эшчәнлегә өчен халыкның еллык миграция үсеше артуы булырга мөмкин.

Район үсешенә киләсе юнәлеште туризмны үстерү проектлары.

Туризмны үстерү проектларының схематик рәсеме.

Татарстан Республикасы-купмилләтле республика, шул исәптән республикада хәзер 126 меңнән артык чуаш яши – бу республикада татарлардан һәм руслардан соң өченче этник төркем. Бүген һәркем үз халкының тамырларын белергә тели. Үз милли мәдәниятебезнең үткәннән мөрәжәгать итү безгә аны башка халыкларның мәдәнияте белән уйланып бәйләргә, аларның һәрберсенә үзгәлтәргән һәм кыйммәтен аларга ярдәм итә. Әмма, кызганычка каршы, чуваш милләте, уникаль диаспора буларак, үз милли йөзен югалта. Киләчәктә, үз мәдәниятебезгә мондый мөнәсәбәт белән, без үзгәлтәргән Якты шәхесезне югалта алабыз.

Ритуал, йола, традиция аерым халыкның аерым бер үзгәлтәргән булып тора. Аларда тормышның барлык төп яклары үзара кисешә һәм чагылыш таба. Алар милли байлыкның һәм халыкны бербөтен итеп берләштерүгә көчле чарасы булып тора.

Әлеге проект кысаларында без чуаш торақ пунктлары буенча Урманнеево Иске Савруш, Беловка, Иске Узи, Сөнчәле Иске Илдеряк маршруты буенча этно-тур оештырырга һәм үткәргәргә телибез. Проект "Изге дубрава" дип атала.

Нигә без андый исем бирдек? Легенда буенча, изге Дубрава чуаш халкын яклаучы, аңлы һәм мәгърифәт символы. Чуваши этник мәдәниятендә авыл, өй, шәхси йолаларда барлыгы 240 йерки ритуалы бар.

Кызганычка каршы, аларның күбесе онытылган. Безнең бурыч-туристларны борынгы чуашларның яшерен мирасы белән таныштыру һәм аны «Изге дубрава»проекты кысаларында торгызу.

Бурыч:

1. Туристларда чуаш халкының рухи мәдәнияте системасында иң мөһим блок буларак горейф-гадәтләр һәм йолалар турында күзаллау булдыру.

2. Чуаш йолалары һәм горейф-гадәтләре комплексы белән таныштыру.

3. Безнең көннәрдә этнос тормышында йолаларның һәм горейф-гадәтләренең ролен һәм әһәмиятен аңлау.

Теләге булганнарда борынгы чуашларның шәхси һәм ижтимагый тормышы, аларның мәжүси ышанулар белән бәйлә булган хужалык эшчәнлеген белән якыннан танышу өчен уникаль мөмкинлек биреләчәк.

Шулай ук туристлар борынгы чуваш илаһларына табыну урынында була алалар Киреметькарти, милли ризыкларны татып карый алалар, борынгы чуваш уен мәйданчыкларында катнаша алалар.

Югарыда санап үтелгән торак пунктларның һәрберсе этно-туристларга билгеле бер йолалар тәкъдим итәчәк, ахыр чиктә , бу маршрутны үткән кеше бу серле халыкның иң онытылган һәм сакраменталь йолалары һәм горейф-гадәтләре белән танышчак.

Киләсе проект Түбән Баланда авылы базасында туристлык зонасы булдыру: Берендеево патшалыгы һөнәрчелек паркы һәм ворон-затейник сәнгать остаханәсе

Түбән Баланды авыл мәдәният йорты коллективы авылның рухи һәм мәдәни тормышының төп үзәген булып тора. Авыл мәдәният йорты хезмәкәрләре хезмәткәрләре Изге саклылар һәм ата-баба мирасының кыйммәтле бөртекләрен югалтмаска тырышалар. Аларның омытылышлары аркасында авылның тышкы кыяфәте елдан-ел матуррак һәм кызыктырак була. Бүгенге көндә Түбән Баланда Аксубай районының иң матур урыннарының берсе, үзенә аерым энергетикасына һәм кабатланмас аурасына ия булган оазис. Бу искиткеч авыл һәм аның халкы турында сөйләгәндә, А.С. Пушкин поэмасыннан юлларны искә төшерәсен: «анда Рус рухы, анда Русия исе килә».

Проект кысаларында «Берендеев патшалыгы» һөнәрчелек паркын булдыру планлаштырыла, ул Аксубай районының туристлык зонасына әвереләчәк.

"Берендеев патшалыгы" 5 гектар жирдә урнашкан 7 мәйданчыктан торган киңлек буларак күзаллана:

1. Балалар өчен агач шәһәрчек Простоквашино, ул 2005 елда нигез салынган;
2. Троицкая мәйданы район һәм зона масштабындагы массакуләм халык йөрешләре һәм бәйрәмнәре үткөрү өчен, декоратив стильдә башкарылган кое һәм төзелә торган фонтан белән;
3. Теләкләр күле жирле халык һәм аларның кунаклары ял итү өчен ясалма сулык;
4. Искиткеч алма бакчасы белән уратып алынган дога йорты;
5. Мәдәният йорты территориясендә декоратив Буа, мини-фонтан һәм ландшафт дизайны белән «ял зонасы»
6. »Жинү Аллеясы»;
7. " сәнгать остаханәсе

Бу мәйданчыкларның барысы да бердәм декоратив-кулланма стильдә башкарылган: теремкалар, беседкалар, чүкеп ясалган кибетләр, агач тирбәләшләр, тегермән, кое, әкияттәге агач фигуралар.

Остаханә сыйфатлырак дәрәжәгә чыгарга, житештерелгән эшләргә һәм осталарның ижади мөмкинлекләрен киңәйтүгә ярдәм итәчәк. Моннан тыш, махсус жиһазландырылган бина:

1. мәдәни-ял итү өлкәсен үстерү һәм һөнәри юнәлеш бирү максатыннан мәктәп укучыларын һәм яшьләрен, шулай ук халыкның башка яшь категорияләрен укыту;
2. Аксубай районы мәдәни-ял итү учреждениеләре белгечләре, шулай ук барлык теләүчеләр өчен» Мастер-класслар " һәм семинарлар оештырырга;

3. районда һәм аннан читтә агач продукциясен сату өчен ярминкәләр, күргәзмәләр-сатулар үткөрү, бу безнең торак пунктларда элек-электән булган башка һөнәрләренә (рәсемнәр һәм паннолар чигү; яссы тегү, Чүлмәкчелек һәм валяль һөнәрчелек һ. б.) торгызуның төп стимулы булчак

Районда туризмны үстерүнең өченче юнәлеше булып Колорит милли мәдәниятләр йортын ачу тора Халык, үзенчәлекле традицияләрен, бигрәк тә жирле милли фольклор нигезендә торгызу хәзерге жәмгыятьнең рухи үсеше юлында бик зур әһәмияткә ия.

Аксубай районының «мәдәният бүлеген» МКУ каршында өч милли үзәк эшли. Аларның һәрберсе халык ижатын популярлаштыру буенча максатчан эш алып бара. Ләкин аларның эшчәнлеген цикләнгән, чөнки алар төрле. Аларның функцияләрен югары профессиональ дәрәжәдә координацияли торган бердәм методик үзәк юк. Хәзерге этапта, өч үзәк тә төрле торак пунктларда урнашкан, бу аларны да бүлгән, атап әйткәндә, татар үзәген Аксубай район мәдәният йорты каршында каршында, РусМәдәнии Үзәген Түбән Баланда авыл мәдәният йорты каршында каршында, ә Чуваш Мәдәнии Үзәген Иске Тимошкино авыл мәдәният йорты каршында каршында эшләгән.

Проект кысаларында без" милли мэдэниятлэр Йорты " базасында төзөргө планлаштырабыз:

- "милли мэдэниятлэр Советы" берләшмәсе (язучылар, педагоглар, жәмәгать эшлеклеләре һ. б.),

- "Милли мэдэниятлэр музейе"

милли уен коралларында уйнарга һәм халык вокалына өйрәтү буенча сыйныфлар;

район һәм республикаларның торак пунктлары буенча гастрольләргә чыгачак милли концерт бригадалары булдыру.

Милли мэдэниятләрне район, республика һәм төбәкара дәрәжәдә популярлаштыру буенча презентацияләр, күргәзмәләр, "түгәрәк өстәлләр", семинарлар, конкурслар һәм фестивальләр үткөрү планлаштырыла "Милли мэдэниятлэр йорты" Аксубай районының уникаль күп профилле культурология учреждениесенә әверелә, ә бит безнең район республикабызның иң толерантлы һәм күпмилләтле торак пунктларының берсе булып тора.

Туризмны үстерүнең һәм халык ижатын популярлаштыруның тагын бер юнәлеш булып «Һөнәрче Остаханәсе» ачу, чүлмәкчелек осталыгы, тал Буасыннан үрелгән әйберләр житештерү үсеш тора.

Чүлмәкчелек остаханәсе

Житештерү кешегә үз ижади идеяләрен тормышка ашырырга мөмкинлек бирә, бәлки, хәтта чүлмәкчелек сәнгәтендә яңа юнәлешне үстерү өчен нигез булып тора.

Чүлмәкче остаханәсен ачуга беренчел чыгымнар 200 мең сум тәшкил итә. Рубль:

Проектлар:

"Тал таягыннан үрелгән әйберләр житештерү буенча остаханә"

Төп бурычлар:

Йөзөмнән үткүлү-иң борынгы кәсепләрнең берсе. Хәзерге үсеш этабында Россия "тамырларына кайта".

Без шуну аңлай башлыйбыз: кеше табигатьтән аерым бернинди дәрәжәдә дә яши алмый: рухи, физик һәм эмоциональ яктан.

Үрелгән әйберләргә ихтыяж.

Табиғый материалдан үрелгән әйберләр халыкның барлык катламнарында, бай кешеләр арасында да, урта катламда да ихтыяж белән файдалана.

Эко-туризмны үстерү юнәлеш булып Иске кремень авылында ял көне туры оештыру тора ала, ул үз эченә:

1.Хәсән Туфан музейе буенча экскурсия.

2.Хәсән Туфан чишмәсенә бару.

3.Хасанатуфан каен бакчасына бару.

4.Күлләрдә ял итү.

5. Балык тоту.

6. Туклану.

7.Күңел ачу программасы.

8.эш буенча инструктор.

9.Күрсәткечләр.

Тарихи һәм мэдәни мирасны популярлаштыруга юнәлдерелгән велосипед һәм жәяүлеләр маршрутларын оештыру проекты.

велосипед һәм жәяүле туристлык маршрутларын оештыру;

туристик маршрут районында яшел зонаны саклау;

туристик зонаны төзекләндерү (күрсәткечләр, мәгълүмат битләре, ял итү өчен беседкалар).

Өлеге производстволарда район брендын популярлаштыру һәм саклау өчен Аксубай районының мэдәни мирас объектлары (Дмитриев чиркәве, Дәүләт банкы бинасы, яңа узеев мәчете, Яңа Ибраһим мәчете, татар мәчете) сурәтләнгән сувенирлар (магнитлар, тәлинкәләр, түгәрәкләр, блокнотлар, сәгатьләр) чыгаруны жайга салырга кирәк. Адам), Аксубай районының тарихи чишмәләре (Мередень чишмәсе һәм Шаһри Бану чишмәсе, родгин чишмәсе) һәм Аксубайның истәлекле урыннары (Геройлар аллеясы, фонтан һ.б.), район музейлары.

Көтелгән нәтижә: районны экологик чиста, яшәү өчен уңайлы урын буларак, яңадан торгызылган милли традицияләр һәм горел-гадәтләр, заманча инфраструктура һәм тышкы мигрантлар килү перспективасы белән ассоциацияләү.

Проектларны тормышка ашырганда, районда экотуризмны үстерү буенча, өстәмә рәвештә 100 эш урыны булдырылачак, түләүле хезмәтләрне арттыру якынча 4 млн. сум, өстәмә рәвештә туризм өлкәсенә 10 берәмлек кече эшмәкәрлек субъектын жәлеп итәчәк, бюджет өлкәсенә салымнар керүе 2 млн. сумнан артачак.

7. СТРАТЕГИЯНЕ ТОРМЫШКА АШЫРУ МЕХАНИЗМНАРЫ

7.1 тормышка ашыру кораллары, мониторинг.

Стратегияне гамэлгә ашыру өч юнәлештә башкарылачак: барлык кызыксынучыларның гамәлләрен мониторинглау, координацияләү һәм стимуллаштыру. Аксубай муниципаль районы башлыгының 2016 елның 18 апрелдәге 21 номерлы боерыгы белән муниципаль хакимият органнарыннан, федераль һәм республика хакимият органнары бүлекчәләре эшкәткеләреннән, сәнәгать һәм авыл хужалыгы предприятиеләре эшкәткеләреннән торган стратегияне эшләү буенча эшче төркем составы расланды, фикер алышуга Эшкүарлар берләшмәсе, аерым алганда, Аксубай муниципаль районы Эшкүарлар Советы эчәлеп ителде. Үсеш проектларын гамэлгә ашыру инвесторларны эчәлеп итү һәм дәүләт-шәхси партнерлык принцибы буенча башкарылырга тиеш.

Мониторинг. Төп мониторинг Аксубай муниципаль районы Башкарма комитеты тарафыннан башкарылачак. Стратегия эшләнгәннән соң, стратегияне гамэлгә ашыру буенча чаралар планында эшләнгән чаралар муниципаль программаларга үзгәреشلәр кертү өчен ведомство карамагындагы бүлекчәләргә һәм башка норматив-хокукий актларга эшкәткеләчәк.

Стратегия чаралары буенча эшләрне координацияләү һәм стимуллаштыруны шулай ук Аксубай муниципаль районы Башкарма комитеты үз өстенә ала. Ел йомгаклары буенча барлык ведомство карамагындагы учреждениеләр Стратегия чаралары буенча Аксубай муниципаль районы Башкарма комитетына (икътисад бүлеге) хисап бирергә тиеш булачак. Жыелган мәгълүматлар нигезендә, башкарма орган стратегиягә үзгәреشلәр кертәргә, шуның белән аның гамэлгә ашырылуын контрольдә тотарга тиеш.

Стратегияне гамэлгә ашыруны мониторинглауның мәгълүмати базасы булып дәүләт статистика күзәтүе мәгълүматлары, тармак идарәләре, стратегияне гамэлгә ашыруда катнашучылар мәгълүматлары, шулай ук социологик тикшерүләр нәтижәләре торачак.